

The top portion of the cover features a series of overlapping, fan-like geometric shapes that originate from a single point at the top center. From left to right, the colors are black, white, red, and black. The shapes extend downwards and outwards, creating a sense of dynamic movement and depth. The background of the entire cover is solid black.

BOJUJEME ZA SEBA
ANARCHOSYNDIKALIZMUS A TRIEDNY BOJ

Nakladateľstvo bod zlomu

Fighting for Ourselves: anarcho-syndicalism and the class struggle

Written by the Solidarity Federation

British section of the International Workers Association

Co-published by the Solidarity Federation and Freedom Press

Published October 2012

Fighting for Ourselves: anarcho-syndicalism and the class struggle by Solidarity Federation is licensed under a Creative Commons Attribution-NonCommercial-ShareAlike 3.0 Unported License

Solidarity Federation

**Bojujeme za seba:
Anarchosyndikalizmus
a triedny boj**

Preklad: Michal Tulík, Nadia Hladká

Obsah

Úvod k slovenskému vydaniu	1
----------------------------------	---

ÚVOD	5
------------	---

1. HLAVNÝ PRÚD V Hnutí PRACUJÚCICH

Úvod.....	12
Odborárstvo	12
„Revolučné“ robotnícke strany	27
Labouristická strana.....	35
Zhrnutie	41
Ďalšie zdroje	42

2. RADIKÁLNE SMERY V Hnutí PRACUJÚCICH

Úvod.....	44
Socializmus bez štátu: Anarchizmus	45
Odbory bez byrokratov: Syndikalizmus	53
Marxizmus bez strany? Radový komunizmus	70
Zhrnutie	77
Ďalšie zdroje	78

3. ANARCHOSYNDIKALIZMUS V 20. STOROČÍ

Úvod.....	80
Vznik anarchosyndikalizmu.....	80
CNT v španielskej (kontra)revolúcii	94
Teórie anarchosyndikalizmu.....	109
Zhrnutie	124
Ďalšie zdroje	125

4. KAPITALIZMUS A TRIEDNY BOJ PO DRUHEJ SVETOVEJ VOJNE

Úvod.....	127
Sociálnodemokratický zmier v Británii	127
Francúzsko 1968 a Taliansko 1969.....	137
Neoliberálna kontrarevolúcia	151
Zhrnutie	166
Ďalšie zdroje	166

5. ANARCHOSYNDIKALIZMUS V 21. STOROČÍ

Úvod.....	169
Od propagačnej skupiny k revolučnému zväzu.....	169
Úloha revolučného zväzu v každodennom triednom boji	178
Úloha revolučného zväzu v revolučnom procese..	192

Úvod k slovenskému vydaniu

Táto kniha sa zvykne označovať za najlepší úvod do problematiky anarchosyndikalizmu, s čím môžeme len súhlasiť. Výborne vystihuje teoretickú stránku anarchosyndikalizmu, jeho vývin, prax, metódy aj ciele. Zrozumiteľne objasňuje rozdiely medzi anarchosyndikalizmom a inými prúdmi v hnutí pracujúcich a prináša hodnotnú kritiku klasických odborových organizácií. Navyše vyvracia viaceré stereotypy spôsobené nedostatkom informácií a chýbajúcou anarchosyndikalistickou tradíciou na Slovensku.

Aktivity vychádzajúce z anarchosyndikalizmu sa na Slovensku objavili až koncom 90. rokov 20. storočia vďaka vplyvu novodobého českého anarchistického hnutia. V Česku dochádzalo k prvým organizačným aj prekladateľským pokusom už od začiatku 90. rokov. Ich zásluhou sme získali základné informácie o anarchosyndikalizme, aj keď sa týkali hlavne Španielska (občianska vojna v rokoch 1936 až 1939, aktivity zväzu CNT a pod.).

Bojujeme za seba ide oveľa ďalej. Hoci sa do istej miery sústreďí na britský kontext, silnou stránkou knihy je schopnosť jednoducho vysvetliť anarchosyndikalizmus ako ucelený koncept aj napriek odlišnostiam v jednotlivých štátoch a obdobiach. Aj preto ide o cenný text aj pre nás na Slovensku či v Česku. Dúfame, že sa stane zdrojom diskusií a podnietí záujem o anarchosyndikalistické organizovanie sa.

Teší nás, že *Bojujeme za seba* vydávame pri príležitosti 20. výročia vzniku zväzu Priama akcia, ktorý sa

hlási k odkazu anarchosyndikalizmu na Slovensku a ktorého súčasťou je aj Nakladateľstvo bod zlomu. Nie je to naša prvá publikácia na danú tému, no jej príprava bola určite najnáročnejšia. Na jej vzniku sa podieľalo veľa ľudí, ktorí svojimi kritickými poznámkami vylepšili náš preklad, za čo im ďakujeme. Vďaka patrí aj autorom knihy zo zväzu Solidarity Federation za to, že nám ochotne dovysvetlili problematické pasáže a kontexty.

O tlač knihy (našej vôbec prvej v knižnej väzbe) sa postarali naši kamaráti a kamarátky z rakúskeho zväzu Wiener ArbeiterInnen-Syndikat a tlačiarne Druckraum, čo si veľmi vážime. Aj takto vyzerá medzinárodná anarchosyndikalistická spolupráca. Dúfame, že výsledok bude stáť za to.

Bojujme za seba!

Nakladateľstvo bod zlomu, september 2020

Poznámka k používaniu rodu v knihe:

Kniha je preložená v rodovo nekorektnom jazyku aj napriek našej veľkej snahe, aby to bolo inak. Žiaľ, nedokázali sme nájsť formu, ktorá by zachovala plynulosť textu bez toho, aby ľudí zbytočne vyrušovala a unavovala pri čítaní. Uvítame preto konštruktívne návrhy do našej ďalšej prekladateľskej činnosti.

„Proti ofenzíve kapitálu a politikov všetkých farieb musia všetci revoluční pracujúci sveta vybudovať skutočnú Medzinárodnú asociáciu pracujúcich, v ktorej bude každý člen vedieť, že oslobodenie pracujúcich je možné jedine vtedy, keď sa samotní pracujúci ako výrobcovia dokážu vo svojich ekonomicko-politických organizáciách pripraviť na prevzatie pôdy a tovární a ich spoločné spravovanie tak, aby zabezpečili výrobu a spoločenský život.“

– Stanovy Medzinárodnej asociácie pracujúcich (MAP)¹

„Treba sa snažiť čo najviac posilňovať teoretický obsah všetkých našich aktivít, no bez ‚strohého a suchého dogmatizmu‘, ktorý by mohol čiastočne zmariť významné konštruktívne činy našich kamarátov v neúprosnej boji medzi majetnými a nemajetnými. Naši ľudia sú symbolom činov. Za pochodu berieme veci do vlastných rúk. Nebrzdite ich, ani keby ste im chceli vysvetľovať ‚tie najkrajšie teórie‘...“

– Francisco Ascaso²

„Pre anarchosyndikalizmus (...) je charakteristické nezávislé konanie v súlade s určitými kľúčovými princípmi, predovšetkým slobodou a solidaritou. Anarchosyndikalizmus rástol a rozvíjal sa vďaka ľuďom, ktorí konali, naberali skúsenosti a učili sa z nich (...) Naším cieľom je konať naďalej a ešte účinnejšie, aby sme spoločne dokázali rýchlejšie dospieť k lepšej spoločnosti. O tom je anarchosyndikalizmus.“

– Self Education Collective³

¹ Stanovy MAP,

<http://www.iwa-ait.org/content/statutes> (anglická verzia)

² Citované v Abel Paz: Durruti – the people armed

³ Kapitola 24 v SelfEd, samovzdelávacom kurze SolFedu týkajúcom sa anarchosyndikalizmu, www.selfed.org.uk

ÚVOD

Tieto riadky píšeme v roku 2012, keď kapitalizmus zažíva ďalšiu zo svojich opakujúcich sa kríz. Recesia v Británii už trvá dlhšie ako takzvaná Veľká hospodárska kríza v 30. rokoch 20. storočia. Štát využíva príležitosť a plošne ničí doterajšie výdobytky pracujúcej triedy v oblasti poskytovania zdravotnej starostlivosti, reprodukčných práv, podpory v nezamestnanosti, podpory pre ľudí so zdravotným postihnutím, istoty zamestnania a miezd a prístupu k vyššiemu vzdelaniu, čo viedlo k niekoľkým krátkym intenzívnym, obranným bojom. V zime 2010 vyšli do ulíc študenti, ktorí protestovali proti trojnásobnému zvýšeniu školného na 9 000 libier ročne. V novembri 2010 sa tisíce ľudí odpojili od oficiálneho pochodu študentskej odborovej organizácie National Union of Students a rozmlátili interiér sídla Konzervatívnej strany v štvrti Millbank. Aj v nasledujúcich mesiacoch sa po celej krajine konali demonštrácie sprevádzané výtržnosťami. Štát odpovedal brutálne: poriadková polícia potláčala protesty a používala taktiku „kettling“ (bránila ľuďom odísť z ulíc), takže tisíce protestujúcich zostávali niekoľko hodín vonku v mraze. Nepokoje v centre Londýna boli v tom čase najhoršie za poslednú generáciu, no nie naddho.

Medzitým začali pomaly konať aj odbory vo verejnom sektore, ktoré zvolali sériu jednoduchých štrajkov. Jednota sa narušila už po dvoch dňoch akcií, keď sa odborové organizácie stiahli a začali podpisovať dohody s vládou. Hmatateľnú moc a možnosť niečo dokázať postupne vystriedal pocit nevyhnutnej pre-

hry. Pracujúcich rozdelili tí, ktorí majú údajne zastupovať ich záujmy.

V auguste 2011 došlo v Británii k ďalším nepokojom. Tentoraz ich vyvolala strelba polície na neozbrojeného muža v severolondýnskom Tottenhame, ktorá sa následne ututľovala. Ľudí spojila nenávisť voči polícii. Súperiace gangy uzavreli prímerie a nepokoje spojené s rabovaním trvali štyri dni, pričom sa rozšírili z hlavného mesta aj do zvyšku krajiny. Výtržníci vyjadrovali hnev voči policajnej brutalite, obťažovaniu, politickej korupcii a bohatým, no dočkali sa iba toho, že ich vláda, médiá a veľká časť ľavice označila za apolitických. Nepokoje utíchli, ale napätie, ktoré ich vyvolalo, pretrváva.

Žijeme v časoch nevídaných útokov na naše životné podmienky vo všetkých oblastiach, v časoch nárastu sociálneho napätia a občasných násilných výbuchov triednych konfliktov. Prekvapujúce však nie sú nepokoje a nejaký ten štrajk, ale fakt, že ich bolo tak málo. Ako tomu máme rozumieť? Ako sa máme brániť, ako sa chopiť iniciatívy? Čím chceme nahradiť túto spoločnosť? Dvadsiate storočie právom zdiskreditovalo štátny socializmus. Zároveň však zatienilo aj dejiny medzinárodného triedneho boja, revolúcií a kontrarevolúcií, víťazstiev a prehier, spontánnych povstaní a veľkých organizácií pracujúcich. Táto knižka si kladie za cieľ oprášiť časť stratených dejín, a tým prispieť k formulácii revolučnej stratégie pre súčasné podmienky. Na zabudnutú stránku dejín hnutia pracujúcich sa nesústredíme preto, aby sme hľadali presný návod, ale inšpiráciu. Tú však nečerpáme z prúdov, ktoré chceli uchopiť štátnu moc prostredníctvom volieb alebo povstania s cieľom nadiktovať „socializmus“ zhora, ale z tých,

ktoré brali vážne myšlienku, že „oslobodenie pracujúcej triedy je úlohou samotných pracujúcich“ a priame akcie pracujúcej triedy postavili do protikladu k dvojitému útlaku kapitálu a štátu.

Sústredíme sa na anarchosyndikalizmus, teda na našu vlastnú tradíciu. Spomenieme však aj iné, menej známe radikálne smery. Určite si nemyslíme, že poznáme všetky odpovede, no prinajmenšom sme presvedčení, že kladieme správne otázky. Ako sa organizovať, aby sme ubránili a zlepšili naše podmienky? Ako sa postaviť proti útokom kapitálu a štátu, keď prevládajúce liberálne aj ľavicové prístupy považujú štát za ochrancu našich „práv“ a presadzujú účasť na parlamentnom procese? Za aký typ spoločnosti bojujeme, ak ju nemajú ovládať neosobné sily kapitálu a násilie a hierarchia štátu?

Revolučnú teóriu považujeme za pomôcku pri organizovaní boja. Nepredstavuje pre nás (ako často býva zvykom) nástroj na jeho ovládnutie a kontrolu ani prostriedok, vďaka ktorému vyprodukuje kopy záhadných hrubých zväzkov, čím získame povest’ „mysliteľov“. Kapitalizmus je dynamický a rovnaké musia byť aj metódy, ktoré používame ako pracujúci v boji proti nemu. Len ak sa kolektívne zapojíme do každodenných bojov, podarí sa nám prispôsobovať a meniť taktiku, aby zodpovedala meniacim sa podmienkam. Meniť a rozvíjať však treba nielen taktiku, ale aj myšlienky. Súčasťou procesu organizovania sa sú činy aj myšlienky. Ako iniciatíva za vytvorenie anarchosyndikalistického zväzu sa zapájame do každodenných bojov. Práve vďaka tomu dokážeme zabezpečiť, že revolučná teória drží krok s realitou a nestráca význam pre hnutie pracujúcich a náš každodenný život.

„Anarchosyndikalizmus“ je dosť nezvyčajný pojem, ktorý obvykle vyvolá buď počudovanie, alebo predstavu urastených robotníkov z nejakej anglickej továrne 19. storočia. Francúzske slovo *syndicat*, španielske *sindicato* či talianske *sindacato* znamená jednoducho „zväz“: združenie pracujúcich (bez akýchkoľvek konotácií). Jeho význam sa dá meniť doplnením prídavného mena – potom hovoríme o odborovom zväze, profesijnom zväze, priemyselnom zväze atď. Možno by bolo lepšie používať pojem „anarcho-odborárstvo“ (v angličtine anarcho-unionism), no v britskom kontexte má slovo „unionism“ nacionalistický význam spojený s britským unionizmom, ktorý je v úplnom protiklade k internacionalizmu pracujúcej triedy v anarchosyndikalistickej tradícii. Ostaneme preto pri pojme anarchosyndikalizmus a slovo zväz budeme používať, keď budeme hovoriť o anarchosyndikalistickom zväze, ktorý má prevažne alebo výlučne združovaciu funkciu (o nej si povieme viac neskôr). Ak neuvedieme inak, pojem anarchosyndikalizmus budeme v tejto knižke zamieňať s pojmom „revolučný syndikalizmus“ (a spomenieme aj iných zástancov revolučného syndikalizmu).

Táto publikácia si kladie za cieľ priblížiť formy a obsah anarchosyndikalistickej teórie a praxe, a zároveň vyvrátiť najčastejšie mýty a nedorozumenia. Preskúmame odlišnosti v anarchosyndikalistických myšlienkach a ako sa prispôbovali meniacim sa podmienkam, načrtujeme ich vzťah k iným tradíciám a anarchosyndikalistickú kritiku týchto tradícií. Vzápätí sa presunieme do nedávnej minulosti a budeme analyzovať svet po druhej svetovej vojne a súčasné podmienky pre or-

ganizovanie sa. Vysvetlíme, ako si naša organizácia predstavuje nový revolučný syndikalizmus, a načrt-neme praktické kroky a stratégie potrebné na jeho uvedenie do praxe. Prehraté boje pracujúcich vedené odbormi dokazujú, že revolučná alternatíva je potrebná viac než kedykoľvek predtým. V skutočnosti by sme si nemali klásť otázku: „Ako môže odborový zväz vystupovať proti kapitalizmu a štátu?“, ale radšej: „Ako môže presadzovať naše triedne záujmy odborový zväz, ktorý sa proti kapitalizmu a štátu nestavia?“ Naše záujmy predsa stoja v protiklade k štátu aj kapitálu.

Knižka je členená nasledovne: v prvej kapitole predstavíme hlavný prúd v hnutí pracujúcich, predovšetkým odbory a robotnícke strany v marxisticko-leninistickej a labouristickej podobe. Hoci majú korene v 19. storočí, v hnutí pracujúcich dominujú dodnes. Naša analýza teda nie je výlučne historická, ale zahŕňa aj súčasnosť. V druhej kapitole preskúmame radikálne prúdy v hnutí pracujúcich v 20. storočí, ktoré sú pre väčšinu ľudí neznáme, no aj naďalej zostávajú orientačným bodom pre veľa ľudí nespokojných s limitmi hlavného prúdu. Pozrieme sa na radový komunizmus – disidentskú marxistickú tradíciu, ktorá dodnes inšpiruje kritikov existujúcich odborov a marxistov, ktorí odmietajú stranícku politiku. Zameriame sa aj na anarchistickú a syndikalistickú tradíciu, čo nás pripraví na tretiu kapitolu.

V tretej kapitole predstavíme anarchosyndikalizmus ako spojenie anarchistického a syndikalistického prúdu, povieme si o rôznych podobách, ktoré na seba vzal v jednotlivých krajinách s odlišnými podmienkami a pristavíme sa pri interných diskusiách v hnutí, ktoré sú relevantné aj dnes. Zameriame sa aj

na španielsku revolúciu v roku 1936 spojenú s najväčším úspechom aj neúspechom anarchosyndikalizmu. Zamyslíme sa, čo sa urobilo zle a aké dôsledky z toho vyplývajú pre anarchosyndikalistickú teóriu a prax. V závere kapitoly vyvodíme z doterajšej historickej diskusie teoretický a praktický základ anarchosyndikalizmu a opíšeme jeho vzťah k iným tradíciám. Ukáže sa, že anarchosyndikalizmus predstavuje prax pokusov a omylov na určitom politicko-ekonomickom základe, pričom spája anarchistické myšlienky a ciele so syndikalistickou stratégiou organizovaného boja pracujúcich.

Keďže anarchosyndikalistické hnutie bolo v podstate zničené fašizmom, represiou a totálnou vojnou, ktorá sa začala v roku 1939, vo štvrtej kapitole sa zameriame na zmeny kapitalistického systému po druhej svetovej vojne a posúdime, aký vplyv mali na anarchosyndikalistické organizovanie. Sústredíme sa najmä na povojnový sociálnodemokratický zmier, ktorý mal byť protiváhou hroziacej revolúcie a zatlačiť do ústrania radikálne smery začleňovaním pracujúcej triedy (prostredníctvom odborov) do kapitalistickej spoločnosti pomocou série reforiem. Spomenieme tiež, ako sa koncom 60. rokov a v 70. rokoch 20. storočia tento zmier dostal do krízy v súvislosti s vlnou bojov pracujúcich proti kapitalizmu, štátu a odborom. Porážka pracujúcich koncom 70. rokov uvoľnila priestor neoliberalnej kontrarevolúcii, ktorá odvtedy dominuje globálnemu kapitalizmu.

V záverečnej piatej kapitole budeme vychádzať z analýzy terajších podmienok a zhodnotíme relevantnosť anarchosyndikalizmu v súčasnosti. Povie-

me si, ako vytvoriť z malých politických propagačných skupín funkčné revolučné zväzy. Objasníme úlohu revolučného zväzu a opíšeme spôsoby, akými organizuje triedne konflikty v rámci širšej pracujúcej triedy. Preskúmate aj vzťah medzi každodennými aktivitami revolučného zväzu a revolučným bojom za spoločenskú zmenu, význam revolučného generálneho štrajku v procese zvrhnutia kapitálu a štátu a ich nahradenie celosvetovým libertínskym komunizmom: spoločnosťou bez štátu založenou na princípe „každý podľa svojich schopností, každému podľa jeho potrieb“. Proti populárnemu a trhom podporovanému pohrdaniu všetkým „staromódny“ postavíme anarchosyndikalizmus ako jednoduchý, a predsa dômyselný a prispôsobiteľný prostriedok boja pre dnešnú pracujúcu triedu. Vysvetlíme tiež, prečo sme hrdí na naše farby, červenú a čiernu, ktoré sú symbolom anarchosyndikalistickej Medzinárodnej asociácie pracujúcich (MAP).

1

HLAVNÝ PRÚD V Hnutí PRACUJÚCICH

Úvod

V tejto kapitole predstavíme hlavné smery hnutia pracujúcich od počiatkov po dnešok. Kapitola sa skladá z troch častí. Najprv sa zameriame na odbory, ktoré vznikli ako reakcia na podmienky v ranom kapitalizme. Pracujúci zakladali združenia a vďaka početnej prevahe, dokázali vytvoriť protiváhu k moci zamestnávateľov. Zároveň sa však objavila aj zastupiteľská funkcia. Odbory začali žiť vlastným životom nezávislým od členskej základne a konať bez jej vedomia, stali sa sprostredkovateľom, a napokon okresali svoju moc tak, že sa drží limitov stanovených kapitálom a štátom. V dôsledku toho začali odbory považovať sami seba za čisto ekonomické organizácie a „politiku“ prenechali osobitným organizáciám – politickým stranám. Pozrieme sa aj na takzvané „revolučné robotnícke strany“ vychádzajúce z marxizmu a leninizmu a predostrieme kritiku etatizmu, ktorý je s nimi nevyhnutne spätý. Na záver zhrnieme dejiny britskej Labouristickej strany a rozptýlime idealistické nostalgické predstavy o tejto „robotníckej strane“, ktorá v skutočnosti nikdy nebola stranou pracujúcich, ale iba odborových byrokratov.

Odborárstvo

Británia bola prvou industrializovanou krajinou sveta, takže v nej vznikla aj prvá pracujúca trieda. Zákony o zaberaní pôdy z roku 1750 viedli k vyst'a-

hovaníu roľníkov zo spoločnej pôdy, ktorú tradične obrábali, a spôsobili, že sa z nich stali vidiecki námezdní pracujúci alebo tuláci bez pôdy. V tom istom čase sa z dôvodu veľkého záujmu zamestnávať robotníkov v prekvitajúcich manufaktúrnych odvetviach začala vlna intenzívnej urbanizácie. K prisťahovalcom z vidieka sa pridali nezamestnaní remeselníci, ktorí nedokázali konkurovať priemyslu. Pracujúce mestské a vidiecke obyvateľstvo prišlo o všetok majetok. Na predaj im nezostalo nič, iba vlastná pracovná sila. Išlo o prvých príslušníkov triedy, ktorá dnes tvorí väčšinu ľudstva – proletariátu.

Spočiatku sa industrializácia považovala za umiераčik, čo odzvoní moci nad výrobou, ktorú držali v rukách výrobcovia organizovaní v remeselných cechoch. Učňovský systém a monopolizácia odborných zručností poskytovala remeselníkom určitú mieru kontroly nad prácou, ktorú mala odstrániť automatizácia v rámci novej deľby práce, založenej na nekvalifikovanej mechanizovanej činnosti. Obavy, že pracujúci už nikdy neuplatnia kolektívnu moc nad výrobným procesom, sa však ukázali ako predčasné. Po niekoľkých desaťročiach začali vznikať nové formy kolektívnej organizácie. Už v rokoch 1799 a 1825 sa prijali Zákony proti robotníckym koalíciám, ktorými sa kapitál pokúšal obmedziť činnosť novovznikajúcich organizácií pracujúcej triedy.

Prvé odborové zväzy boli malé a fungovali iba krátkodobo. Zvyčajne vznikali s cieľom zorganizovať boj proti šéfom a rozpadli sa po jeho úspešnom či neúspešnom konci. Odborové hnutie preto stálo pred niekoľkými problémami. Po prvé, rozdelenie robotníkov do malých, krátkodobo fungujúcich zväzov

znamenal, že štrajk v jednej firme mohol pokojne znamenať jej zánik a následnú stratu zamestnania, keby situáciu využila konkurencia. Po druhé, nestálosť prvých zväzov znamenala, že boli skôr reaktívne ako proaktívne. Ich cieľom bolo čeliť špecifickým podmienkam, nie bojovať za všeobecné zlepšenie životnej úrovne pracujúcej triedy, nehovoriac o snahe dosiahnuť revolučnú spoločenskú zmenu. Tieto ťažkosti prispeli k rozvoju hnutia za zlučovanie zväzov.

Cieľom hnutia bolo spájať menšie zväzy do väčších a trvácnejších. Vďaka väčším zdrojom mohli zamestnať platených organizátorov, ktorí ďalej rozširovali členskú základňu. K udržaniu členov prispelo aj zavedenie nových služieb vrátane vyplácania dávok v nezamestnanosti a v chorobe, ktoré štát v tom čase neposkytoval. Aj zlučovanie však malo nezamýšľané dôsledky. Odborové zväzy prestali byť prostriedkom organizovania triednych konfliktov. Zmenili sa na stálych zástupcov pracujúcich, ktorí údajne konajú za nich a v ich záujme. Práve táto úloha dominuje odborovému hnutiu a v súčasnosti si ju spájame najmä s odborovými organizáciami združenými v Trades Union Congress (Odborový kongres, TUC).ⁱ

S pojmom „odborový zväz“ⁱⁱ teda súvisia dva odlišné významy. Zväz môže byť jednoducho združenie pracujúcich, ktorí sa spájajú, lebo majú spoločný cieľ (nech je akýkoľvek). Inými slovami, zväz je nástroj

ⁱ TUC je federáciou viacerých odborových organizácií, podobne ako napríklad Konfederácia odborových zväzov na Slovensku.

ⁱⁱ Anglický pojem „union“ budeme v ďalšom texte prekladať tromi spôsobmi: „odborový zväz“ (vo všeobecnosti), „zväz“ (anarchosyndikalistický) a „odbory“ (tradičné).

budovania vzájomných vzťahov medzi pracujúcimi. Vzťahy v ňom môžu byť horizontálne alebo hierarchické. Členstvo je zvyčajne dobrovoľné, no môže byť aj povinné,ⁱⁱⁱ môže byť dlhodobejšie, ako napríklad v súčasných odboroch, alebo krátkodobé ako v prvých zväzoch pred obdobia zlučovania. Dôvody členstva môžu byť čisto ekonomické (súvisiace so živobytím), no môžu byť spojené aj so širšími sociálnymi alebo politickými cieľmi. V takom prípade plní odborový zväz takzvanú združovaciu funkciu, ktorá vyplýva zo života v kapitalizme. Pracujúci sú ako jednotlivci bezmocní, ale kolektívne majú moc. Na obranu svojich záujmov, ktoré stoja v protiklade k záujmom šéfov, sa v minulosti začali organizovať do spolkov (akými boli aj odborové zväzy), lebo si uvedomovali, že ich sila spočíva v združovaní.

Druhá funkcia, ktorú v súčasnej situácii, keď odbory vystupujú ako „poskytovateľ služieb“, poznáme azda naj dôvernejšie, je zastupovanie pracujúcich pri vyjednávaní s kapitálom – zvyčajne s vedením, ale niekedy aj s politikmi a štátom, ak sa rozhodnú zasiahnuť do sporu. Túto funkciu môžeme nazvať zastupiteľskou. So zastupiteľskou funkciou sa spájajú určité podmienky. Po prvé, stojí na predpoklade legitimitnosti existencie spoločenských tried, medzi ktorými majú odbory vyjednávať. Po druhé, ak chcú odbory získať právo vyjednávať za pracujúcich, zvyčajne sa zbavia všetkých otvorených politických názorov, ktoré by mohli odradiť potenciálnych členov, lebo ich veľkosť je najdôležitejším faktorom pri rozhodovaní o postavení v hierarchii TUC. (V Británii to

ⁱⁱⁱ Pojem „closed shop“ znamená, že všetci zamestnanci určitej firmy musia byť členmi odborov. V Británii sú „closed shops“ od roku 1990 protizákonné.

v praxi zvyčajne znamená outsourcing „politiky“ do rúk Labouristickej strany.)

Obe funkcie sa v procese historického vývoja odborového hnutia prelínali. Nasledujúci citát výstižne dokazuje túto skutočnosť a poukazuje na viacero problémov, ku ktorým sa v tejto knižke ešte niekoľkokrát vrátíme:

„Veľa nám objasnia skúsenosti Johna Turnera. Turner bol (neplateným) predsedom odborov United Shop Assistants Union od ‚nepokojov‘ na Harrow Road v roku 1891 po zlúčenie s iným malým zväzom v roku 1898. Po zlúčení mali tieto odbory zhruba 700 členov. Turner sa stal plateným národným organizátorom a vrhol sa do získavania nových členov po celej krajine. Vďaka jeho obdivuhodnému úsiliu došlo k rýchlemu nárastu členskej základne. Skúsenosti získané v týchto zlúčených odboroch ho však viedli k zmene prístupu. Základné organizácie vznikali v dôsledku sporov so zamestnávateľmi na jednotlivých pracoviskách a po víťazstve alebo prehre zanikali, keďže členstvo v odboroch sa zdalo byť menej dôležité alebo nebezpečnejšie. Turner chcel udržať stabilnú členskú základňu, a tak zaviedol príspevky v nezamestnanosti a nemocenské dávky. Výsledkom boli ‚slušní členovia, ktorí platili (na tie časy) pomerne vysoké členské‘. Jeho opatrenia zabrali, no vtedy už organizoval predovšetkým odbory, zatiaľ čo predtým skôr spory so zamestnávateľmi.

Do roku 1907 sa tlak trochu zmiernil a Turner si žil celkom pohodlne ako pomerne dôležitý funkcionár odborového zväzu. Do roku 1910 sa

počet členov Shop Assistants Union v Londýne a okolí zvýšil na 13 000, vďaka čomu sa stali najväčšími odborami v okrese. V roku 1912 sa John Turner stal ich predsedom. Hoci sa až do smrti označoval za anarchistu, v jeho odborovej činnosti sa to neprejavilo. Možno to bola bolestná skúsenosť: malý zväz pred rokom 1898 bol anarchistický, no ten po roku 1898 sa nijako nelíšil od iných ‚nových‘ odborov ani z hľadiska rozdelenia moci, ani z hľadiska politiky. V roku 1906 sa už začali objavovať prvé náznaky budúceho smerovania. Niektorí ľudia považovali výkonného predstaviteľa odborov za byrokratickú prekážku miestnej bojovnosti a iniciatívy. A sťažností pribúdalo. Do roku 1909 už stihol byť Turner obvinený, že hrá ‚úlohu jedného z najnehoráznejších reakcionárov, akým bolo kedy odborové hnutie prekliate‘.⁴

Na tomto príklade jasne vidieť, ako k združovacej funkcii malých zväzov pribudla zastupiteľská funkcia – a za akú cenu. Zastupiteľská funkcia nie je taká nevinná, ako sa zdá na prvý pohľad, lebo so sebou nesie dôsledky pre celý zväz. Po prvé, ak majú odbory zastupovať pracujúcich na stretnutiach s vedením, musia maximalizovať počet členov, aby šéfom ukázali, že sú naozaj reprezentatívne, keď tvrdia, že hovoria za pracovnú silu. Najľahšou (no nie jedinou) cestou, ako to dosiahnuť, je zamestnať na plný úväzok funkcionárov platených z členských príspevkov, akým bol aj John Turner.

Po druhé, za splnenie požiadaviek musia takéto odbory poskytnúť záruku sociálneho zmieru, inak by

⁴ John Quail: *The slow burning fuse*, s. 246-247.

nezískali miesto za vyjednávacím stolom. To vedie k tendencii budovať odbory ako čisto ekonomickú organizáciu a odsúvať politiku (väčšinou do politických strán). Vzniká byrokracia so záujmami odlišnými od záujmov radových členov, u ktorej následne vzniká štruktúrna závislosť od vlastnej pozície sprostredkovateľa medzi pracujúcimi a kapitálom. Byrokracia má sklon k reformizmu a triednej kolaborácii bez ohľadu na to, akú ideológiu vyznávajú samotní byrokrati.⁵ Inými slovami, dôsledkom zastupovania pracujúcich pred kapitálom je, že musíte zastupovať aj kapitál pred pracujúcimi a stávate sa prekážkou iniciatívy bojovných radových členov.

Túžba mať ekonomických zástupcov je v prípade neexistencie revolučnej perspektívy dokonale logická, presne ako túžba mať politických zástupcov – t.j. volebné právo – v prípade neexistencie antiparlamentnej perspektívy. Ak nestojíte proti kapitalistickému systému, môžete žiadať nanajvýš zastupovanie v jeho rámci. Dalo by sa povedať, že pôvodné odbory sa vyvinuli týmto smerom, lebo si to želali mnohí ich členovia, ktorí väčšinou nepatrili medzi revolucionárov. No ak raz vznikne byrokracia, želania členov sú čoraz menej dôležité, lebo nad odborními už nemajú kontrolu. V Británii odbory už dávno prijali legitimitu existencie spoločenských tried, medzi ktorými chcú vystupovať v úlohe sprostredkovateľa. Nechcú skončiť so spoločenským systémom vykorisťovania, iba dosiahnuť čo najviac pre pracujúcich v jeho rámci, čo v praxi znamená kolaboráciu so šéfmi

⁵ John Turner bol jedným z vydavateľov agitačných syndikalistických novín „The voice of labour“ (*Hlas pracujúcich*), ktoré obhajovali priame akcie a generálny štrajk. Jeho postavenie byrokrata však v praxi podkopávalo politiku, ku ktorej sa hlásil.

a kapitalistickým systémom. Triedna kolaborácia odborov vedie k tomu, že sú čoraz viac súčasťou systému. V dôsledku toho v súčasnosti nielenže zlyhávajú pri obrane záujmov pracujúcich, ale často idú priamo proti nim. Ich prioritou nie je viesť triedny boj, ale za každú cenu získať „uznanie“ (samozrejme, chcú uznanie šéfov, nie pracujúcich, t.j. chcú, aby bola uznaná ich zastupiteľská funkcia – právo vyjadrovať sa v mene pracujúcich).

Keď raz dôjde k spojeniu združovacej a zastupiteľskej funkcie, je veľmi náročné ich od seba opäť oddeliť. Oporou odborov sa stáva mocná byrokracia, ktorá má veľký záujem udržať status quo a často aj možnosť zbaviť sa neposlušných členov. Nedávno sme sa dokonca stretli s nechotou funkcionárov základných organizácií zvolávať počas sporov členské schôdze!⁶ Energia potrebná na zmenu alebo zrušenie takejto byrokracie (nielen zvolených funkcionárov, ale aj samotnej štruktúry) je mnohonásobne väčšia ako energia, ktorú by si vyžiadalo jej jednoduché obídanie a uskutočnenie akcií bez nej. V roku 1969 publikovala Kráľovská komisia zostavená labouristickou vládou tzv. Donovanovu správu, v ktorej sa uvádzalo, že 95% povojnových štrajkov tvorili neoficiálne štrajky (štrajky neschválené odbormi). V 80. rokoch síce došlo k zmene po prijatí protištrajkových zákonov, ktoré prinútili odbory dôkladnejšie dozerat' na svojich členov pod hrozbou zabavenia majetku, je to však dobrý príklad, ktorý ilustruje, aké jednoduché je konať. Veľkú časť (ak nie väčšinu) neoficiálnych štrajkov zorganizovali radoví

⁶ Pozri blog anarchosyndikalistu z odborov PCS, www.libcom.org/blog/trade-union-factionalism-rank-file-organising-11022012

členovia odborov a neplatení odboroví zástupcovia, napríklad úsekoví dôverníci.

A to nás privádza k ďalšej otázke. Bojovní pracujúci, vrátane tých so socialistickým či anarchistickým presvedčením, zvyčajne zisťujú, že na ich pracovisku chýbajú ochotní úsekoví dôverníci. A je azda lepší spôsob, ako sa zapojiť do triedneho boja, ako stať sa jedným z nich? Rýchlo vás zaškolia do „práce zástupcu“, naučíte sa vypisovať sťažnosti, venovať sa problémom jednotlivých pracovníkov a orientovať sa v zložitej pracovnoprávnej legislatíve. Ocitnete sa na území, ktorému vládne zastupiteľská funkcia – na hony vzdialená od priamych akcií.⁷ Možno sa vám naskytne aj príležitosť byť uvoľnený na výkon odborovej funkcie a vykonávať ju v pracovnom čase. Takýto únik z každodennej práce je príjemný. Možno dokonca budete mať príležitosť ďalej šplhať po rebríku k byrokratickým pozíciám a stať sa regionálnym zvolávateľom stretnutí či funkcionárom základnej organizácie. Bojovní odborár z úrovne pracoviska však pri vstupe do byrokratickej štruktúry často upúšťa od revolučných cieľov a metód, prípadne idú bokom, keďže sa ocitne v úlohe byrokrata.

Pravdaže, toto nie je nevyhnutný dôsledok prijatia pozície úsekového dôverníka. Takýto krok má svoje výhody aj nevýhody. Ako úsekoví dôverníci máme lepší prístup na pracovisko, čo uľahčuje organizovanie. Dostávame sa do kontaktu s ostatnými bojov-

⁷ Netvrdíme, že pozícia úsekového dôverníka sa občas nedá využiť na presadenie organizačnej stratégie založenej na priamych akciách. Napríklad dohoda o uznaní odborov sa dá využiť ako právne krytie pre konanie stretnutí na pracovisku, kde sa môžu preberať akcie neschválené odbormi.

nými pracujúcimi, ktorí sa možno chcú tiež organizovať. No bez jasnej alternatívy k zastupiteľskému prístupu môže táto pozícia človeka ľahko pohltiť. Mnohé proštátne socialistické skupiny svojim členom priamo prikazujú šplhať sa po spomenutom rebríku. Anarchosyndikalisti potrebujú jasnú stratégiu, vďaka ktorej sa vyhnú tejto pasci.

V minulosti sa odbory neúprimne tvárili, že sú za oslobodenie pracujúcej triedy a „socializmus“ (čím mysleli Labouristickú stranu). Dnes sa už ani netvária. Súčasný odborový združenie v TUC sú produktom vyše storočia byrokratizácie. Hranica medzi združovacom a zastupiteľskou funkciou je v súčasnosti natoľko nejasná, že sa od seba nedajú odlišiť. Koniec koncov, do odborov dnes ľudia vstupujú preto, aby ich niekto zastupoval. Z odborov sa stali obrovské korporácie, ktoré majú svoje centrály, dobre platených členov predstavenstva, právne oddelenia a sami zamestnávajú stovky námezdných pracujúcich. Väčšina odborov v TUC ešte stále podporuje Labouristickú stranu, hoci tá už ani nepredstiera, že je stranou pracujúcich. Niektorí socialisti sa opakovane pokúšali vytvoriť novú stranu, ktorá by ju nahradila. Tak či tak, politika sa presúva z odborov do parlamentnej arény, čím sa jasne oddeľuje ekonomické od politického. Neustále počúvame, ako pracujúci a ľavičiarci obviňujú lídrov odborov, že sa „zapredali“ a sú z nich byrokrati. Samozrejme je to tak, no podľa anarchosyndikalistov ide o nevyhnutný vývoj v organizáciách, ktoré radšej kolaborujú s kapitalizmom a štátom, ako by sa mali usilovať o ich zničenie.

Ako to vyzerá v praxi? Začnime základným stavebným kameňom každých odborov – základnou orga-

nizáciou. Po prvé treba poznamenať, že drvivá väčšina základných organizácií existuje a funguje mimo pracoviska, teda mimo miesta boja. Namiesto toho, aby sa základná organizácia proaktívne organizovala na pracovisku, ostáva na aktivistoch alebo pracujúcich s nejakým problémom nadviazať kontakt s kolegami a kolegyňami a udržiavať komunikačné kanály, čo sa darí iba zriedka. Väčšina pracujúcich sa počas pracovného života zúčastní iba na niekoľkých schôdzach základnej organizácie, ak vôbec nejakých. Dokonca aj interné odborové prieskumy dokazujú, že na schôdze základných organizácií chodí priemerne iba 5% členov. Navyše to vôbec nemusí znamenať, že tí, čo sa stretávajú pravidelne, majú aspoň niečo spoločné. Mnohé odbory organizujú schôdze podľa miesta bydliska členov, takže sa na nich môžu zúčastniť skupiny ľudí, ktorí ani nepracujú na tom istom pracovisku či dokonca v rovnakom odvetví. Jediné, čo ich spája, je členstvo v odborovej organizácii. Takáto schôdza sa občas obmedzí iba na zaplatenie členských príspevkov.

Ešte aj v tých niekoľkých odboroch, ktoré sa organizujú podľa odvetví (jedno pracovisko - jeden zväz), a teda nerozdeľujú pracujúcich, nie sú hlavnými témami schôdzí problémy v práci, ale interné záležitosti. Bežne sa preberá nekonečná korešpondencia, rôzne podnety, nespočetné voľby a nominácie do výborov, na konferencie a odborové posty. Málokedy sa priznáva, že tieto rozhodnutia robí nepatrná menšina členov. Keď sa rozhoduje na vyššej úrovni, niekoľko desiatok ľudí koná za stovky, a napokon stovky ľudí konajú za milióny. Vyvrcholením tejto šarády je blokované hlasovanie, pri ktorom lídri hlasujú v mene stoviek tisíc členov o strategických záležitostiach, prípadne za ľudí, o ktorých drvivá väčšina

členov v živote nepočula a určite by za nich nehlasovala. Odbory síce ešte stále majú milióny členov, no v každodenných záležitostiach za nich hovorí menšina funkcionárov a aktivistov.

Mali by sme vyvrátiť aj názor, že všetci aktivisti základných organizácií sa angažujú v bojoch proti šéfom na pracovisku. Po prvé, od mnohých sekretárov týchto organizácií sa vyžaduje, aby boli uvoľnení na výkon odborovej funkcie, takže pracovisko ani nevidia. A aj keď nie sú oficiálne uvoľnení na plný úväzok, môže sa stať, že musia sedieť v toľkých výboroch a zastávať toľko postov, že im nezostáva čas na niečo také obyčajné, ako je práca. Sú aj takí, čo sú aktívni v odboroch, ale nemajú oporu na nijakom pracovisku. Môžu dokonca tvoriť takzvané „lavicové“ krídlo a presadzovať rozličné návrhy od „stiahnutia vojakov“ po oslobodenie Palestíny. K organizovaniu sa na pracovisku však prispievajú len málo. Vlastne by sa dalo tvrdiť, že odbory obmedzujú bojovnosť pracujúcich už na úrovni základnej organizácie. Ako často sa nahnevaní pracovníci obrátia na základnú organizáciu so žiadosťou o pomoc ohľadom problému na pracovisku, a skončia tak, že ich funkcionár základnej organizácie odhovorí od zámeru uskutočniť účinnú akciu príslubom, že „s tým niečo spraví“ a spojí sa s ústredím alebo osloví niekoho, kto pre odbory pracuje na plný úväzok? Ako v roku 1943 povedal britský syndikalista Tom Brown:

„Centralizácia presúva kontrolu príliš ďaleko od miesta boja, a preto je v danom boji pre pracujúcich neefektívna. Väčšina sporov vzniká v továrňach, autobusových depách či baniach. Podľa odborových postupov sa má spor ohlásiť

okresnému (niekedy aj oblastnému) vedeniu, potom hlavnému vedeniu, a zasa naspäť. Následne sa rozbehne zložitá „mašinéria“ na vyhýbanie sa sporom, ktorú navrhli „lídri“ odborov a právnici zamestnávateľov, a ktorá pripomína prehadzovanie si horúceho zemiaka, až nakoniec všetci zabudnú, prečo to vlastne robia. Pracujúci nesmú pristupovať priamo k problému a mať nad ním kontrolu.

Pripomína to pamäti istého dvorného fotografa, ktorý fotil starého uhorského cisára [a chcel od neho], aby obrátil tvár mierne doľava. Cisárovi sa, samozrejme, nemohol prihovoriť, a tak sa so žiadosťou obrátil na kapitána dvornej stráže, ktorý oslovil svojho plukovníka. Ten oslovil grófa, gróf posunul žiadosť vojvodovi, ktorý sa porozprával s arcivojvodom, a ten poprosil jeho veličenstvo, aby obrátilo tvár mierne doľava. Starec poslúchol a opýtal sa: „Stačí takto?“ Odkaz sa posúval k fotografovi cez arcivojvodu, vojvodu, grófa, plukovníka a kapitána. Pokorné „ďakujem“ putovalo tou istou cestou. Odborová komunikácia je rovnako strnulá.“⁸

Napriek nedostatkom udržiavajú schôdze základných organizácií aspoň nejaké spojenie s pracovnou silou, ktorú zastupujú. Len čo sa posunieme nad úroveň základnej organizácie, vstúpime do cudzieho sveta funkcionárov na plný úväzok, ktorých pracovný život pozostáva z nekonečných stretnutí s inými funkcionármi, manažmentom a odborovými aktivistami. Na bežných členov natrafia len vtedy, keď ich

⁸ Tom Brown: Principles of syndicalism, www.libcom.org/library/principles-of-syndicalism-tom-brown

niekto zavolá (často manažment), aby „vyriešili“ nejaký problém. Čím majú v odborovej štruktúre vyššie postavenie, tým sú vzdialenejší, pričom vrchol ľahostajnosti voči obyčajným ľuďom z pracujúcej triedy predstavujú lídri, ktorí sú s nimi v dennodennom kontakte len vtedy, keď prehodia zopár priateľských slov so svojím šéfom alebo upratovačkou v kancelárii.

S istotou možno povedať, že odbory existujú hlavne mimo pracoviska a väčšina aktivít sa neodohráva v dosahu ich členov. Záväzky členov sa obmedzujú na platenie členských príspevkov, pričom sa očakáva, že v prípade problémov prejavia určitú podporu. Ak neberieme do úvahy celoštátne boje a hlasovania o štrajku, nemáme ktovieaký dôvod považovať odbory za niečo viac ako poistenie.

Sklon k byrokratizácii a rozvoj inštitucionálnych záujmov odlišných od záujmov pracujúcich sú prirodzené dôsledky rozvoja zastupiteľskej funkcie. Čoraz častejšie si ich však vynucuje aj zákon. V Británii je štrajk legálny len vtedy, keď sa o ňom vopred riadne hlasuje, zamestnávateľia dostanú informáciu o štrajku v dostatočnom predstihu a splní sa množstvo právnych formalít. Keďže odbory sú zo zákona zodpovedné za škody vzniknuté nezákonným konaním, pri rozhodovaní, či povoliť hlasovanie o štrajku, sú ešte opatrnejšie, a pri akomkoľvek náznaku problémov so zákonom štrajk odvolajú. Problémy odborov nemajú pôvod v zákonoch, no odborová legislatíva ešte väčšmi ochromila účinnú organizáciu na pracovisku a zároveň posilnila už skôr rozvinutý sklon k byrokratizácii.

Keďže odbory sa neorganizujú v mieste boja, pozrieme sa čo a ako chcú dosiahnuť. Hlavným cieľom každej odborovej organizácie je udržať si moc v rámci širšieho odborového hnutia, a tiež vyvíjať tlak a udržať si vplyv na štát, manažment a spoločnosť ako celok. Snaží sa o to rozličnými spôsobmi, pričom jedným z najdôležitejších je udržiavanie čo najvyššieho počtu členov. Ide o veľmi podstatnú vec (aj v hierarchii TUC), ktorá dospela až do takého štádia, že už ani veľmi nezáleží, aká vzdialená či neaktívna je členská základňa – hlavne, že počet členov rastie a všetci posielajú členské príspevky. Odbory sa usilujú mať vplyv v prvom rade v oblasti vzťahov s manažmentom, keďže odtiaľ pramení všetka ich moc. Musia si udržať právo vyjednávať o mzdách a pracovných podmienkach. „Poradná úloha“ pri zavádzaní úsporných opatrení sa často prezentovala ako víťazstvo odborov, hoci je prehrou pre pracujúcich. Dôkazom z nedávnej minulosti je napríklad spor zamestnancov pôšt v roku 2009.⁹

Odbory majú moc vyjednávať za pracujúcich, a práve preto si zachovávajú vplyv na pracovisku, darí sa im získavať nových členov a udržiavať si členskú základňu. Táto zastupiteľská funkcia je pre ich existenciu kľúčová. A keďže majú kontrolu a vplyv na pra-

⁹ Odbory CWU zrušili plánované štrajky počas Vianoc (ktoré sú najsilnejšou zbraňou v arzenáli pracovníkov pôšt), aby mohli „zmysluplne vyjednávať“ na základe nešpecifikovaných ústupkov. Samozrejme, rokovania sa museli pred členmi tajiť. Po troch mesiacoch mlčania a demobilizácie odporučili CWU prijať takmer totožný návrh, ktorý počítal s prepustením 40 000 ľudí. „Víťazstvom“ bolo, že tieto škrty sa budú „konzultovať“ s CWU. Poštári demoralizovaní tromi mesiacmi mlčania premárnili vhodnú chvíľu štrajkovať v predvianočnom období a hlasovali za dohodu, hoci ju považovali za „zapredanie sa“.

covisku, sú zasa užitočné pre triedu šéfov. Odbory ponúkajú stabilitu na pracovisku, usmerňujú hnev pracujúcich, formujú a ovplyvňujú ich požiadavky, a ak treba, dozerajú na pracovnú silu. Najlepšie to azda zhŕňa citát predstaviteľa triedy šéfov. Na otázku novinára, prečo jeho nadnárodná firma uznala odbory v Južnej Afrike, manažér odpovedal: „Už ste sa niekedy pokúšali vyjednávať s futbalovým ihriskom plným nahnevaných pracujúcich?“ Práve hrozba neovládateľných, bojovne naladených pracujúcich kedysi presvedčila šéfov o potrebe uznať reformistické odbory, ktoré považovali za nástroj kontroly pracovnej sily. Táto hrozba postupne slabne a odbory sa dostávajú na vedľajšiu koľaj. Ocitajú sa v pozícii sociálnych partnerov šéfov, ktorí sú však čoraz menej ochotní hrať túto hru na sociálne partnerstvo.

„Revolučné“ robotnícke strany

Myšlienka politickej strany pracujúcich je veľmi stará. Vari najslávnejší a najvplyvnejší príklad predstavuje *Manifest komunistickej strany* z roku 1848, známy skôr ako Komunistický manifest, ktorý ešte pred zavedením všeobecného volebného práva hlásal, že „prvým krokom v robotníckej revolúcii je pozdvihnutie proletariátu na panujúcu triedu, vydobytie demokracie“.¹⁰ Hoci Marxove názory sa neskôr vyvíjali (najmä po Parížskej komúne v roku 1871), podstatou smeru, ktorý sa stal známym ako „marxizmus“, zostávala „potreba“ mať politickú stranu

¹⁰ Karl Marx a Fridrich Engels, The communist manifesto: <http://www.marxists.org/archive/marx/works/1848/communist-manifesto/ch02.htm>.

V slovenčine Manifest komunistickej strany:

<http://www.marxists.org/slovak/marx-engels/1848/manifest/>

pracujúcich. Táto organizačná forma odrážala politický obsah hlavného prúdu marxizmu, ktorý sa usiluje získať a použiť štátnu moc s cieľom zmeniť spoločnosť. Jedným z významných dedičstiev 20. storočia je silné spájanie komunizmu so štátnou mocou, a to s totalitárnou byrokratickou štátnou mocou. Hoci sa väčšina marxistov dištancuje od hrôz stalinizmu, len málo z nich odmieta predstavu revolúcie ako dobytia štátnej moci či myšlienku, že strana je tou správnou organizačnou formou na dosiahnutie tohto cieľa.

Lenin prisudzoval pracujúcej triede schopnosť dosiahnuť vlastnými silami iba „odborové uvedomenie“, t.j. uvedomenie týkajúce sa každodenného ekonomického života a bojov o živobytie.¹¹ Revolučnou sa však mohla stať iba vďaka intervencii intelektuálov a vodcovstvu strany predvoja. Pre marxistickú teóriu a prax je príznačné delenie na ekonomické organizácie pracujúcej triedy (odbory) a politickú organizáciu (stranu), pričom toto rozdelenie nie je neutrálne, ale hierarchické: strana vedie triedu, politický faktor je viac ako ekonomický. Lev Trockij sa vyjadril veľmi jasne:

„Iba vďaka štúdiu politických procesov v samotných masách dokážeme pochopiť úlohu strany a vodcov, ktorých my v žiadnom prípade neprehliadame. Nie sú nezávislí, no aj tak sú v týchto procesoch veľmi dôležití. Bez vedúcej organizácie by sa energia nás rozptýlila ako pa-

¹¹ Vladimir Il'jič Lenin: What is to be done?,
<http://www.marxists.org/archive/lenin/works/1901/witbd/ii.htm>

ra unikajúca z parného valca. No hybnou silou nie je parný valec ani piest, ale para.“¹²

Trockij si myslí, že vyjadruje uznanie pracujúcej triede a poukazuje na neexistujúcu hranicu medzi triedou a stranou. V skutočnosti však jeho metafora prezrádza viac, ako mal v úmysle. Para je nemysliaci výsledok zahrievania vody, obyčajný prejav prírodných, fyzikálnych zákonov. V Trockého metafore predstavujú rozum inžinieri navrhujúci a obsluhujúci parný valec, ktorý zachytáva a usmerňuje v ňom obsiahnutú energiu nemysliacej masy. Je pravda, že strana dokáže docvárať k moci len na chrbtoch pracujúcich. Nie je však pravda, že niečo také potrebujeme alebo že nás to posúva bližšie k vytvoreniu slobodnej komunistckej spoločnosti. Trockého názor zdieľalo aj ľavé krídlo marxistov („ľaví komunisti“), napríklad Amadeo Bordiga, ktorý vystúpil proti triednej kolaborácii v bolševickej stratégii „jednotného frontu“, čím len potvrdil, že „diktatúra proletariátu“ v skutočnosti znamená diktatúru Komunistckej strany: „Politická moc sa nedá prevziať, zorganizovať a uskutočňovať inak ako prostredníctvom politickej strany.“¹³

Ústrednou myšlienkou marxistickej teórie je „diktatúra proletariátu“. Slovo „diktatúra“ spôsobuje veľa nedorozumení, lebo ľudia si ho spájajú s represívnymi režimami, ktoré nevzišli z demokratických volieb. To však nie je nevyhnutne jediný význam

¹² Lev Trockij: The history of the Russian revolution, www.marxists.org/archive/trotsky/1930/hrr/ch00.htm

¹³ Amadeo Bordiga: Theses on the role of the Communist Party in the proletarian revolution, www.libcom.org/library/role_party_bordiga

(hoci sa nedá nevšimnúť, že všade, kde v 20. storočí vznikla „diktatúra proletariátu“, napokon vyzerala v podstate ako... diktatúra). Vzhľadom na fakt, že volebné právo mali v 19. storočí iba majetní muži, Marx považoval každý štát za diktatúru vládnucej triedy (s čím anarchosyndikalisti súhlasia). V kapitalizme je štát diktatúrou kapitalistickej triedy (buržoázie), a to platí bez ohľadu na to, či sa v ňom konajú slobodné a spravodlivé voľby a dodržiavajú ľudské práva. Ak to prijmeme ako fakt, potom by každá revolúcia nevyhnutne znamenala, že proletariát vytvorí vlastnú diktatúru.

V marxizme existujú rozdielne názory na formu tejto diktatúry. Reformistickejšie, gradualistické, sociálnodemokratické smery sa hlásia k vízii podobnej tej vyjadrenej v Manifeste a usilujú sa „zvíťaziť v demokratickom boji“. Podľa ich analýzy predstavuje štát diktatúru kapitálu, lebo ho kontrolujú kapitalistické strany. Ak však moc získa strana pracujúcich, bude štát slúžiť záujmom pracujúcich. Štát sa považuje za relatívne neutrálny nástroj slúžiaci záujmom tej triedy, ktorej zástupcovia ho ovládajú:

„... Z toho vyplýva, že každá trieda bojujúca o moc, aj keď jej nadvláda, ako v prípade proletariátu, predpokladá úplné zrušenie starej formy spoločnosti a samotnej nadvlády, musí najprv dobyť pre seba politickú moc, aby mohla vlastný záujem prehlásiť za všeobecný záujem.“¹⁴

¹⁴ Karl Marx a Friedrich Engels: The German ideology, www.marxists.org/archive/marx/works/1845/german-ideology/ch01a.htm#a4. Citovaná časť sa objavuje ako poznámka na okraji pôvodného rukopisu.

V tomto sa, samozrejme, s Marxom rozchádzame. Východiskom týchto úvah bolo chápanie štátu ako súčasti „politickej nadstavby“ vybudovanej na „ekonomickej základni“, takže „robotnícky štát“ by po centralizácii všetkých výrobných prostriedkov nevyhnutne „odumrel“. Spojením pracujúcej triedy s výrobnými prostriedkami, a teda zrušením „ekonomickej základne“ štátu v súkromnom vlastníctve, sa štát stane zbytočným. V skutočnosti však centralizácia všetkého vlastníctva do rúk štátu znamená, že štát sa stane jediným kapitalistom a zamestnávateľom.

Je ľahké prečítať si Leninove diela a vybrať citáty dokazujúce jeho autoritársku politiku, ktorá bola predzvesťou policajného štátu, aký napokon pomohol vytvoriť. Dielo „What is to be done?“ (*Čo robiť?*) z roku 1905, v ktorom sa venoval problémom spojeným s organizovaním sa v represívnom cárskom režime, je obľúbenou voľbou pri tomto type kritiky. To je však príliš jednoduché. Lenina by sme mali radšej kritizovať tam, kde vyznieva najlibertínskejšie a najradikálnejšie. Z tohto pohľadu je najdôležitejší text „State and revolution“ (*Štát a revolúcia*), napísaný medzi ruskými revolúciami vo februári a októbri 1917. Dôrazne v ňom odmieta „oportunistický“ názor, že existujúci štát sa dá len tak ovládnuť, a následne začne slúžiť záujmom proletariátu. Trvá na tom, že štát treba „odstrániť“.¹⁵ Dokonca sa objavili názory, že Lenin flirtoval s anarchizmom.

¹⁵ Vladimir Il'jič Lenin: State and revolution, www.marxists.org/archive/lenin/works/1917/staterev/ch01.htm#s4

Pri pozornejšom čítaní však nič také nenájde, čo zdôrazňuje aj samotný Lenin. Namiesto existujúceho štátu si osvojil heslo „Všetku moc soviетom“, ktoré bolo v tom čase obľúbené medzi ruskými robotníkmi (aj anarchistami). Sovietsy boli rady pracujúcich a delegátov politických strán, ktoré sa prvýkrát objavili v revolúcii v roku 1905. Lenin nadviazal na Marxovo prehodnotenie „diktatúry proletariátu“ po Parížskej komúne a soviety chápal ako formu „robotníckeho štátu“, prostredníctvom ktorého mal proletariát vykonávať diktatúru. Prečo by s tým mali mať anarchosyndikalisti problém? Podrobnejší pohľad na Leninove názory prezrádza, že sú oveľa menej radikálne a libertínske, ako sa zdajú na prvý pohľad.

Kľúčové je, že Lenin sa drží v zásade buržoázneho chápania politiky ako súťaže o moc medzi politickými stranami. Jeho „inovácia“ spočívala v tom, že tento mocenský boj presunul z buržoázneho fóra parlamentnej politiky do revolučného proletárskeho fóra, ktoré predstavovali soviety. No táto zmena nerieši základný problém: že sa dáva znamienko rovnosti medzi záujmy triedy a záujmy jej údajných zástupcov. Ani Lev Trockij nerozlišuje medzi proletariátom a Komunistickou stranou, keď hovorí, že „revolúcia po niekoľkých mesiacoch priviedla k moci proletariát a Komunistickú stranu“.¹⁶ Tak teda koho? Dejiny ukazujú, že v skutočnosti nastolila Komunistická strana vládu nad proletariátom.

Nezabúdajme, že Lenin neodmietol myšlienku strany ani myšlienku „politiky“ ako boja súťažiacich strán o štátnu moc. A tak jeho strana súťažila o moc

¹⁶ Lev Trockij: The history of the Russian revolution, www.marxists.org/archive/trotsky/1930/hrr/ch01.htm

v sovietch. Na mnohých miestach sa tešila veľkej obľube a dokázala si poistiť svoju väčšinu vďaka tomu, že z jej členov sa stali skôr zástupcovia ako delegáti. Tam, kde väčšinu nedosiahli, urobili to, čo robia všetci politici, keď vedia, že im to prejde: zmäpulovali voľby. Len čo získali v sovietch väčšinu, odsunuli ich na vedľajšiu koľaj alebo potlačili, zatiaľ čo Komunistická strana zostavila vládu. A išlo naozaj o diktatúru v známejšom zmysle slova aj s tajnou políciou, ktorá začala zatýkať revolucionárov od anarchistov po socialistických rivalov. Brutálne potlačenie Kronštadskej komúny je len tou najsymbolickejšou udalosťou tejto kontrarevolúcie.¹⁷

Aj vo svojej najradikálnejšej podobe leninizmus presadzuje oddelenie ekonomických bojov „más“ od politickej strany, ktorá ich vedie, a tvrdí, že počas revolúcie musí strana najskôr uchopiť moc, ktorú následne (prostredníctvom spomínanej tajnej polície a stáleho vojska) využije na zavedenie „komunizmu“ zhora vo forme ekonomického a sociálneho diktátu.¹⁸ Naopak, systém sovietch/rád stavia ekonomických delegátov proti politickým zástupcom, priamu demokraciu zdola proti dekrétom zhora, slobodnú federáciu pracujúcich proti diktatúre proletariátu. Proti znárodneniu všetkého vlastníctva do „robot-

¹⁷ Dobrý úvod predstavuje Ida Mett, *The Kronstadt uprising of 1921*:

www.libcom.org/library/the-kronstadt-uprising-ida-mett.

V češtine Ida Mettová, *Kronštadtské povstání 1921*:

<http://proletarchiv.yolasite.com/resources/Mett%20I.2001-Kronstadtске.povstani.1921.Anarchistick%C3%A1.knihovna.odt>.

¹⁸ Pozri Maurice Brinton: *The Bolsheviks and workers' control – state and counter-revolution*,

www.libcom.org/library/the-bolsheviks-and-workers-control-solidarity-group

nického štátu“ stavia vyvlastnenie spoločenského bohatstva, aby slúžilo ľudským potrebám bez „prechodného obdobia“ diktátorského štátu, ktorý údajne určite „odumrie“. Chápať soviety ako štát znamená zbaviť ich revolučnej povahy a zmeniť ich na obyčajný alternatívny prostriedok na zvolenie vlády, ktorá riadi štátny aparát. Ako uvádza Rudolf Rocker:

„Systém rád nepripúšťa diktatúru, lebo vychádza z celkom iných predpokladov. Stelesňuje v sebe vôľu vychádzajúcu zdola, tvorivú energiu pracujúcich mas. V diktatúre však žije len neplodné donucovanie zhora, ktoré neznesie tvorivosť a hlása slepé podriadenie ako najvyšší zákon pre všetkých. Systém rád a diktatúra nemôžu existovať zároveň. V Rusku zvíťazila diktatúra, preto tam už soviety nenájdeme. Ostalo po nich len meno a príšerná karikatúra ich pôvodného významu.“¹⁹

Napriek rozpadu ZSSR a spojeneckého bloku, ktorý dlhý čas poskytoval morálnu (a niekedy aj materiálnu) podporu veľkej časti ľavice obhajujúcej štát, zostávajú „revolučné“ strany pracujúcich hlavnou formou ľavicovej organizácie. Novodobých leninistov takmer naisto nájdeme vo všetkom, čo sa aspoň trochu ponáša na ľudové hnutie, kde veľmi rýchlo vytvoria „koalíciu“ a dosadia sa do pozície vodcov. Vyzývajú k „jednote“ pod svojím vedením (často sa stáva, že konkurenčné „koalície“ vyzývajú k „jednote“ a zároveň odsudzujú akcie ostatných), majú tendenciu potláčať každú iniciatívu zdola dusivými rutin-

¹⁹ Rudolf Rocker: Anarchosyndicalism, www.libcom.org/library/anarchosyndicalism-rudolf-rocker-chapter-3

nými pochodmi (ktoré sú pre nich výborným priestorom na verbovanie nových členov) a príklonom k parlamentnej politike. Príkladov je toľko, že je nemožné uviesť všetky. No hoci sa môžeme sťažovať na šaškovanie ľavice, jej schopnosť ovládať hnutia v skutočnosti spočíva v slabej libertínskej kultúre priamych akcií v širšej pracujúcej triede, vďaka ktorej by boli manévry ľavice priehľadné a neúčinné.

Aj keď zástupy dnešných štátnych socialistov ustavične odkazujú na Lenina a Trockého, v skutočnosti sa nepribližujú ani týmto skompromitovaným postavám. Väčšina súčasných „revolučných“ strán plní nanajvýš funkciu mimoparlamentného krídla Labouristickej strany, ktoré pri každých voľbách ako pokazená platňa opakuje, že „treba voliť labouristov, ale nerobiť si žiadne ilúzie“. V roku 2010 k tomu vyzývala práve tá „revolučná“ strana, ktorá ešte štyri mesiace predtým spoluorganizovala pochod „Hnev na labouristov“ proti zjazdu Labouristickej strany v Brighton! Za taký neskrývaný oportunistus by sa hanbil hádam aj Lenin. Výnimky sa nájdu medzi socialistami, ktorí sa pokúšajú založiť alternatívnu Labouristickú stranu, hoci výsledok je v podstate ten istý. Revolučná rétorika slúži ako maska pre reformistickú prax. Pozrime sa teda lepšie na Labouristickú stranu.

Labouristická strana

Na rozdiel od komunistických a socialistických strán hlavného prúdu marxizmu, labouristická strana (a jej mnohé obdoby vo svete) nikdy netvrdila, že je revolučná. Keby sme teda kritizovali jej nerevolučnosť, unikla by nám pointa. Labouristická strana (v preklade „strana práce“) sa však dlho tvárila, že zastu-

puje záujmy pracujúcej triedy, čo naznačuje aj jej názov. Táto ilúzia sa rozplynula až po nástupe „New Labour“, hoci mnohí ľavičiarci sa ešte vždy zúfalo držia jej mŕtvej minulosti. Iní, ktorých zo strany vykopli za prílišnú ľavicovosť, sa rozhodli založiť novú stranu pracujúcich, ktorá má plniť rovnakú úlohu ako pôvodná strana pred nedávnym neoliberalným obratom. Oba prístupy vychádzajú zo spoločného predpokladu, že Labouristická strana bola pre pracujúcu triedu užitočná. Bez ružových okuliarov je tento predpoklad neudržateľný.

Labouristická strana vznikla po voľbách v roku 1906, keď sa dostalo do parlamentu 29 poslancov zo združenia Labour Representation Committee zloženého hlavne z funkcionárov odborov s podporou socialistických skupín. Bezprostredným spúšťačom vzniku strany bol rozsudok z roku 1901 v prípade Taff Vale, ktorý umožnil brat' odbory na zodpovednosť za ušlý zisk počas štrajku. V roku 1906 bol tento rozsudok zrušený zákonom o pracovných sporoch, ktorý podporili liberáli a labouristi.

Medové týždne netrvali dlho. V rokoch 1910-1914 sa zdvihla vlna triednych konfliktov vyvolaná nespokojnosťou s odborovou byrokraciou a labouristickými poslancami, ktorá sa rozšírila v bojovnejšej časti pracujúcej triedy. Historik Bob Holton tvrdí, že pre mnohých bojovných pracujúcich „bol prítiažlivejší jasný a zrozumiteľný neparlamentný odkaz syndikalizmu, keďže sa vyhýbal problému politickej inkorporácie, ktorý vo veľkej miere doliehal na Labouristickú stranu v parlamente“ (britský syndikalizmus je témou nasledujúcej kapitoly). A naozaj, v roku 1912 liberálny minister Lloyd George vyhlásil par-

lamentných socialistov za „najlepších policajtov syndikalizmu“.²⁰

Labouristi sa rozhodli podporiť účasť Británie v prvej svetovej vojne (čím poslali milióny pracujúcich na smrť za svojich šéfov) a počas vojny prvýkrát okúsili chuť skutočnej politickej moci, keď sa za odmenu stali súčasťou koalíciej vlády. Politika vládnucej triedy sa u nich prejavila aj negatívnym postojom k rastúcej bojovnosti pracujúcich, ku ktorej prispeli vojnové úsporné opatrenia. Na rozmáhajúce sa štrajky, zvlášť v Glasgowe a okolí v radikálnom období „Red Clydeside“ reagovali labouristi snahou potlačiť ich. Zatiaľ čo socialisti a anarchisti končili vo väzení, lebo odmietali vstúpiť do armády, labouristi volali po „víťazstve vo vojne“ a snažili sa vylúčiť členov s pacifistickými/protivojnovými postojmi zo svojich radov.

Prvé dve väčšinové labouristické vlády neboli o nič lepšie. Keď na post ministra pre kolónie vymenovali odborového lídra a poslanca J. H. Thomasa, šéfom sekcií rezortu sa predstavil slovami: „Som tu, aby som dohliadol na to, že sa nikto nebude zahrávať s Britským impériom.“ Prvé funkčné obdobie labouristov trvalo len desať mesiacov, no okrem oduševneného imperializmu sa im podarilo vystúpiť aj proti štrajkom prístavných robotníkov, vodičov londýnskych električiek a železničiarov, pričom v posledných dvoch prípadoch využili zákon o výnimočnom stave z roku 1920 a hrozili jeho vyhlásením. V roku 1926, keď už boli v opozícii, mali strach, že generálny štrajk povedie k revolúcii,

²⁰ Citované v Bob Holton: *British syndicalism 1900-1914, myths and realities*, s. 36.

a robili všetko preto, aby mu zabránili. O tri roky neskôr strana opäť vytvorila menšinovú vládu s prísľubom znížiť rastúcu nezamestnanosť, ktorá sa v priebehu dvoch rokov viac než zdvojnásobila.²¹

Od svojho vzniku vystupovala „politická reprezentácia pracujúcej triedy“ ako každá iná kapitalistická politická strana: prinajlepšom prehliadala biedu spôsobenú kapitalistickou ekonomikou a prinajhoršom aktívne potláčala sebaorganizáciu pracujúcej triedy. Inými slovami, labouristi od začiatku konali v prospech šéfov a proti pracujúcej triede.

Najcitovanejším „úspechom“ Labouristickej strany je „založenie“ sociálneho štátu v roku 1948 (v skutočnosti išlo o rozšírenie obmedzeného sociálneho štátu, ktorý zaviedli liberáli v roku 1912). Univerzálna zdravotná starostlivosť a podpora v nezamestnanosti sú rozhodne výdobytkami pracujúcej triedy, ak ich platia šéfovia. No prečo došlo k ich zavedeniu? Základy sociálneho štátu položila v roku 1942 Beveridgeova správa, zostavená na žiadosť viacerých politických strán. Odporúčala opatrenia neskôr zavedené labouristickou vládou Clementa Attleeho, ktorá sa dostala k moci v roku 1945. Politické strany mali obavy z celosvetovej revolučnej vlny, aká nasledovala aj po prvej svetovej vojne, a tak sa zhodli, že vojnou vyčerpaných pracujúcich treba nejako motivovať, aby svoju nespokojnosť či dokonca zbrane neobrátili proti vláde. Toryovec Quintin Hogg zhrnul v roku 1943 prevládajúcu náladu slo-

²¹ Subversion: Labouring in vain - a critical history of the Labour Party,
<http://libcom.org/library/labouring-vain>

vami: „Ak im nedáme reformy, oni nám dajú revolúciu.“ Po vojne sa medzi pracujúcimi, ktorí prišli o domov, rozmohlo obsadzovanie nepoužívaných vojenských základní a „vybombardovaných“ obytných štvrtí. Vzhľadom na hrozbu revolúcie, ktorá zdanlivo číhala za týmito akciami, bol sociálny štát reformou, ktorú potrebovali nielen pracujúci, ale aj vládna trieda.

No ani táto vypočítavosť im nestačila. Strany sa zhodli aj v druhej oblasti: sociálny štát mal slúžiť „národnému záujmu“ – budovať ziskový britský priemysel. Náklady na udržiavanie pracovnej sily sa mali presunúť zo súkromných firiem na štát prostredníctvom sociálneho poistenia, ktoré sa malo strhávať zo mzdy pracujúcich.²² Je iróniou, že „najväčší úspech labouristov“ podporili všetky politické strany a odporúčania Beveridgeovej správy by sa implementovali bez ohľadu na to, kto by vyhral voľby v roku 1945. Nie je podstatné, že ich nakoniec implementovali politickí „zástupcovia pracujúcej triedy“, keď sa na tom zhodla celá vládna trieda. V každom prípade, bez skutočnej hrozby nepokojov zo strany pracujúcej triedy by táto zhoda neprerástla do činov. Presuňme sa však do 70. rokov 20. storočia a pozrime sa, ako si „politická reprezentácia pracujúcej triedy“ poradila s dôležitým bojom pracujúcej triedy.

Sedemdesiate roky boli desaťročím veľkých nepokojov na pracoviskách, keďže inflácia dosiahla dvojci-

²² V štvrtej kapitole sa pozrieme na to, do akej miery sa tak stalo. Úspešné povojnové boje týkajúce sa miezd napokon presunuli náklady na šéfov, čo je jeden z dôvodov, prečo znenávideli sociálny štát.

ferné čísla a mzdy nedokázali držať krok s rastúcimi životnými nákladmi. Ukázalo sa, že nepopulárna legislatíva obmedzujúca rast miezd sa nedá vynútiť tvárou v tvár štrajkom, ktoré nemali pod kontrolou ani odbory TUC, ani ich partneri z Labouristickej strany. V dôsledku toho sa labouristi obrátili na TUC s požiadavkou „dobrovoľného“ zmrazovania miezd, s čím čiastočne uspeli, keďže odbory dozerali na svojich členov ako policajť. Kríza sa prehĺbila v roku 1976, keď Británia požiadala Medzinárodný menový fond (MMF) o núdzovú finančnú pomoc, čo malo ako zvyčajne háčik: úsporné opatrenia a škrtý vo verejných službách, ktoré sa labouristická vláda vôbec nezdráhala presadiť. Konflikt medzi pracujúcou triedou a jej „politickými zástupcami“ vyvrcholil v rokoch 1978-79 takzvanou zimou nespokojnosti.²³ Vlna štrajkov ochromila krajinu a labouristi nemali šancu zvíťaziť vo voľbách. Moc znova získali až po rebrandingu na „New Labour“, keď sa prestali pretvarovať, že chcú presadzovať záujmy pracujúcej triedy (toto tvrdenie dovtedy aj tak úplne zdiskreditovali vlastnou činnosťou vo vláde aj v opozícii).

Politická reprezentácia pracujúcej triedy nikdy neslúžila pracujúcej triede a ani nemôže. Dokonca aj Lenin pochopil, že štát slúži kapitalizmu a nedá sa zmeniť tak, aby slúžil záujmom proletariátu. To platí nielen pre Labouristickú stranu, ale aj pre všetky ostatné. Napríklad nemecká Strana zelených po vstupe do vlády poslala poriadkovú políciu na protestujúcich, ktorí sa pokúšali zabrániť prevozu jadrového odpadu cez svoje komunity, hoci presne takýto zelený aktivizmus kedysi podporovala. V roku

²³ Pozri 1978-1979: Winter of Discontent, www.libcom.org/history/1978-1979-winter-of-discontent

2001 podporila ako súčasť koalíciej vlády inváziu do Afganistanu. Aj v Írsku prešla Strana zelených od otvorenej podpory hnutia „Shell to Sea“ proti projektu ťažby zemného plynu v corribskej oblasti k implementácii tejto ťažby. Minister zo Strany zelených Eamon Ryan dostal projekt na starosť po tom, čo zelení upustili od volebných sľubov, aby mohli vstúpiť do koalíciej vlády. Nedávnym príkladom tejto dynamiky sú liberálni demokrati, ktorí spravili v roku 2010 otočku o 180 stupňov: keď sa dostali do vlády, namiesto sľubovaného zrušenia školského hroznásobení (čo viedlo k študentským protestom a nepokojom po celej krajine). V roku 2011 miestny poslanec za Labouristickú stranu v Lewishame Mike Harris, ktorý sa označuje za „socialistu“, dokonca obhajoval vlastné škrtky ako „demokratické a socialistické“ (čiže zjavne lepšie ako „hnusné toryovské škrtky“).

Napadá nám uštipačná poznámka anarchistu Michaila Bakunina: „Keď ľudí bijú palicou, na šťastí im nepridá, ak sa jej hovorí ‚ľudová palica‘...“ Stranícka politika sa usiluje ovládnuť štát, no keď ovládnete štát, štát zároveň ovládne vás.

Zhrnutie

Videli sme, že hoci odbory vznikli zo združení pracujúcej triedy, postupne v nich prevládla zastupiteľská funkcia. V dôsledku toho vznikla mocná, platená byrokracia, ktorá kolaboruje so šéfmi a štátom a vlastné potreby stavia nad potreby členskej základne.

Výsledkom je veľakrát neschopnosť zvíťaziť aj v tých najzákladnejších obranných bojoch a časté zásahy do

iniciatívy a bojovnosti radových členov. No, zatiaľ čo odbory aspoň vznikli zo združení pracujúcej triedy, pre takzvané „strany pracujúcich“ to neplatí. Aj tie najradikálnejšie leninistické strany sa sústreďujú na uchopenie štátnej moci pre seba, aby mohli nadiktovať „socializmus“. Labouristickú stranu založili odboroví byrokrati a od začiatku vystupuje proti pracujúcej triede. Príčinou je povaha politických strán, ktoré musia súťažiť o štátnu moc a za odmenu môžu manažovať kapitalizmus, čo ich stavia proti pracujúcej triede. Všetky ideológie hnutia pracujúcich z hlavného prúdu vychádzajú z oddelovania ekonomického od politického. „Politika“ sa chápe ako záležitosť strany a štát ako miesto jej výkonu (zvyčajne prostredníctvom účasti na parlamentnom procese). „Ekonomické“ problémy sa považujú za sféru pôsobnosti odborov. Duálny systém politického a ekonomického zastupovania pracujúcej triedy napokon pôsobí proti pracujúcej triede. Inšpiráciu musíme hľadať inde.

Ďalšie zdroje

Pôvod kapitalizmu a rané hnutie pracujúcich opisujú časti 1 až 3 Histórie anarchosyndikalizmu od kolektívu SelfEd. Naša kritika odborov vychádza hlavne z toho, aké máme kolektívne zážitky s odbormi ako členovia Solidarity Federation a predtým Direct Action Movement (DAM) a Syndicalist Workers' Federation (SWF). Preto nevieme odporučiť iné zdroje na čítanie. Vo veľkej miere sme čerpali z brožúry DAM „Winning the class war“ (*Ako zvíťaziť v triednom boji*) z roku 1991, ktorá stojí za prečítanie aj dnes. Základné argumenty sme aktualizovali a rozšírili, aby čitatelia lepšie porozumeli ďalším kapitolám tejto knižky. Pokiaľ ide o marxizmus a leninizmus,

klasikou zostáva „The Bolsheviks and workers control“ (*Bolševici a kontrola pracujúcich*) od Maurica Brintona, kde vysvetľuje kontrarevolučnú úlohu Leninových bolševikov, ktorí zabránili sebaorganizácii pracujúcich v továrenských výboroch a sovietch a napokon ich nahradili straníckou diktatúrou. Text Daniela Cohna-Bendita „Obsolete Communism – the left wing alternative“ (*Prekonaný komunizmus – ľavicová alternatíva*) obsahuje aj kritický pohľad na hlavný prúd marxistickej teórie a praxe. Komické je, že autor, popredný anarchista počas udalostí v máji 1968 vo Francúzsku (pozri štvrtú kapitolu), sa následne stal poslancom Európskeho parlamentu za nemeckú Stranu zelených. Pokiaľ ide o kritický pohľad na Labouristickú stranu, predchodkyňa SolFedu Syndicalist Workers' Federation vydala trojdielnu publikáciu „How Labour governed 1945-51“ (*Ako vládli labouristi, 1945-51*).²⁴

²⁴ Syndicalist Workers Federation: How Labour governed 1945-51, <http://libcom.org/history/how-labour-governed-1945-1951>

2

RADIKÁLNE SMERY V HNUTÍ PRACUJÚCICH

Úvod

V tejto kapitole predstavíme tri radikálne smery z dejín hnutia pracujúcich. Najprv sa pozrieme na anarchizmus, ktorým označujeme socialistov vystupujúcich proti štátu v európskom hnutí pracujúcich v 19. a 20. storočí. Anarchizmus ako politické učenie sa postavil proti všetkým proštátnym politickým názorom a praktikám, či už parlamentným alebo „revolučným“. Namiesto toho kládol dôraz na schopnosť ľudí dobrovoľne spolupracovať, vzájomne si pomáhať a organizovať priame akcie na pracoviskách. Potom si predstavíme syndikalizmus. Syndikalistické hnutie radikálnych odborov pod kontrolou radových členov vzniklo vo Francúzsku a rozšírilo sa do mnohých ďalších krajín, pričom v odlišných podmienkach nadobúdalo rôzne podoby. Zameriame sa na francúzske CGT, severoamerické IWW a syndikalistické smery v britskom hnutí pracujúcich. Vo všetkých týchto prípadoch bola priama akcia pracujúcej triedy heslom syndikalistov, ktorí (často pod vplyvom anarchistických myšlienok) vytvárali zväzy na základe spoločných záujmov pracujúcich. Nakoniec sa pozrieme na radový komunizmus, radikálny marxistický smer, ktorý sa rozišiel s ortodoxnými názormi napríklad v otázke nevyhnutnosti existencie strany a uchopenia štátnej moci. Radoví komunisti dospeli k viacerým veľmi podobným záverom ako mnohí anarchisti

a anarchosyndikalisti, no preskúmame aj niektoré dôležité rozdiely.

Socializmus bez štátu: Anarchizmus

Anarchizmus má pôvod v 19. storočí v európskych hnutiach socialistov a pracujúcej triedy.²⁵ Bol dôležitou silou v Prvej internacionále – združení socialistických organizácií a odborov, ktoré existovalo v rokoch 1864 až 1876. Keď v nej došlo k rozkolu medzi proštátnymi socialistami (neskôr známymi pod menom marxisti a spájanými s červenou farbou) a socialistami vystupujúcimi proti štátu (neskôr známymi pod menom anarchisti a spájanými s čiernou farbou), nemecký štátnik Otto von Bismarck poznamenal: „Korunované hlavy, ak sa raz červení a čierni opäť zjednotia, bohatí a privilegovaní sa môžu triasť od strachu!“

Anarchizmus zahŕňajúci všetkých socialistov vystupujúcich proti štátu nadobudol rôzne podoby. Často sa hovorí, že jeho tri hlavné smery sú mutualizmus (spájaný s Pierrom-Josephom Proudhonom), kolektivismus (spájaný s Michailom Bakuninom) a komunizmus (spájaný s Erricom Malatestom

²⁵ Často sa stretávame s pokusmi spájať „anarchizmus“ s natol’ko odlišnými osobnosťami, ako bol čínsky mystik Lao-c’ žijúci v 6. storočí pred naším letopočtom, krajná individualistka Ayn Rand či dokonca štátnici Reagan a Thatcher. Liberálne dejiny anarchizmu od Petra Marshalla s názvom „Demanding the impossible“ (*Žiadať nemožné*) patria k najhorším príkladom takéhoto prístupu. Autor (ako správny liberál) okresal anarchizmus o socialistické odmietanie súkromného vlastníctva a zredukoval ho na obyčajný „protištátny postoj“, ktorý bol taký vágny, že ho mohli zastávať aj hlavy štátov. V dejinách nepochybne nájdeme libertínske a protištátne názory a hnutia, no označovať ich za „anarchistické“ je nezmysel.

a Petrom Kropotkinom). V skutočnosti sa však značne prekrývali a vyvíjali, keďže myšlienky sa rozvíjali spolu s hnutím. Myšlienky mutualizmu, samosprávnej trhovej ekonomiky, asi najviac ovplyvnili družstevné hnutie. Anarchistický kolektivismus navrhoval vyvlastnenie súkromného majetku, ktorý sa mal stať spoločným vlastníctvom pod samosprávou pracujúcich, pričom peniaze by sa zrušili a nahradili nejakou formou poukázok za vykonanú prácu. Kolektivismus výrazne ovplyvnil španielsky anarchosyndikalizmus v 20. a 30. rokoch 20. storočia, no neskôr jeho vplyv upadol.

Tretí smer, kam patrí anarchosyndikalistická MAP, je anarchistický alebo libertínsky komunizmus. Pôvod anarchistického komunizmu sa najčastejšie pripisuje „anarchistickému princovi“ Petrovi Kropotkinovi, hoci vo veľkej miere nadväzoval a rozvíjal myšlienky, ktoré mali pôvod v talianskej sekcii Prvej internacionály. Rovnako ako kolektivismus, aj anarchistický komunizmus sa zasadzuje za samosprávu pracujúcich a zrušenie súkromného vlastníctva, no pri obhajobe zrušenia trhovej výmeny a peňazí ide ďalej a presadzuje ich nahradenie výrobou a distribúciou podľa princípu „každý podľa svojich schopností, každému podľa jeho potrieb“.

Žiadnu z podôb anarchizmu nemožno obmedziť iba na „boj proti štátu“, hoci vždy išlo o krídlo socialistického hnutia, ktoré vystupovalo proti štátu. Anarchistický kolektivismus bol pevne ukotvený v triednom boji, keďže jeho popredný prívrženec Michail Bakunin bol významným členom Prvej internacionály a mal veľký vplyv na libertínskejšie sekcie (ktoré neskôr prispeli k rozvoju anarchosyndikalizmu).

V prípade anarchistického komunizmu sa však niekedy kládol menší dôraz na triedny boj a väčší na ľudskú schopnosť vzájomne si pomáhať a dobrovoľne spolupracovať, ktorú Kropotkin označil za dôležitý faktor evolúcie.²⁶ Anarchistický komunizmus mal teda často humanistickejší nádych a premenlivo pristupoval k triednemu boju, ktorý sa raz vnímal ako progresívna, inokedy ako regresívna sila:

„Teoretici anarchokomunizmu (Peter Kropotkin, Errico Malatesta a ďalší) zastávali názor, že pôvod spoločenského vývoja spočíva v pokroku etických ideí ľudstva, že kapitalizmus je regresívny systém, lebo podkopáva prirodzenú spoločenskú povahu človeka založenú na vzájomnej pomoci a že delenie ľudstva na súperiace triedy pôsobí spiatočnícky a spomaľuje seba-realizáciu ľudskej osobnosti.“²⁷

Preto sa raný anarchistický komunizmus nesústredil primárne na hnutie pracujúcich. V roku 1907 sa počas Medzinárodného anarchistického kongresu v Amsterdame odohrala dôležitá diskusia medzi Pierrom Monattom a Erricom Malatestom. Monatte presadzoval neutrálny syndikalizmus, ktorý nebol politický a dokonca ani anarchistický. Tvrdil, že pracujúci majú vzhľadom na ekonomické podmienky „rovnaké záujmy“, a teda politické „názorové rozdie-

²⁶ Peter Kropotkin, Mutual aid: a factor of evolution:
www.libcom.org/library/mutual-aid-peter-kropotkin

²⁷ Vadim Damier, Anarchosyndicalism in the 20th Century:
www.libcom.org/library/anarchosyndicalism-20th-century-vadim-damier

ly, často nepatrné a umelé, sa v syndikáte ocitajú v úzadí, vďaka čomu je možná dohoda“.²⁸ Naopak, Malatesta tvrdil nasledovné:

„Základná chyba Monatteho a všetkých revolučných syndikalistov spočíva podľa mňa v tom, že triedny boj chápu veľmi zjednodušene. Ekonomické záujmy všetkých pracujúcich – pracujúcej triedy – sú podľa nich rovnaké (...) Realita je celkom iná. Podľa môjho názoru (...) teda neexistujú žiadne triedy v pravom význame slova, lebo neexistujú nijaké triedne záujmy. V rámci pracujúcej ‚triedy‘ existuje konkurencia a boj rovnako ako v rámci buržoázie.“²⁹

Monatte a Malatesta sa zhodli, že syndikalizmus je ekonomické hnutie, čo však podľa Malatestu nestačí, a preto k nemu treba doplniť oddelené anarchistické politické organizácie. Svoj postoj podrobne opísal v texte „Syndicalism and anarchism“³⁰ (*Syndikalizmus a anarchizmus*) z roku 1925. Obhajuje v ňom syndikalistické zväzy spájajúce všetkých pra-

²⁸ Citované v Maurizio Antonioli (ed.), *The International Anarchist Congress of Amsterdam* (1907), s. 113.

²⁹ Citované v Maurizio Antonioli (ed.), *The International Anarchist Congress of Amsterdam* (1907), s. 123. Malatesta vo svojej analýze prezieravo poukazuje na to, že ekonomické postavenie pracujúcich nestačí na vznik jednoty v boji, nehovoriac o libertínskom komunizme. Keď naverbujeme všetkých pracujúcich do jednej organizácie, nezaručí to zánik hierarchie a ideologických konfliktov medzi nimi ani automatický vznik spoločného boja.

³⁰ Nasledujúce citáty a parafráza pochádzajú z diela Errica Malatestu „Syndicalism and anarchism“ z roku 1925:

<http://www.marxists.org/archive/malatesta/1925/04/syndic1.htm>.

V češtine vyšlo ako súčasť brožúry *Polemika se syndikalismem*:

<http://aka.anarchokomunismus.org/pages/texty/zip/text000002.zip>.

cujúcich na ekonomickom základe a oddelené politické anarchistické organizácie rozličného typu pôsobiace vnútri aj mimo odborov. Malatesta v žiadnom prípade nepopieral dôležitosť hnutia pracujúcich. Naopak, trval na tom, že „všetci alebo takmer všetci sa zhodneme, že je užitočné a potrebné, aby anarchisti boli aktívnou súčasťou hnutia pracujúcich, ktorá ho podporuje a propaguje“.

Syndikalistické zväzy podľa neho často vznikali na anarchistických princípoch, no buď sa ukázali ako neefektívne, a tak zostali malé a sotva fungovali ako odbory, alebo zvíťazili v počiatočných bojoch a tieto víťazstvá prilákali do ich radov ďalších pracujúcich, vďaka čomu potom zvíťazili v ďalších bojoch a prilákali ešte viac pracujúcich atď. Podľa Malatestu spočíval problém v tom, že neexistuje dôvod predpokladať, že pracujúci, ktorí vstúpili do zväzu po tom, čo dosiahol konkrétne výdobytky, zdieľajú anarchistické princípy, na základe ktorých zväz vznikol.

„Ak majú odbory plniť svoje ciele a zároveň byť prostriedkom vzdelávania a pôdou pre propagačnú činnosť zameranú na radikálnu spoločenskú zmenu, musia združiť všetkých pracujúcich – alebo prinajmenšom tých, ktorým ide o zlepšenie svojich podmienok – a dokázať sa postaviť šéfom. Môžu vôbec odbory čakať, že všetci pracujúci sa najprv stanú anarchistami, a až potom ich prívú organizovať sa a umožnia im vstúpiť do organizácie?“

Preto je podľa jeho názoru „syndikalizmus (praktický, nie teoretický smer, ktorý si každý prispôsobuje, ako sa mu zachce) vo svojej podstate reformistický“

a „čistý anarchizmus nemôže poskytnúť praktické riešenia, kým žijeme v spoločnosti, kde musia ľudia neustále čeliť šéfom a autoritám“. A práve preto obhajoval oddelenie nevyhnutne reformistických ekonomických syndikalistických odborov od politických anarchistických organizácií, ktoré by mali propagovať revolučné anarchistické myšlienky v odboroch. Podľa Malatestu nemalo byť úlohou anarchistov urobiť z odborov anarchistickejšie organizácie, ale presadzovať v nich anarchistickú taktiku, pričom odbory mali byť otvorené všetkým pracujúcim, ktorí chcú bojovať za zlepšenie svojich podmienok bez ohľadu na politické názory. Anarchisti mali zároveň bojovať v rámci odborov aj za to, aby zostali nezávislé od politických strán. „Ak si prežitie organizácie a potreby a želania tých, čo sa organizujú, naozaj nevyhnutne vyžadujú kompromisy a vstup do kalných vôd vyjednávania s autoritami a zamestnávateľmi, tak dobre. Nech sú za to však zodpovední iní, nie anarchisti.“

Podľa Malatestu boli akékoľvek ústupky alebo vyjednávania v rámci kapitalizmu reformistické, takže bolo dôležité, aby anarchisti zostali „čistí“ a prenechali túto špinavú prácu iným. Tento prístup sa stal neskôr známym pod pojmom „duálne organizovanie“. Ide o anarchistický smer, podľa ktorého je nevyhnutné, aby v masových triednych organizáciách, ako sú napríklad odbory, fungovala špecifická politická organizácia. Nie všetci zástancovia duálneho organizovania s tým však súhlasia. Zatiaľ čo podľa Malatestu mali anarchisti zostať politicky čisti a zabezpečiť, aby sa odbory organizovali v ekonomickej sfére nezávisle od politických názorov, iní sa snažili využiť politickú organizáciu ako

prostriedok na politizovanie ekonomických združení – „anarchizovat“ syndikalistické zväzy.

A tým sa dostávame k *Organizačnej platforme libertínskych komunistov*. Tento text vydala v roku 1926 anarchistická skupina Delo Truda, ktorá sa ocitla v exile po tom, čo Komunistická strana upevnila svoju moc v mladom a nevhodne nazvanom Sovietskom zväze. Na základe skúseností z boja proti kapitalizmu a bolševizmu vypracovali autori model anarchistickej organizácie, ktorý je medzi anarchistami vplyvný dodnes.

Platforma v prvom rade jednoznačne označuje za svoj cieľ anarchistický komunizmus a dôrazne ho zasadzuje do rámca triedneho boja. Hovorí o nevyhnutnosti násilnej sociálnej revolúcie a anarchistickej opozície voči všetkým štátom vrátane tých demokratických. Pokiaľ ide o postoj k odborom, či už syndikalistickým alebo klasickým, Platforma tvrdí, že nemajú vlastnú ideológiu, takže „vždy odrážajú ideológiu viacerých politických skupín, predovšetkým tých, ktoré v ich radoch pôsobia najintenzívnejšie“.³¹ Je preto nevyhnutné, aby sa anarchisti združovali vo vlastných politických organizáciách a intenzívne pracovali vnútri odborov, aby ich „anarchizovali“, a mimo nich, aby nadobudli podobný vplyv aj v iných oblastiach. Platforma teda podporuje anarchosyndikalizmus a považuje ho za „krok vpred“, no tvrdí, že syndikalistické zväzy sa

³¹ Delo Truda, The organisational platform of the libertarian communists, part 3:

<http://libcom.org/library/platform-3>.

V češtine Organizační platforma libertínských komunistů:

http://www.nestormakhno.info/czech/org_plat_cs.htm.

stanú alebo zostanú anarchosyndikalistickými len vtedy, keď je v ich radoch aktívna politická organizácia anarchistov, ktorá ich také udržiava a „predchádza tomu, aby skĺzli k oportunizmu“.³²

„Platformisti“, ako sa hovorovo označujú ľudia ovplyvnení Platformou, sú teda takisto zástancami duálneho organizovania. Úlohou politickej organizácie však nie je zachovávať apolitický charakter ekonomickej organizácie, ale skôr vnieť do nej anarchizmus. Boli sformulované štyri známe organizačné princípy tvoriace základ politickej organizácie, ktorá má realizovať túto úlohu: teoretická jednota, taktická jednota, kolektívna zodpovednosť a federalizmus.³³ Platforma sľubuje, že ak sa anarchisti zorganizujú podľa týchto princíпов, organizačne prevalcujú socialistické strany v odboroch, sovietskych a ďalších orgánoch pracujúcej triedy. Tým zabezpečia, že hnutie pracujúcej triedy sa bude vyvíjať anarchistickým smerom a revolúcia smerom k libertínskemu komunizmu, nie štátnemu socializmu.

Obhajoba pevnej, jednotnej a disciplinovanej politickej organizácie v tom čase mnohým anarchistom pripomínala politickú stranu a v niektorých kruhoch boli autori Platformy označení za „anarchobolševiči-

³² Delo Truda, The organisational platform of the libertarian communists, part 3:

<http://libcom.org/library/platform-3>.

V češtine Organizační platforma libertinských komunistů:

http://www.nestormakhno.info/czech/org_plat_cs.htm.

³³ Delo Truda, The organisational platform of the libertarian communists, part 5:

<http://libcom.org/library/platform-5>.

V češtine Organizační platforma libertinských komunistů:

http://www.nestormakhno.info/czech/org_plat_cs.htm.

kov“. Podľa nás ide o neprimeranú kritiku. Ak chce niekto vytvoriť anarchistickú politickú organizáciu, princípy opísané v Platforme dávajú zmysel. Spájajú jednotu akcie s vnútornou demokraciou, a teda efektívnu politickú organizáciu s anarchistickými princípmi. Z anarchosyndikalistického hľadiska spočíva problém v niečom inom. V nasledujúcej časti napríklad uvidíme, že niektoré syndikalistické zväzy neskĺzli k reformizmu v dôsledku chýbajúcej politickej organizácie v ich radoch, ale skôr v dôsledku samotnej „apolitickej“ povahy zväzov, ktorú Platforma nespochybňuje.

Platformista teda môže byť zároveň aj anarchosyndikalistom, no nie každý anarchosyndikalista musí byť platformistom. Podľa anarchosyndikalistov kladie Platforma prílišný dôraz na schopnosť politickej organizácie bojovať proti materiálnym protirečeniam, ktoré vyplývajú z toho, že odbory sa organizujú v rámci kapitalizmu (predovšetkým proti tomu, aby zastupiteľská funkcia prevládla nad združovacom). Samozrejme, ako anarchosyndikalisti sme presvedčení, že tieto protirečenia sa dajú vyriešiť v súlade s našimi revolučnými princípmi. Ešte predtým sa však bližšie pozrime na niektoré z týchto protirečení v prípade syndikalizmu, z ktorého sa anarchosyndikalizmus vyvinul.

Odbory bez byrokratov: Syndikalizmus

Hnutie pracujúcich vo Francúzsku čelilo v roku 1871 po páde Parížskej komúny tvrdej represii a radikálne smery museli prejsť do ilegality. Práve v tomto období vznikol stereotyp anarchistu ako postavy s bombou v ruke, keďže niektorí anarchisti sa odvrátili od hnutia pracujúcich smerom k „propagande

činom“, t.j. atentátom a bombovým útokom na bohatých. Koncom 19. storočia však došlo k určitému preskupeniu hnutia v súvislosti s rozvojom odborárstva ovplyvneného anarchistami – revolučného syndikalizmu. Rudolf Rocker uvádza, že tento smer „sa vo francúzskej pracujúcej triede rozvinul celkom spontánne ako vyjadrenie nespokojnosti s politickým socializmom, ktorého rozštiepenosť dlho bránila vzniku jednotného odborového hnutia“.³⁴

Toto hnutie vzniklo spojením existujúcich odborov s „burzami práce“ (išlo o projekty vzájomnej pomoci, ktoré poskytovali napríklad „ponuky pracovných miest, dávky v nezamestnanosti, podporu pri sťahovaní a pomoc pre pracovníkov, ktorí v práci utrpeli zranenie“, ako aj kultúrne, vzdelávacie a propagačné služby, a plnili aj niektoré odborové funkcie týkajúce sa organizovania štrajkov).³⁵ Anarchisti sa aktívne zapájali do búr práce a, ako pomenáva Rocker, anarchistické poslanstvo triednej jednoty na rozdiel od politického socialistického hnutia poznačeného sektárskymi rozkolmi získalo na popularite. Francúzsky revolučný syndikalizmus presadzoval dosiahnutie tejto jednoty prostredníctvom všeobecného zväzu pracujúcich, ktorým sa stala CGT (Všeobecná konfederácia práce) založená v roku 1895. Spočiatku bola pod významným anarchistickým vplyvom a za svojich generálnych sekretárov si zvolila viacerých anarchistov

³⁴ Rudolf Rocker, *Anarchosyndicalism*:

<http://libcom.org/library/anarchosyndicalism-rudolf-rocker-chapter-6>

³⁵ Fernand Pelloutier, *History of the bourses du travail*:

<http://libcom.org/library/chapter-six-activities-bourses-du-travail>

a nestraníckych socialistov vrátane Victora Griffuelhesa. Paul Mason uvádza:

„V priebehu desiatich rokov vytvoril Griffuelhes výnimočne účinnú formu odborárstva. S minimálnymi členskými príspevkami a byrokraciou dokázali bojovní pracujúci z času na čas zorganizovať otvorený a tvrdý boj voči šéfom. A darilo sa im to nielen v atmosfére represie, ale aj tvrdohlavého odmietania vyjednávať. Až v rokoch 1905 a 1906 vzrástol počet štrajkov ukončených vyjednávaním nad desať percent. Deväť z desiatich štrajkov sa končilo bez formálnej dohody: buď ste prehrali a vrátili sa do práce, alebo (ako v prípade Havilanda) šéf otvoril továrenské brány a zvýšil mzdy. Šesťdesiat percent štrajkov sa skončilo takto – víťazstvom odborov.“³⁶

Charakteristickou črtou CGT ako všeobecného zväzu bolo, že do nej mohol vstúpiť každý. „CGT teda nepozostávala výlučne z revolučných odborových zväzov. Polovica členov mala nepochybne reformistické sklony a do CGT vstúpila len preto, lebo si uvedomovala, že závislosť odborov od politických strán je pre hnutie nešťastím.“³⁷ Keď si položíme otázku, prečo boli reformisti relatívne slabí, stačí poukázať na skutočnosť, že vládnuca trieda uprednostňovala represiu a odmietala vyjednávať, čím obmedzovala priestor pre reformistické odborárstvo a triednu kolaboráciu. Sociálne partnerstvo si vyžaduje dvoch,

³⁶ Paul Mason, *Live working or die fighting*, s. 124.

³⁷ Rudolf Rocker, *Anarchosyndicalism*:

<http://libcom.org/library/anarchosyndicalism-rudolf-rocker-chapter-6>

a šéfovia oň nemali záujem... Prinajmenšom nie na začiatku.

Revolučné myšlienky mali preto v radoch CGT veľký vplyv. Najjednoduchšie boli vyjadrené v dokumente „Charter of Amiens“ (*Charta z Amiens*) z roku 1906 a v dielach popredného teoretika CGT Émila Pougeta (ku ktorému sa vrátíme v nasledujúcej kapitole). Charta z Amiens jasne vyjadrovala revolučný syndikalizmus CGT.³⁸ Presadzovala revolučný program, no zároveň zachovávala „politickú neutralitu“, čo znamenalo držať sa mimo všetkých politických smerov a strán (avšak nebyť proti nim), pričom rozhodnutie o prípadnom členstve v politických stranách ponechala na jednotlivých členov. „Charta mala za cieľ minimalizovať politické nezhody v odboroch, ktoré sa mali sústreďiť výlučne na ekonomický boj.“³⁹ V protiklade k politickým stranám sa CGT definovala ako ekonomická organizácia združujúca „všetkých pracujúcich, ktorí si uvedomujú, že je nevyhnutné bojovať za zrušenie námezdnnej práce a zamestnávateľov“. Slovo „revolučný“ v pojme „revolučný syndikalizmus“ sa tak stalo záležitosťou vnútornej demokracie. Kým teda revolucionári tvorili väčšinu, zväz sa hlásil k revolučnej perspektíve a presadzoval nekompromisný triedny konflikt a spoločenskú zmenu prostredníctvom metód priamej akcie.

³⁸ CGT, The charter of Amiens:

<http://www.marxists.org/history/france/cgt/charter-amiens.htm>

³⁹ Marcel van der Linden a Wayne Thorpe, The rise and fall of revolutionary syndicalism, in Marcel van der Linden a Wayne Thorpe (eds.) Revolutionary syndicalism, s. 3.

Na začiatku 20. storočia však šéfovia a štát začali reagovať na výdobytky CGT zmierlivejším postojom. Rozšíril sa tak priestor pre pôsobenie reformistov, keďže bolo vidieť, že triedna kolaborácia prináša ovocie. Do roku 1909 sa v dôsledku rastu zväzu ocitli revolucionári v menšine (počet členov CGT vzrástol zo 100 000 v roku 1902 na 700 000 v roku 1912, pričom Francúzsko malo vtedy 7 miliónov obyvateľov). Victor Griffuelhes sa vzdal funkcie generálneho sekretára kvôli intrigám voči jeho osobe a Émile Pouget zo zväzu rozčarovaný vystúpil. Posun k triednej kolaborácii, reformizmu a byrokratizácii korunovala CGT podporou národného vojnového úsilia v roku 1914. Išlo o najvýraznejší rozchod s jej revolučnými a internacionalistickými koreňmi. Hoci revolucionári v CGT zostali a pokúšali sa presadzovať antimilitaristickú agendu, po prvej svetovej vojne sa organizácia dostala pod ešte väčší vplyv politických strán, čo viedlo k viacerým rozkolom spôsobeným odchodom revolucionárov a ďalších členov. CGT existuje dodnes a útržky Charty z Amiens sa dokonca zachovali v stanovách viacerých jej členských zväzov. V praxi sa však CGT už v podstate nedá odlíšiť od iných súčasných odborových federácií so všetkými ich nástrahami.

V období rastu CGT sa syndikalistické myšlienky uchytili aj medzi pracujúcou triedou v Severnej Amerike. V roku 1905 boli počas násilného triedneho konfliktu založené odbory IWW (Priemyselní pracujúci sveta). „Len málo štrajkov sa zaobišlo bez obetí na životoch. Výsledná rozhorčenosť viedla k tomu, že veľa pracujúcich zaujala vyhládka zásadnej zme-

ny.“⁴⁰ Rovnako ako CGT, aj IWW presadzovali revolučné ciele a zameriavali sa na celú pracujúcu triedu, nielen na vybrané remeslá či odvetvia. Tento model, podľa ktorého všetci pracujúci v jednom odvetví bez ohľadu na druh práce patrili do rovnakého priemyselného zväzu a všetky priemyselné zväzy patrili do „jedného veľkého zväzu“ IWW, nazvali „priemyselným odborárstvom“. V tom čase sa organizovala len malá časť pracujúcich a IWW si vytýčili za cieľ „organizovať neorganizovaných“. IWW boli navyše od samého začiatku rasovo zmiešanými odbormi, a to v období rozsiahlej segregácie. „Big Bill“ Haywood na ustanovujúcej konferencii vyhlásil: „Sme tu, aby sme konfederovali pracujúcich... do hnutia pracujúcej triedy, ktorého cieľom bude oslobodenie pracujúcej triedy z otrockých pút kapitalizmu.“⁴¹

Pokiaľ ide o účastníkov zakladajúcej konferencie, historik Patrick Renshaw uvádza, že nešlo o reprezentatívnu vzorku celej pracujúcej triedy, ale skôr jej radikálnej časti.

„Väčšina z nich pochádzala z odborov, ktoré boli z nejakého dôvodu na nože s AFL [Americká federácia práce]. Išlo o samých radikálov a väčšina popredných osobností bola ovplyvnená rôznymi druhmi socializmu, hoci medzi nimi často prevažoval syndikalizmus alebo anarchizmus. Spájalo ich všeobecné presvedčenie, že odborárstvo na základe profesií uplatňované

⁴⁰ Stewart Bird, Dan Georgakas a Deborah Shaffer (eds.), *Solidarity forever: an oral history of the IWW*, s. 3.

⁴¹ Citované v Patrick Renshaw, *The Wobblies: the story of the IWW and syndicalism in the United States*, s. 46.

v AFL by mala nahradiť priemyselná organizácia.“⁴²

IWW boli teda výsledkom rozpačitého prímeria medzi bojovnými odborármi, anarchistami, syndikalistami a straníckymi socialistami, pričom najväčší vplyv mal marxizmus (veľká časť ich známej preambuly parafrázuje pasáže z Marxa⁴³).

„Napätie medzi revolucionármi a reformistami sa prejavilo v nespočetných nezhodách ohľadom taktiky. Najtrpkjší spor v rámci IWW sa odohrával medzi tými, čo presadzovali vytvorenie politického krídla, a tými, podľa ktorých základ moci pracujúcich spočíval vo výrobe.“⁴⁴

Základný rozpor existoval hlavne medzi tými, ktorí chceli mať z IWW ekonomickú organizáciu napojenú na samostatné politické krídlo, a tými, ktorí presadzovali priamu akciu ako prostriedok spoločenskej a politickej zmeny. Najvýznamnejším zástancam prvej tendencie bol Daniel DeLeon zo Socialistickej strany práce, podľa ktorého mali byť IWW ekonomickou silou, ktorá podporí volebné ambície strany. Proti tomuto názoru vystupovali rozliční zástancovia priamych akcií, podľa ktorých politické ciele zväzu z preambuly vrátane „zrušenia námezdného systému“ možno najlepšie presadzovať na ekonomickom poli, a teda IWW je politická a zároveň ekonomická

⁴² Patrick Renshaw, *The Wobblies: the story of the IWW and syndicalism in the United States*, s. 47.

⁴³ IWW, Preamble to the IWW constitution:

<http://www.iww.org/en/culture/official/preamble.shtml>

⁴⁴ Stewart Bird, Dan Georgakas a Deborah Shaffer (eds.), *Solidarity forever: an oral history of the IWW*, s. 5.

organizácia.⁴⁵ Tento boj sa skončil v roku 1908 víťazstvom zástancov priamej akcie a vylúčením deunionistov. Následne sa IWW zapojili do série ostro sledovaných bojov za slobodu slova, čím potvrdili snahu presadzovať politické a sociálne ciele skôr prostredníctvom priamych akcií ako príklonom k straníckej politike.

Počet *Wobblies* (ako sa nazývajú členovia IWW) rástol a vďaka niekoľkým medializovaným bojom si vybudovali dobrú povesť. Medzi najznámejšie patrili vyššie spomínané boje za slobodu slova a štrajk v textilke v meste Lawrence v roku 1912, kde mali IWW síce len niekoľko sto členov, no pomerne veľký vplyv. Zistili pritom, že počet členov výrazne rastie počas bojov a následne klesá. Vnútri organizácie údajne existoval postoj, že „mnohí pracujúci by sa mali považovať za členov, aj keď pri sebe nenosia červenú členskú knižku alebo meškajú s platením členských príspevkov“.⁴⁶ IWW však z princípu odmietali udržiavať počet členov spôsobom, ktorý využívali odbory bližšie hlavnému prúdu, čiže napríklad prostredníctvom príspevkov v prípade choroby alebo inej udalosti. Namiesto toho sa rozhodli zaviesť delegátsky systém, v rámci ktorého pôsobili cestujúci organizátori oprávnení vyberať členské príspevky, vytvárať miestne zväzy a organizovať neustále migrujúcu príležitostnú pracovnú silu, typickú pre Spojené štáty začiatkom 20. storočia. Práve preto

⁴⁵ Mnohí z týchto anarchistov označovali takýto postoj ako „antipolitický“, pričom politiku stotožňovali so straníckou politikou a štátom. My používame tento pojem v tradičnejšom zmysle: niekto, kto je anarchista, má politické presvedčenie.

⁴⁶ Stewart Bird, Dan Georgakas a Deborah Shaffer (eds.), *Solidarity forever: an oral history of the IWW*, s. 9.

„mohla miestna organizácia existovať v klobúku alebo aktovke cestujúceho delegáta“.⁴⁷

Išlo o inovatívny model, ktorý nepodľahol nutkaniu udržiavať stabilnú členskú základňu v prípade výkyvov v počte bojov tým, že by svojim členom poskytoval množstvo služieb. Do popredia však kládol aj dvojaký význam pojmu „jeden veľký zväz“. Na jednej strane malo ísť o „jeden veľký zväz“ v protiklade k „mnohým sektorovým zväzom“. Tento výklad bol v úplnom súlade s nestálou členskou základňou IWW a dával zmysel aj v praxi, keďže dočasní pracujúci sa mohli po zmene zamestnania jednoducho presunúť z jedného priemyselného zväzu v rámci IWW do iného. Existoval však aj iný výklad, podľa ktorého pojem „jeden veľký zväz“ znamenal, že všetci pracujúci (alebo aspoň ich významná časť) by sa mali stať členmi zväzu s cieľom zorganizovať revolučný generálny štrajk a zabezpečiť prechod k ekonomickej demokracii:

„Priemyselné zväzy mali bojovať za výdobytky v rámci existujúceho systému, až kým by IWW nenabrali dost' síl na zvolanie generálneho štrajku, ktorý by zastavil všetku ekonomickú činnosť. Podmienkou návratu do práce by bola náhrada všetkých súkromných podnikov a orgánov štátnej správy zväzmi, ktoré by spravovali výrobné prostriedky s cieľom uspokojiť spoločenské potreby, nie dosiahnuť súkromný zisk.“⁴⁸

⁴⁷ Stewart Bird, Dan Georgakas a Deborah Shaffer (eds.), *Solidarity forever: an oral history of the IWW*, s. 8.

⁴⁸ Stewart Bird, Dan Georgakas a Deborah Shaffer (eds.), *Solidarity forever: an oral history of the IWW*, s. 3.

Na otázku, do akej miery išlo o ozajstnú ambíciu alebo len o revolučný mýtus, neexistuje medzi členmi IWW jednotná odpoveď. Niektorí *Wobs* si pri vstupe neuvedomovali revolučnú stránku IWW⁴⁹ a faktom je, že oba výklady existovali v IWW vedľa seba.⁵⁰ Americká vláda však očividne vnímala revolučnú hrozbu IWW natoľko vážne, že odštartovala brutálnu vlnu represie. V rokoch 1916 až 1918 došlo k prudkému rastu počtu členov, ktorí platili členské príspevky (zo 60 000 na 100 000), pričom vplyv IWW bol oveľa väčší, ako napovedajú tieto čísla. Vďaka tomu získali *Wobblies* aj významný kultúrny vplyv na širšiu pracujúcu triedu. V roku 1917 bolo pod zámienkou poškodzovania vojenskej výroby zatknutých 150 popredných členov IWW, ktorým boli po vykonštruovaných súdnych procesoch vymierané dlhoročné nepodmienečné tresty. V priestoroch zväzu došlo k raziám ozbrojených samozvaných strážcov poriadku a prestrelkám, za ktoré boli potrestaní odňatím slobody iba členovia IWW, alebo ich

⁴⁹ Pozri napríklad spomienky Freda Hansena: „Spočiatku som o revolučnosti nevedel, no len čo som vstúpil do organizácie, začal som fakt veľa čítať – nielen literatúru IWW, ale aj komunistickú literatúru, anarchistickú literatúru, všetku literatúru.“ Citované zo Stewart Bird, Dan Georgakas a Deborah Shaffer (eds.), *Solidarity forever: an oral history of the IWW*, s. 189.

⁵⁰ Podľa nedávnej série článkov v novinách IWW „Industrial Worker“ existujú najmenej štyri interpretácie pojmu „jeden veľký zväz“. Niektoré sa navzájom dopĺňajú, iné si protirečia: 1) vstup všetkých alebo väčšiny pracujúcich do IWW; 2) vízia univerzalizmu/libertínskych socialistických princípov, ktorými sa má riadiť IWW; 3) vízia novej spoločnosti (ktorú namiesto štátov riadia zväzy; nedá sa prehliadnúť podobnosť s Marxovou poznámkou o nahradení vlády ľudu správou vecí); a 4) vízia revolučnej zmeny (zjednotenej triedy). Pozri

<http://libcom.org/library/industrial-unionism-one-big-unionism>

dav jednoducho zlynčoval ako Wesleyho Everesta.⁵¹ Represia zlomila reálnu silu IWW a zdanlivý „úspech“ Komunistickej strany v Rusku viedol k obnove komunistického vplyvu, čo napokon v roku 1924 rozdelilo upadajúcu organizáciu na dve časti. Po období existencie dvoch súperiacich IWW (ktoré občas bojovali v uliciach o kontrolu nad centrálou zväzu) výrazne oslabená oficiálna časť IWW pôsobila v 20. a 30. rokoch 20. storočia pod väčším anarchistickým vplyvom, no ako oveľa rozdrobenejšia a marginálnejšia sila (hoci ešte v roku 1936 mali IWW vo filadelfskom prístave dosť sily na to, aby zastavili loď s muníciou pre španielskych fašistov⁵²). IWW prežili povojnové obdobie a dodnes sú aktívni.⁵³

Teraz si povieme niečo o britskom syndikalizme. Britský kontext sa zásadne odlišoval od vývoja v iných krajinách, keďže Británia mala začiatkom 20.

⁵¹ 1919: The murder of Wesley Everest:

<http://libcom.org/history/articles/murder-frank-everett>

⁵² Stewart Bird, Dan Georgakas a Deborah Shaffer (eds.), *Solidarity forever: an oral history of the IWW*, s. 179.

⁵³ Pozri

<http://www.marxists.org/history/usa/unions/iww/timeline.htm> pre časový prehľad do roku 1983. IWW zaznamenali nedávno určité oživenie hlavne vďaka Starbucks Workers Union. Keďže ide o živú organizáciu fungujúcu v celkom iných podmienkach, uvedená analýza túto skutočnosť nezohľadňuje. Mnohé z debát a protirečení z minulosti však pretrvávajú. Pre anarchosyndikalistov je najzaujímavejšia predstava „priameho odborárstva“, ktoré presadzuje skôr odborárstvo založené na priamych akciách, a nie spoliehanie sa na zastupovanie a kolektívne zmluvy. Pozri rozrastajúci sa archív na <http://libcom.org/tags/direct-unionism>. Pozri aj blog *Recomposition*, kde sa nachádza väčšina materiálov o „priamom odborárstve“, ako aj príklady súčasných aktivít na pracovisku v duchu priamych akcií: <http://libcom.org/blog/recomposition>.

storočia vyspelú priemyselnú ekonomiku a zabehnuté odborové hnutie, ku ktorému zakrátko pribudlo aj parlamentné krídlo v podobe Labouristickej strany. Pod vplyvom francúzskeho revolučného syndikalizmu a amerického priemyselného odborárstva vznikol v Británii iný typ syndikalistického hnutia. Zatiaľ čo francúzski a americkí syndikalisti (a nielen oni) museli znášať tvrdú represiu, radikálni pracujúci v Británii stáli pred iným problémom:

„Vládnuca trieda sa čoraz viac zhodovala, že požiadavky odborov by sa dali namiesto prehnej represie účinnejšie potlačiť vyjednávaním a najmä využitím odborových funkcionárov ako sprostredkovateľov medzi pracovnou silou a kapitálom.“⁵⁴

Britský syndikalizmus teda vznikol ako reakcia radových členov odborov na fakt, že v existujúcom hnutí pracujúcich prevládla sprostredkovateľská, zastupiteľská funkcia. Obrazne povedané išlo o vzburu združovacej funkcie zväzu proti zastupiteľskej funkcii. Odborárstvo sa chápalo ako „zjednotenie pracujúcich“ v protiklade k byrokratickému aparátu platených funkcionárov, striktnému dodržiavaniu zákonov atď. K tejto reakcii prispeli aj neúspechy odborov a parlamentných socialistov pri obrane životných podmienok pracujúcich v čase, keď pracujúca trieda zažívala pokles reálnych miezd, rast nezamestnanosti a rozširovanie mechanizácie, čo viedlo k nižšej potrebe kvalifikovaných pracujúcich. Veľká debata o stratégii v britskom syndikalizme prebiehala medzi zástancami „duálneho odborárstva“

⁵⁴ Bob Holton, *British syndicalism 1900 – 1914, myths and realities*, s. 32.

(ktorí presadzovali zakladanie nezávislých revolučných zväzov ako vo Francúzsku alebo Amerike) a stúpcami „zmeny zvnútra“ (ktorí chceli budovať hnutie radových členov schopné podnikat' nezávislé akcie a zároveň tlačit' na reformu existujúcich byrokratických odborov syndikalistickým smerom). V Británii sa presadila druhá tendencia – do veľkej miery pravdepodobne preto, lebo členstvo v odboroch bolo oveľa vyššie ako inde.⁵⁵

Príkladom tejto tendencie bol popredný organizátor Tom Mann, ktorý zohral vedúcu úlohu v štrajku v londýnskom prístave v roku 1889. Mann emigroval do Austrálie, kde sa pokúšal uspieť vo voľbách, no zostal rozčarovaný z Labouristickej strany a škodlivého vplyvu parlamentnej politiky, ako aj z odvetvového charakteru existujúcich odborov, ktoré rozdeľovali pracujúcich. Odpoveď našiel v priemyselnom odborárstve. V roku 1910 navštívil francúzskych syndikalistov a do Anglicka sa vrátil ako presvedčený zástanca tamojšieho modelu. Mann však namiesto zakladania nových revolučných zväzov navrhol zvnútra reformovať existujúce:

„Bol som presvedčený, že ekonomický boj nakoniec povedú odbory; (...) že bez ohľadu na to, aké sú v súčasnosti reakčné, by bolo rozumné uznať, že sú tým správnym prostriedkom, prostredníctvom ktorého bude musieť pracujúca

⁵⁵ Pokusy vytvorit' nezávislý syndikalistický zväz v Británii však existovali aj pred druhou svetovou vojnou. Niektoré sú zdokumentované v publikáciách „First Flight“ (*Prvý let*) od Alberta Meltzera a „Dare to be a Daniel“ (*Skús byť ako Daniel*) od Wilfa McCartneyho. Vyšli v Kate Sharpley Library. Výbory úsekových dôverníkov v Clydeside počas prvej svetovej vojny vychádzali z týchto myšlienok.

trieda skôr či neskôr konať. Odmietli sme sa teda stotožniť s akýmkoľvek postojom, ktorý sa usiloval odborom uškodiť, a naopak sme sa zvnútra zo všetkých síl snažili prehodiť ich na správnu kol'aj.“⁵⁶

V dôsledku toho nenadobudol syndikalizmus v Británii podobu samostatných revolučných zväzov, ale radikálnej členskej základne pôsobiacej v existujúcich odboroch. Početne tvorili syndikalisti len nepatrnú menšinu, ale v dôsledku veľkých nepokojov pracujúcich v rokoch 1910 až 1914 vznikla jedinečná platforma, prostredníctvom ktorej mohli šíriť svoje myšlienky, takže ich vplyv hlavne vďaka hnutiu úsekových dôverníkov výrazne presiahol ich rady:

„Fakt, že nepokoje pracujúcich nevyvolali syndikalisti ani syndikalizmus a že v Británii v podstate pôsobilo dosť málo syndikalistov, (...) viedol historikov k trocha trápnemu, no zrejme nevyhnutnému rozlišovaniu medzi ozajstným syndikalizmom, ktorý bol prítomný len v malej miere, a syndikalistickou náladou a atmosférou, o ktorej má väčší zmysel diskutovať.“⁵⁷

Britský syndikalizmus teda nebol jednoliatou organizovanou silou, ale skôr voľnou sieťou rozličných

⁵⁶ Citované v Joseph White, *Syndicalism in a mature industrial setting: the case of Britain*, in Marcel van der Linden a Wayne Thorpe (eds.), *Revolutionary syndicalism*, s. 103.

⁵⁷ Joseph White, *Syndicalism in a mature industrial setting: the case of Britain*, in Marcel van der Linden a Wayne Thorpe (eds.), *Revolutionary syndicalism*, s. 104.

tendencií (anarchosyndikalistov, bojovných úsekových dôverníkov, socialistov...), ktorá mala napriek obmedzenému počtu členov pomerne veľký vplyv. Jedinými formálnymi organizáciami boli malé propagačné skupiny, ako napríklad Industrial Syndicalist Education League (Liga priemyselného syndikalistického vzdelávania, ISEL). V dôsledku toho nepôsobil britský syndikalizmus ako organizovaná alternatíva k odborom TUC, ale skôr ako kultúra priamych akcií vnútri pracujúcej triedy. Ako naznačuje Mannov citát, syndikalisti mali k TUC často prekvapujúco pozitívny postoj, keď mali pocit, že by mohli dostať do odborov bojovných pracujúcich a zreformovať ich tak, aby sa uberali syndikalistickým, priemyselno-odborárskym smerom.⁵⁸ Ukázalo sa, že išlo o naivný postoj. Okrem represie (napríklad počas známych Syndikalistických procesov⁵⁹), bol „rovnaako dôležitým faktorom ako útok, izolácia a porážka syndikalizmu zo strany štátu aj fakt, že ich čiastočne ovládli iné odbory“.⁶⁰ Keď sa niektoré tradičné odbory spojili s priemyselnými, syndikalistov pohltili aktivity spojené s ich reformou, takže im nezostala energia na činnosť na úrovni pracovísk. V tomto procese sa veľká časť radikálneho politické-

⁵⁸ Brožúra „The Miners' Next Step“ (*Ďalší krok baníkov*) z roku 1912 je jedným z najznámejších príkladov (do veľkej miery nezrealizovanej) reformnej agendy tohto odborového zväzu. Okrem iného obhajovala účasť v parlamente, pričom poslanci mali byť kedykoľvek odvolateľní odbormi, čo predstavuje nezvyčajný kompromis medzi odmietnutím parlamentu a parlamentným socializmom. Pozri <http://libcom.org/library/miners-next-step-swmf-1912>

⁵⁹ 1912: the syndicalist trials:

<http://libcom.org/history/articles/syndicalist-trials-1912>

⁶⁰ Joseph White, *Syndicalism in a mature industrial setting: the case of Britain*, in Marcel van der Linden a Wayne Thorpe (eds.), *Revolutionary syndicalism*, s. 115.

ho obsahu rozplynula kvôli pokusom zmeniť organizačnú štruktúru odborov.

Podoba syndikalistického hnutia sa menila pod vplyvom odlišných podmienok. Vždy išlo nielen o zväz, ale aj o širšiu kultúru v rámci pracujúcej triedy; „mnohí pracujúci sa považovali za jeho členov aj bez platenia členských príspevkov.“⁶¹ Hnutie sa všade vyznačovalo obhajobou triednej bojovnosti, jednoty a priamej akcie. Hlavný strategický rozkol nastal medzi „duálnym odborárstvom“ a „zmenou zvnútra“, pričom druhý prístup sa uprednostňoval tam, kde už bola miera organizovanosti vysoká vďaka existencii zabehnutých odborov. Zaujímavé je, že v rámci novej vlny nahrádzania stálych pracovných zmlúv dočasnými v súvislosti s nástupom neoliberalizmu:

„... boli v syndikalistickom hnutí z hľadiska povolania výrazne zastúpené dve kategórie pracujúcich. Do prvej patrili ľudia vykonávajúci dočasné, sezónne alebo projektové činnosti, ktorých pracovný život sa vyznačoval nepravidelnosťou: obdobiami nárazovej práce, častými zmenami zamestnávateľa a nezriedka aj miesta práce či regiónu.“⁶²

Druhá kategória zahŕňala baníkov a priemyselných pracujúcich, ktorí mali veľký význam z hľadiska štruktúry ekonomiky a dalo by sa povedať, že pred-

⁶¹ Marcel van der Linden a Wayne Thorpe, The rise and fall of revolutionary syndicalism, in Marcel van der Linden a Wayne Thorpe (eds.), Revolutionary syndicalism, s. 6.

⁶² Marcel van der Linden a Wayne Thorpe, The rise and fall of revolutionary syndicalism, in Marcel van der Linden a Wayne Thorpe (eds.), Revolutionary syndicalism, s. 7.

stavovali akýsi stereotyp odborovej bojovnosti. Z dnešného pohľadu však stojí za zmienku, že syndikalizmus kedysi prekvital nielen medzi stálou pracovnou silou, ale aj medzi dočasnými pracujúcimi.

Pokiaľ ide o politický obsah syndikalizmu, Marcel van der Linden a Wayne Thorpe uvádzajú:

„Hlavné ciele syndikalistickej agendy boli nepochybne politické: zrušiť kapitalistický ekonomický a politický systém, vytvoriť kolektivistickú spoločnosť založenú na ekonomických združeniach pracujúcich a presunúť rozhodovanie a správu do rúk výrobcov.“

Hoci sa mnohé odborové organizácie neúprimne odvolávajú na rovnaké ciele, syndikalizmus sa od nich odlišuje metódami priamej akcie, oveľa demokratickejšími štruktúrami a minimálnou byrokraciou. Tieto politické ciele však mali realizovať výlučne ekonomické, respektíve „apolitické“ organizácie. Viaceré odborové organizácie, ak vôbec prežili, sa takýmto prístupom vystavili plazivému reformizmu, ovládnutiu politickými stranami alebo existujúcimi odbormi, a/alebo priamej triednej kolaborácii. Najmarkantnejším príkladom je degenerácia CGT zo združenia bojovných pracujúcich na nástroj verbovania do imperialistickej vojny.⁶³ Dalo by sa povedať,

⁶³ Stalo sa tak aj v neslávne známom prípade organizácie Casa del Obrero Mundial v Mexiku, ktorá stála počas mexickej revolúcie na strane liberálnej vlády proti Zapatovmu roľníckemu povstaniu, no len čo vláda získala kontrolu nad povstaním, organizáciu potlačila (pozri John M. Hart, *Revolutionary syndicalism in Mexico* v Marcel van der Linden a Wayne Thorpe (eds.), *Revolutionary syndicalism*), ako aj vo vyššie spomenutom prípade čiastočného ovládnutia britského syndikalizmu hnutím za reformu odborov.

že táto tendencia potvrdzuje Malatestov skepticizmus. Ako však uvidíme, platí to len čiastočne. Napriek svojim nedostatkom je syndikalistická tradícia bohatá a rozmanitá. Zaradíme do nej aj anarcho-syndikalizmus, ktorý jej vd'ačí za veľa. Viac sa mu budeme venovať v tretej kapitole.

Marxizmus bez strany? Radový komunizmus

Radový komunizmus vznikol začiatkom 20. storočia ako disidentský smer v marxizme, hlavne v Holandsku a Nemecku. Napriek dojmu, ktorý môže vyvolávať toto pomenovanie, sa radový komunizmus nelíši od iných tradícií obhajobou rád pracujúcich. Systém rád v určitej forme podporujú anarchisti, syndikalisti, anarchosyndikalisti a dokonca aj leninisti. Slovo „radový“ slúži skôr na odlíšenie radových komunistov od straníckych komunistov v zásadnej otázke marxistickej revolučnej teórie: kto by mal vykonávať diktatúru proletariátu, komunistická strana alebo rady pracujúcich?

„Štátny socializmus neznamená, že kontrolu nad výrobnými prostriedkami majú pracujúci, ale štátne orgány. Ak je zároveň aj demokratický, pracujúci majú možnosť sami si vybrať svojich pánov. Na druhej strane, priama kontrola výroby pracujúcimi znamená, že zamestnanci riadia podniky a vytvárajú vyššie a centrálné organizácie zdola. Toto sa nazýva systém rád pracujúcich.“⁶⁴

⁶⁴ Anton Pannekoek, Letter on workers' councils:
<http://www.marxists.org/archive/pannekoek/1952/letter-councils.htm>

Neznamená to však, že radoví komunisti úplne zavrhli politické strany. Najdôležitejšiu z nich, Komunistickú robotnícku stranu Nemecka (KAPD), založili v roku 1920 členovia vylúčení z Komunistickej strany.⁶⁵ KAPD sa prezentovala ako iný typ politickej strany, ktorej nejde o moc, ale o to, aby bola nositeľkou „komunistického uvedomenia“ súbežne s továrenskými organizáciami Allgemeine Arbeiter-Union Deutschlands (Všeobecný zväz pracujúcich Nemecka, AAUD), založeného pracujúcimi, ktorí vystúpili z odborov počas prebiehajúcich neoficiálnych štrajkov.⁶⁶ Samotný AAUD prijal revolučný program zahŕňajúci nepriateľstvo voči politickým stranám (s výnimkou KAPD).⁶⁷ KAPD a AAUD teda tvorili politické a ekonomické krídlo hnutia radových komunistov:

„Vo vzťahu KAPD smerom k AAUD išlo o to, že továrenské organizácie fungujúce ako rady pracujúcich s cieľom uskutočniť spoločenskú (re)organizáciu výroby po revolúcii, mali tvoriť základ diktatúry proletariátu. Túto funkciu by však mohli plniť len za predpokladu, že by ich členovia chápali svoje úlohy v revolučnom a politickom kontexte, a teda boli komunisticky uvedomelí. Keďže to však neplatilo, KAPD bola

⁶⁵ Radoví komunisti milujú skratky. Na tomto mieste spomíname len tie najznámejšie, ale v ďalších zdrojoch sa nachádzajú podrobnejšie informácie.

⁶⁶ Nemecké slovo „zväz“ („Union“) nemá nič spoločné so slovom odbory („Gewerkschaft“). Radovokomunistické zväzy aj anarcho-syndikalistický FAUD používali slovo „zväz“ čiastočne preto, aby odlíšili svoje revolučné organizácie od odborov hlavného prúdu.

⁶⁷ Program of the AAUD:

<http://www.marxists.org/subject/germany-1918-23/dauve-authier/04.htm>

považovaná za osobitnú organizáciu uvedome-
lých komunistov, ktorej úlohou bolo presadzo-
vať komunistickú perspektívu a ciele pomocou
vlastnej nezávislej činnosti a vplyvu
v továrenských organizáciách.“⁶⁸

Spoluautorom tejto myšlienky bol niekdajší člen KAPD, holandský marxista Anton Pannekoek. Jeho kniha „Workers' councils“ (*Rady pracujúcich*) je do-
dnes jedným z najčítanejších textov o radovom ko-
munizme a nedávno ju opäť vydalo anarchistické
vydavateľstvo AK Press. Pannekoek uznáva, že ním
obhajovaná sebaorganizačná činnosť je v skutočnosti
priama akcia, používaná v boji proti kapitálu aj od-
borom. Byrokratická a nečinná povaha odborov je
podľa neho iba dôsledkom ich veľkosti:

„Rast počtu pracujúcich a naliehavá potreba
združovať sa vytvára z odborov obrovské orga-
nizácie, ktoré si vyžadujú čoraz viac funkcioná-
rov a vedúcich osobností. Z nich vzniká byro-
kracia, ktorá riadi všetky záležitosti a má moc
nad jednotlivými členmi, lebo všetky mocenské
faktory sú v jej rukách.“⁶⁹

Pannekoek hovorí výslovne o odboroch, nie o syndi-
kalistických či anarchosyndikalistických zväzoch, pre
ktoré jeho kritika zrejme až tak veľmi neplatí, keďže
sa zvyčajne snažili zabrániť vzniku byrokracie tým,
že odmietali platených funkcionárov a všetky pozície

⁶⁸ Dave Graham, An introduction to left communism in Germany
from 1914 to 1923:
<http://libcom.org/library/introduction-left-communism-germany-1914>

⁶⁹ Anton Pannekoek, *Workers' councils*, s. 60.

obsadzovali kedykoľvek odvolateľnými delegátmi s mandátmi. Pannekoek v skutočnosti chváli IWW, hoci dúfa, že ide o „prechodnú formu“, ktorá stratí význam, keď pracujúci začnú uskutočňovať priame akcie spontánne.⁷⁰

Namiesto odborovej organizácie obhajoval Pannekoek spontánne priame akcie spojené s vytváraním a rozpúšťaním štrajkových výborov a továrenských rád podľa potrieb boja. V súlade s tradíciou deterministického marxizmu však túto vieru v spontánnosť pomerne mechanicky spájal s predpokladom, že kríza kapitalizmu sa bude neustále prehlbovať:

„Vo veľkokapitalizme silnejú tendencie ku kríze, preto musí silnieť aj odpor pracujúcich. Ekonomické krízy sú čoraz deštruktívnejšie a podkopávajú zdanlivo garantovaný pokrok. Vykorišťovanie sa zintenzívňuje, aby spomalilo pokles miery zisku rýchlo sa zväčšujúceho kapitálu. Pracujúci sú teda zas a znova podnecovaní k odporu.“⁷¹

Pannekoek neodmieta organizáciu. V skutočnosti zdôrazňuje, že „boj pracujúcich proti kapitálu nie je možný bez organizácie“. Avšak „organizácia vzniká spontánne, bezprostredne“, nie ako nová odborová organizácia, ale napríklad vo forme štrajkových výborov.⁷² Toto spoliehanie sa na spontánnosť a prerušovanú existenciu organizácie na pracovisku je jedným z hlavných rozdielov v porovnaní s anarchosyndikalistickou tradíciou, ktorý podrobnejšie

⁷⁰ Anton Pannekoek, *Workers' councils*, s. 65-66.

⁷¹ Anton Pannekoek, *Workers' councils*, s. 61.

⁷² Anton Pannekoek, *Workers' councils*, s. 62.

preskúmame v nasledujúcej kapitole. Pannekoekova analýza je však problematická. Ak štrajkové výbory vznikajú spontánne, znamená to, že samotný štrajk... skrátka nastal. Príklady podobných spontánných štrajkov síce možno existujú, no nedávne dejiny nedávajú za pravdu názoru, že kapitalistické útoky vedú k spontánnemu odporu. Do hry vstupuje množstvo faktorov, ako napríklad sebadôvera pracujúcich, nálady medzi nimi, ich skúsenosti z minulých bojov, stupeň organizácie na úrovni jednotlivých pracovísk atď. AAUD ako organizácia na pracovisku nevznikol so zámerom viesť tieto každodenné boje, ale presadzovať komunizmus. Každodenné boje sa chápali ako spontánna záležitosť.⁷³

Radový komunizmus KAPD/AAUD sa stal terčom silnej kritiky straníckych komunistov. Amadeo Bordiga napísal, že „prehlásenie nemeckých ‚ľavých‘ komunistov (KAPD) na aprílovom ustanovujúcom zjazde, podľa ktorého zakladajú stranu, no ‚nie v tradičnom význame‘, je ideologickou kapituláciou pred reakcionárskymi názormi syndikalizmu a industrializmu“.⁷⁴ Bordiga má v istom zmysle pravdu. No z pohľadu anarchosyndikalizmu nepredstavuje odmietnutie revolúcie ako diktatúry strany a dôraz na revolučnú moc pracujúcich organizovaných na úrovni výroby ústupok, ale významný pok-

⁷³ Na Pannekoekovu obranu treba dodať, že písal v období (1936), keď mali viacerí ešte v čerstvej pamäti revolúcie v mnohých krajinách, a možno je nespravodlivé aplikovať jeho diela z tohto špecifického obdobia na dnešné pomery. Pannekoek mal podľa všetkého pri písaní *Rád pracujúcich* na mysli AAUD.

⁷⁴ Amadeo Bordiga, *Theses on the role of the Communist Party in the proletarian revolution*:

http://libcom.org/library/role_party_bordiga

rok v porovnaní s hlavným prúdom marxizmu. A ak si Bordiga myslel, že KAPD a AAUD kapitulovali pred syndikalizmom, novovzniknutý AAUD-E zašiel ešte ďalej.

V októbri 1920 bol z KAPD vylúčený Otto Rühle, s ktorým odišla aj časť strany. Tá sa vzápätí spojila s AAUD a vznikol AAUD-E („E“ znamenalo „Einheitsorganisation“, teda „jednotná organizácia“). Vo svojom programe vystupoval nepriateľsky voči parlamentu, politickým stranám a odborom, zakazoval platených funkcionárov a obhajoval medzinárodné vyvlastnenie kapitalistov riadené radami pracujúcich.⁷⁵ Zatiaľ čo KAPD/AAUD rozdelili hnutie rád na politické a ekonomické organizácie, AAUD-E sa usiloval pôsobiť ako jednotná organizácia, ktorá zlúčila stranu s továrenskou organizáciou a organizovala sa na úrovni výroby. Rühle bol vedúcim teoretikom tejto tendencie. V texte „The revolution is not a party affair“ (*Revolúcia nie je záležitosťou strany*) z roku 1920, ktorým rozzúrnil Lenina, objasnil, ako chápe revolučný zväz:

„Tento Všeobecný zväz pracujúcich má korene v továrňach a buduje sa zdola nahor podľa priemyselných odvetví. Na úrovni základne funguje ako federácia, ktorú na vyššej úrovni organizačne drží pokope systém revolučných úsekových dôverníkov. Vytvárajú ho pracujúce masy zdola nahor. Rozvíja sa podľa ich potrieb, je telom a krvou proletariátu, akčnou silou más, jeho dušou je horúci dych revolúcie. Nie je dielom vodcov. Nie je umelým výtvorom. Nie je po-

⁷⁵ Guidelines of the AAUD-E:

<http://libcom.org/history/guidelines-aaud-e>

litickou stranou plnou parlamentných tárajov a platených byrokratov. Nie je ani odborovým zväzom. Je revolučným proletariátom.”⁷⁶

Hoci v radovom komunizme badať jednoznačný vplyv syndikalizmu, je medzi nimi aj niekoľko dôležitých rozdielov. Po prvé, zväzy radových komunistov odmietli každodenné boje, ktoré buď prenechali reformistickým odborom, alebo ich vnímali ako výsledok spontánnej aktivity pracujúcich. Dalo by sa to považovať za produkt doby (zdalo sa, že revolúcia je na obzore, preto všetku energiu sústredili na tento cieľ), no dôvera v spontánnosť je niečo celkom iné ako syndikalistický dôraz na agitáciu a organizáciu. Aj boje pracujúcich sa chápali ako „politické“ len vtedy, keď sa odohrávali v masovom meradle a sprevádzali ich rozsiahle štrajky spojené s možnosťou revolúcie. O anarchosyndikalistickom pohľade na „politiku“ si povieme v nasledujúcej kapitole. Odklon od straníckej politiky k pracovisku so sebou priniesol aj veľmi zjednodušený operaizmus odmietajúci boje mimo tovární, pričom Rühle sa vyjadril, že pracujúci „je mimo továrne obyčajný malomeštiak“.⁷⁷ Toto je v ostrom protiklade k širším kultúrnym, vzdelávacím a sociálnym prvkom syndikalistickej tradície.

⁷⁶ Otto Rühle, The revolution is not a party affair:

<http://libcom.org/library/the-revolution-is-not-a-party-affair-otto-ruhle>.

V češtine Revoluce není záležitostí strany:

<http://proletarchiv.yolasite.com/resources/Ruhle.O.1920.Revoluce.neni.zalezitosti.strany.odt>

⁷⁷ Otto Rühle, From the bourgeois to the proletarian revolution:

<http://libcom.org/library/bourgeois-proletarian-revolution-otto-ruhle>

Po druhé, radoví komunisti považovali svoje revolučné zväzy za prechodné organizácie, ktoré mali vzniknúť v predvečer revolúcie, aby zviadli posledný boj o rady pracujúcich a komunizmus. V praxi teda presadzovali buď zachovanie duálneho organizovania podľa princípu (politická) strana/(ekonomický) zväz v súlade s hlavným prúdom marxizmu, alebo splynutie strany a továrenskej organizácie do „jednotnej“ politicko-ekonomickej organizácie ako v prípade AAUD-E. Implicitne sa predpokladalo, že v prípade zhoršenia vyhliadok na revolúciu by sa mali tieto organizácie rozpustiť a vrátiť k tradičnejším marxistickým formám. Počet členov v skupinách radových komunistov sa naozaj znížil z niekoľkých stotisíc okolo roku 1920 na iba zopár stoviek v roku 1923.⁷⁸ Boj sa mal potom viesť tradičnejším spôsobom: spojením reformistických odborov a revolučnej strany, pričom strana mala upozorňovať na limity reformistického odborárstva a obhajovať rady pracujúcich.

Zhrnutie

V tejto kapitole sme rozoberali tri radikálne smery v hnutí pracujúcich: anarchizmus ako krídlo socializmu odmietajúce štát; syndikalizmus ako odborové hnutie založené na priamych akciách; a radový komunizmus ako disidentskú marxistickú tradíciu, ktorá dospela k niekoľkým podobným politickým a organizačným záverom ako anarchizmus a syndikalizmus. Vo všeobecnosti je anarchizmus politický smer, zatiaľ čo syndikalizmus sa zaoberá spoločnými

⁷⁸ Gilles Dauvé a Denis Authier, *The communist left in Germany 1918-1921* (appendix):

<http://libcom.org/library/appendix-i-groupuscular-phase>

ekonomickými záujmami pracujúcich. Syndikalizmus občas nezabudol dvere pred zakrádajúcou sa zastupiteľskou funkciou a možnosťou, že ho ovládne štát. To však neznamená, že syndikalistické smery, napríklad zástancovia priamych akcií v IWW, sa nesnažili jasnejšie vyjadriť politický obsah, a to najmä presadzovaním myšlienky, že zväzy sú združenia pracujúcich, ktoré sa nesústredujú na zastupovanie, ale na priame akcie. V podobnom duchu sa radový komunizmus rozišiel s marxistickou ortodoxiou oddeľujúcou ekonomické odbory od politickej strany a vytvoril revolučné zväzy. Tie odmietli aj zastupiteľskú rolu a trvali na tom, že záujmy pracujúcej triedy dokážu vyjadriť iba rady pracujúcich. Na rozdiel od syndikalizmu ich považovali za dočasné organizácie existujúce tesne pred revolúciou, a nie za dlhodobú organizačnú silu vnútri pracujúcej triedy.

Ďalšie zdroje

Pokiaľ ide o anarchizmus, odporúčame Anarchist FAQ. Ide o rozsiahly encyklopedicky podaný opis početných smerov anarchizmu a ich vzťahov k iným smerom. Takisto vyvracia mnohé rozšírené mýty. Prvé vydanie zostavil Iain McKay a je dostupné v tlačenej verzii. Webová verzia sa pravidelne aktualizuje. Hodnotná je aj antológia „No Gods No Masters“ (*Bez bohov, bez pánov*) od Daniela Guerina. SelfEd sa v texte o dejinách anarchosyndikalizmu v kapitolách 5 až 12 venuje počiatkom syndikalizmu (vrátane anarchosyndikalizmu) vo svete. Čo sa týka syndikalizmu, odporúčame niekoľko kníh. „Revolutionary Syndicalism“ (*Revolučný syndikalizmus*) od Marcela van der Lindena a Waynea Thorpea poskytuje veľké množstvo informácií, rovnako ako „British Syndicalism 1900-1914“ (*Britský syndikalizmus*

1900-1914) od Boba Holtona. „The Slow Burning Fuse“ (*Pomaly horiaca zápalná šnúra*) od Johna Quaila sa takisto do veľkej miery zaoberá raným britským anarchizmom a syndikalizmom. Prehľad o radovom komunizme poskytuje niekoľko textov dostupných online. Na libcom.org sa nachádza dobrý text „An introduction to left communism in Germany from 1914 to 1923“ (*Úvod do ľavého komunizmu v Nemecku od 1914 do 1923*) od Davea Grahama.⁷⁹ Online je dostupný aj podrobný text od Gillesa Dauvého a Denisa Authiera „The communist left in Germany 1918-1921“ (*Komunistická ľavica v Nemecku 1918-1921*).⁸⁰ Nedávno vyšlo v AK Press nové vydanie „Workers' councils“ (*Rady pracujúcich*) Antona Pannekoeka s úvodom od Noama Chomského, ktoré zostáva jedným z najzrozumiteľnejšie napísaných diel o radovom komunizme. „Anti-parliamentary communism – the movement for workers' councils in Britain 1917-1945“ (*Protiparlamentný komunizmus – hnutie za rady pracujúcich v Británii 1917-1945*) od Marka Shipwaya sa venuje radovému komunizmu v Británii, pričom sa čiastočne dotýka aj syndikalizmu a hnutia úsekových dôverníkov.

⁷⁹ Dave Graham, An introduction to left communism in Germany 1914-1923:
<http://libcom.org/library/introduction-left-communism-germany-1914>

⁸⁰ Gilles Dauvé a Denis Authier, The communist left in Germany 1918-1921:
<http://libcom.org/library/communist-left-germany-1918-1921>

3

ANARCHOSYNDIKALIZMUS V 20. STOROČÍ

Úvod

V tejto kapitole predstavíme anarchosyndikalizmus ako syntézu anarchistickej politiky a syndikalistických metód, ktoré sme rozoberali v predchádzajúcej kapitole. Pozrieme sa na teórie Émila Pougeta, argentínskej FORA (Argentínska regionálna federácia pracujúcich), nemeckého FAUD (Zväz slobodných pracujúcich Nemecka) a španielskej CNT (Národná konfederácia práce). Zatiaľ čo hnutie pracujúcich hlavného prúdu sa delí na politické (stranícke) krídlo a ekonomické (odborové) krídlo, anarchosyndikalistické revolučné zväzy sú zároveň politické aj ekonomické organizácie. V krajinách, kde sa reformistické odbory veľmi neuchytili (napríklad v Španielsku), bol tento revolučný prúd v niektorých prípadoch hlavným prúdom. Tam, kde boli odbory silnejšie (napríklad v Nemecku), predstavoval revolučnú alternatívu k hlavnému prúdu hnutia pracujúcich. Ukážeme tiež, že syntéza anarchizmu a syndikalizmu nadobúdala v reakcii na odlišné podmienky rôznorodé formy, vždy však odmietala del'bu na ekonomické a politické krídlo, zavrhovala zastupiteľstvo a vyzdvihovala združenia uskutočňujúce priame akcie.

Vznik anarchosyndikalizmu

Anarchosyndikalizmus ako ucelená myšlienka vznikol z praktickej činnosti anarchistov a syndikalistov na konci 19. a začiatku 20. storočia. Myšlienky anarchosyndikalizmu sa prvýkrát rozvinuli vo francúzskej CGT, no ako sme videli, samotná CGT sa s anarchosyndikalizmom nikdy nestotožnila a v princípe (hoci nie vždy aj v praxi) si zachovávala politickú neutralitu voči parlamentaristickým aj antiparlamentaristickým tendenciám. Pri skúmaní vývoja anarchosyndikalizmu si Rudolf Rocker všima, že „práve revolučné krídlo, ktoré združovalo tých najenergickejších a najaktívnejších členov organizovaného hnutia pracujúcich a navyše malo k dispozícii tých najvzdelanejších členov organizácie, dalo CGT jej charakteristickú pečať, a práve ono určovalo, ako sa budú rozvíjať myšlienky anarchosyndikalizmu“.⁸¹ Jedným z popredných predstaviteľov tohto smeru bol Émile Pouget, podpredseda CGT v rokoch 1901 až 1908.

Pouget je autorom viacerých vplyvných brožúr vrátane textov „Direct Action“ (*Priama akcia*) a „Sabotage“ (*Sabotáž*), ako aj zbeletrizovaného manifestu (čím sa chcel vyhnúť cenzúre) o revolučnom anarchizme s názvom „How we shall bring about the revolution“ (*Ako uskutočníme revolúciu*), ktorý napísal v roku 1909 spolu s Émilom Pataudom. Pougetovi sa nikdy nepodarilo naplniť svoje myšlienky v CGT a hnutie pracujúcich opustil, keď ho ovládli reformisti. Jeho myšlienok sa však vo svete s nadšením chytili iní, a práve preto stoja za podrobnejšie preskúmanie.

⁸¹ Rudolf Rocker, Anarcho-syndicalism:
<http://libcom.org/library/anarchosyndicalism-rudolf-rocker-chapter-6>

V úvode brožúry *Priama akcia* uvádza Pouget definíciu, z ktorej vychádza každý anarchosyndikalizmus:

„Priama akcia je symbolom revolučného odborárstva v praxi. Je vyjadrením boja proti vykoisťovaniu a útlaku zároveň. Jasne hovorí, že pracujúca trieda smeruje svoje snaženie k nepretržitému útočeniu na kapitalizmus. Priama akcia je pojem taký jasný a zrozumiteľný, že ho stačí vysloviť a hneď je zrejmé, čo máme na mysli. Znamená, že pracujúca trieda, ktorá sa ustavične búri proti existujúcej situácii, nečaká nič od ľudí, mocností či síl zvonka, ale radšej si vytvára vlastné podmienky boja a spolieha sa na vlastné konanie. Znamená to, že v jestvujúcej spoločnosti, ktorá uznáva len občana, sa do popredia dostáva výrobca, ktorý pochopil, že každá sociálna skupina sa formuje na základe svojho systému výroby, a teraz má v úmysle priamo zaútočiť na kapitalistický spôsob výroby a zmeniť ho tak, že odstráni zamestnávateľa, a tým dosiahne suverenitu na úrovni pracoviska, čo je základná podmienka ozajstnej slobody.“⁸²

Po vyše storočí stačí k týmto slovám doplniť len zopár kritických poznámok. Klásť dôraz na výrobcov namiesto pracujúcej triedy v širšom zmysle by mohlo viesť k chápaniu práce ako jediného miesta boja, čo vylučuje nezamestnaných, ženy v domácnosti a iných (hoci uvidíme, že anarchosyndikalistické hnutie sa neskôr viac či menej úspešne snažilo organizovať aj tieto skupiny). Vzostup masmédií a akcií

⁸² Émile Pouget, *Direct action*:
<http://libcom.org/library/direct-action-emile-pouget>

s cieľom zaujať verejnosť zo strany rozličných organizátorov kampaní a aktivistov prekryl dovtedy samozrejmu zrozumiteľnosť priamych akcií fotkami mužov oblečených v kostýmoch superhrdinov a zábermi z púťavých akcií zameraných na lobovanie v parlamente.

Pouget by na také nezmysly nemal čas, keďže zdôrazňoval, že „priama akcia predpokladá, že pracujúca trieda sa dovoľáva slobody a autonómie namiesto toho, aby sa skláňala pred princípom autority“.⁸³ Podľa Pougeta boli parlament a demokracia iba novodobé formy tejto autority, ktorú treba zvrhnúť, nie ju o niečo prosieť alebo sa na nej podieľať. V texte *Sabotáž* predstavuje komunistickú analýzu námezdnnej práce, ktorá mohla byť prevzatá od Marxa (napríklad rozlišuje prácu a pracovnú silu⁸⁴), no túto analýzu vykorisťovania spája s analýzou útlaku a trvá na neodlučiteľnosti ekonomických a politických bojov a ich jednote prostredníctvom priamej akcie pracujúcej triedy. Pouget reaguje aj na kritiku, že boj za zlepšenia v rámci kapitalizmu je buď reformistický alebo utopický. Tvrdí, že priama akcia pracujúcej triedy je revolučná preto, lebo v rámci každodenného boja prepája prostriedky a ciele revolučného zväzu:

„Úloha položiť základy budúcnosti nie je vďaka priamej akcii vôbec v rozpore s každodenným bojom. Taktická nadradenosť priamej akcie spočíva v jej jedinečnej tvárnosti: organizácie

⁸³ Émile Pouget, *Direct action*:

<http://libcom.org/library/direct-action-emile-pouget>

⁸⁴ Émile Pouget, *Sabotage*:

<http://libcom.org/library/3-labour-market>

zapojené do praktickej činnosti nemusia s blaženým úsmevom čakať na príchod sociálnych zmien. Žijú v prítomnosti so všetkou svojou bojovnosťou a neobetujú prítomnosť pre budúcnosť ani budúcnosť pre prítomnosť. Z tejto schopnosti čeliť zároveň súčasným aj budúcim požiadavkám a s úspechom naplňovať túto dvojitú úlohu vyplýva, že ideál, ktorý sa snažia dosiahnuť, neprehliadajú ani nezanebávajú, ale objasňujú, formulujú a presne vymedzujú.

Preto je nezmyselné a klamlivé opisovať revolucionárov, ktorí sa inšpirujú metódami priamej akcie, ako zástancov postoja ‚všetko alebo nič‘. Áno, tvrdia, že treba vybojovať VŠETKO od buržoázie! Kým sa im však podarí nadobudnúť dostatočnú silu a dosiahnuť všeobecné vyvlastnenie, nebudú spať na vavrínoch a nepremeškajú šancu vydobýť si čiastkové zlepšenia, ktoré do istej miery zasiahnu kapitalistické privilégiá, sú do istej miery čiastkovým vyvlastnením a dláždia cestu obsiahlejším požiadavkám. Z toho vyplýva, že priama akcia je skrátka stelesnením ducha vzbury: predstavuje triedny boj a presúva ho zo sféry teórie a abstrakcie do sféry praxe a výsledkov. Priama akcia je teda triedny boj prežívaný na každodennej báze, neustály útok na kapitalizmus.”⁸⁵

Podľa Pougeta mala vyvrcholiť vo forme revolučného generálneho štrajku. Zastával názor, že revolúcia sa nedá naplánovať. Vyvinie sa prirodzene

⁸⁵ Émile Pouget, Direct action:

<http://libcom.org/library/direct-action-emile-pouget>

z prekrývajúcich sa čiastkových bojov pracujúcich. Generálny štrajk teda vznikne ako dôsledok generalizácie stupňujúcich sa bojov, ktoré sa snaží organizovať revolučný zväz:

„Zastavenie práce, ktoré bolo ešte včera spontánne a odohralo sa v dôsledku náhodnej osobnej iniciatívy a impulzu, teraz prebieha pravidelne a systematicky sa rozširuje, čo dokazuje vplyv rozhodnutí zväzu.“⁸⁶

No takto generalizovaný štrajk by v prípade úspechu postavil proti sebe hladných pracujúcich a kapitalistov s plnými vreckami. Keby sa teda štrajk generalizoval a rozvinul, revolučný zväz by sa snažil systematicky organizovať vyvlastňovanie a pracujúci by preberali výrobu produktov a poskytovanie služieb do vlastných rúk a začali ich sami spravovať na základe potrieb. Zatiaľ čo dovtedy bol revolučný zväz organizačnou silou „aktívnej menšiny“, neskôr by sa otvoril všetkým a využil by svoju federálnu štruktúru ako základ pre riadenie vyvlastnenej spoločenskej výroby. Takže hoci „bol v minulosti organizáciou pre boj (...), [teraz] sa mal transformovať na sociálny organizmus“.⁸⁷ Po otvorení by sa revolučný zväz transformoval z revolučnej menšiny triedne uvedomelých pracujúcich bojujúcich proti kapitalizmu na federálnu štruktúru zameranú na samosprávu novej spoločnosti. Pokiaľ ide o povahu tejto spoločnosti,

⁸⁶ Émile Pataud a Émile Pouget, *How we shall bring about the revolution*, s. 18. Francúzske slovo „syndicat“ sa v anglickej tlačenej verzii prekladalo ako „zväz“ (union) v protiklade k „odborom“ alebo „odborovej organizácii“ (trade union), keďže očividne píše o revolučnom zväze a nie o bežných odborových organizáciách.

⁸⁷ Émile Pataud a Émile Pouget, *How we shall bring about the revolution*, s. 63.

podľa Patauda a Pougeta neexistovalo protirečenie medzi kolektivismom a komunizmom. Skôr boli presvedčení, že „čistý komunizmus“ sa bude objavovať len občas, a keďže ľudia musia zatiaľ niečo jesť, pri „luxusných položkách“ by sa mohlo použiť niečo ako kolektivismus v prípade, že by sa z dôvodu vzácnosti zdrojov nedalo zabezpečiť slobodné prerozdelenie na základe potrieb.⁸⁸ Nevyhnutné výrobky a služby – potraviny, voda a podobne – sa však mali poskytovať zadarmo už od začiatku vyvlastňovania po predložení členského preukazu zväzu (pričom zväz by sa premenil z bojovnej organizácie na administratívnu, otvorenú všetkým pracujúcim). Pougetov typ anarchosyndikalizmu nakoniec ovplyvnil španielsku CNT. Najprv sa však pozrime na menej známu argentínsku FORA.

FORA vznikla v roku 1904 po zlúčení vtedajších zväzov na základe vyslovene anarchokomunistickej myšlienky. Na rozdiel od Pougetovej predstavy však považovala revolučný zväz za nevyhnutný produkt kapitalizmu, a preto netvrdila, že by sa mal stať štruktúrou pre novú spoločnosť:

„Nesmieme zabúdať, že zväz je iba vedľajším ekonomickým produktom kapitalistického systému a vzniká z potrieb tejto doby. Zachovať ho po revolúcii by znamenalo zachovať kapitalistický systém, v dôsledku ktorého vznikol. Ako anarchisti akceptujeme odbory ako zbrane v boji a usilujeme sa dosiahnuť, aby sa čo najviac priblížili našim revolučným ideálom. Odporúčame čo najpodrobnejšie štúdium economic-

⁸⁸ Émile Pataud a Émile Pouget, How we shall bring about the revolution, s. 134-5.

ko-filozofických princípov anarchistického komunizmu. Toto vzdelávanie, ktoré vychádza zo snahy vydobýť si osemhodinový pracovný deň, nás vyslobodí z mentálneho otroctva a následne povedie k želanej sociálnej revolúcii.“⁸⁹

FORA vzišla z komunity príst'ahovalcov, ktorej súčasťou bolo aj viacero európskych radikálov v exile vrátane veteránov Parížskej komúny. Keďže išlo o cudzincov bez volebného práva, možnosť orientácie na stranícku politiku pre mnohých zakladateľov FORA neprichádzala do úvahy, aj keby jej boli naklonení. Takto sa možno dá lepšie vysvetliť otvorená komunistická ideológia FORA odmietajúca štát v protiklade k „politickej neutralite“ typickejšej pre syndikalistické zväzy v tom čase. Tieto dve stránky FORA, anarchokomunistická ideológia a dôraz na to, aby sa zväz nestal základom postkapitalistickej spoločnosti, sa často porovnávajú so španielskou CNT (ktorá mala bližšie k Pougetovmu prístupu). Medzi oboma pochopiteľne existujú rozdiely vyplývajúce z odlišných kontextov, ako aj odlišného teoretického chápania anarchosyndikalizmu a revolučnej sociálnej zmeny. Napríklad CNT obhajovala priemyselné odborárstvo, zatiaľ čo „FORA sa postavila proti priemyselným (sektorovým) formám organizácie, lebo podľa nej kopírovali kapitalizmus“.⁹⁰ Čiastočne platí, že si FORA nekládla za cieľ vytvoriť štruktúru novej spoločnosti, a preto vytvorila regionálnu federáciu prispôsobenú vlastným agitačným

⁸⁹ Ustanovujúci pakt solidarity FORA, citovaný v Revolutionary unionism in Latin America – the FORA in Argentina: <http://libcom.org/library/revolutionary-unionism-latin-america-fora-argentina>

⁹⁰ Vadim Damier, Anarcho-syndicalism in the 20th century, s. 82.

a organizačným aktivitám v protiklade k priemyselnej federácii, ktorá mohla byť zárodkom štruktúry spoločenskej správy počas revolučného generálneho štrajku.

Teoretici FORA vypracovali kritiku európskeho revolučného syndikalizmu (ktorý bol podľa nich príliš marxistický), kritiku európskeho anarchosyndikalizmu (ktorý sa podľa nich márne snažil zosúladiť revolučný syndikalizmus s anarchizmom) aj kritiku anarchistickej politickej organizácie (oddelenej od ekonomickej), obhajovanej Malatestom a Platformou. „FORA proti nim vystúpila s modelom ‚anarchistickej organizácie pracujúcich‘ s podobnou štruktúrou, ako má syndikát, ktorá by sa neobmedzovala len na ekonomické problémy, ale venovala by sa aj témam, ako je solidarita, vzájomná pomoc alebo anarchistický komunizmus.“⁹¹ FORA teda rozvinula otvorene najideologickejší typ anarchosyndikalizmu, ktorý sa ukázal ako veľmi účinný. Pri počte členov 40 000 až 100 000 v 20. rokoch 20. storočia sa jej vďaka sérii lokálnych a regionálnych generálnych štrajkov podarilo vy dobyť si šesťhodinový pracovný deň.

Názor FORA, že napodobňovanie štruktúry kapitalizmu v priemyselných zväzoch bude mať za následok napodobňovanie kapitalistických vzťahov po revolúcii, súvisel s jej chápaním libertínskeho komunizmu, ktoré stojí za hlbšie preskúmanie, lebo sa stalo jednou z príčin dôležitého rozkolu. Industrializácia bola v Argentíne na začiatku 20. storočia v relatívne ranej fáze a ľudia si ešte živo pamätali svoju previazanosť s pôdou. Hoci žili v polofeudálnych podmienkach, ktoré sa dajú len ťažko označiť

⁹¹ Vadim Damier, *Anarcho-syndicalism in the 20th century*, s. 103.

za dobré, mnohí ich hodnotili priaznivo v porovnaní s hrôzami moderného priemyslu a jeho obrovskými podnikmi s vysokým tempom práce za nízku mzdu. FORA kritizovala marxistický názor, že kapitalistická industrializácia je pokroková, lebo vytvára kapacity pre materiálny nadbytok, čo umožňuje nástup komunizmu. Varovala, že napodobňovanie štruktúr kapitalizmu, či už jeho politických foriem alebo ekonomickej del'by práce, povedie len k ďalšej verzii kapitalizmu, ako v prípade Komunistickej strany v Rusku.

Teoretici FORA sa namiesto toho inšpirovali anarchistickým komunistom Petrom Kropotkinom. Tvrdili, že dejiny sa neriadia len neúprosnými ekonomickými zákonmi, ale aj myšlienkami a etickými konceptmi (rovnako kritický postoj neskôr vyjadril aj nemecký anarchosyndikalista Rudolf Rocker v prvej kapitole knihy „Nationalism and Culture“ (*Nacionalizmus a kultúra*)). Preto odmietli rozpínavú povahu priemyslu a uprednostnili agrárnejší komunizmus založený na princípe slobodnej komúny a malovýroby. Jeden z popredných teoretikov FORA Emilio López Arango napísal, že pracujúca trieda po kapitalistickej industrializácii nezdedí zem, ale skôr:

„... je jej súdené stať sa hrádzou, ktorá zastaví vlnu priemyselného imperializmu. Len vtedy, keď vytvoríme etické hodnoty, vďaka ktorým proletariát porozumie sociálnym problémom nezávisle od buržoáznej civilizácie, dokážeme vytvoriť nezničiteľný základ antikapitalistickej a antimarxistickej revolúcie – revolúcie, ktorá

odstráni režim veľkopriemyslu a finančných, priemyselných a obchodných trustov.“⁹²

Tento anti-industrializmus viedol v roku 1915 k rozkolu. Na 9. kongrese došlo k zvratu a anarchizmus vystriedal „neutrálny“ syndikalistický prístup. Anarchistické zväzy okamžite zvolali mimoriadny kongres a opäť zaujali anarchokomunistický postoj. Zrazu existovali súbežne dve organizácie FORA. Anarchosyndikalistická vstúpila do MAP na jej zakladajúcom kongrese v roku 1922, zatiaľ čo umiernennejšia „FORA IX“ (ktorá nebola komunistická a uprednostňovala priemyselné odborárstvo) sa v rovnakom roku zlúčila s Union Syndicale Argentina a ešte neskôr s argentínskou CGT. FORA IX skĺzla k reformizmu a triednej kolaborácii, čo môžeme posudzovať aj podľa toho, že FORA naďalej čelila tvrdej represii, ktorá sa umiernennejších odtrhnutých skupín takmer nedotkla (CGT sa v 50. rokoch stala súčasťou peronistickej korporativistickej dohody, keďže minister práce vyhlásil, že pracujúci sa musia povinne organizovať práve v nej).⁹³

Skôr ako sa začneme venovať najznámejšej anarchosyndikalistickej organizácii CNT, pristavíme sa ešte pri jednom z menej známych anarchosyndikalistických zväzov 20. storočia – pri nemeckom FAUD. V Nemecku boli úplne iné podmienky ako v Argentíne. Existovalo tam odborové hnutie s nie-

⁹² Citované vo Vadim Damier, *Anarcho-syndicalism in the 20th century*, s. 102-103.

⁹³ Pozri *Revolutionary unionism in Latin America – the FORA in Argentina*:

<http://libcom.org/library/revolutionary-unionism-latin-america-fora-argentina>

koľkými miliónmi členov, a okrem neho iba malé FVdG (Slobodné združenie nemeckých odborov). Išlo o decentralizovanú federáciu, ktorá mala zhruba 6 000 členov na celom území Nemecka, pričom vrchol dosiahla v roku 1901, keď mala 18 000 členov. Pôvodne bolo FVdG ekonomickým krídlom Sociálnodemokratickej strany Nemecka, no keď táto strana získala moc a odhalila svoju reformistickú povahu, ktorá sa vyznačovala triednou kolaboráciou, FVdG zaujalo protiparlamentný postoj a začalo obhajovať socializmus skôr cestou generálneho štrajku ako parlamentných reforiem. Prvá svetová vojna prispela k nárastu nespokojnosti medzi nemeckými pracujúcimi v dôsledku vojnovej disciplíny vo výrobe a úsporných opatrení, ktoré sa odrazili na životnej úrovni. Tento režim riadili odbory hlavného prúdu (Gewerkschaften) a výsledkom bola rastúca nespokojnosť v ich radoch. Ruskú revolúciu v roku 1917 považovali mnohí za signál blížiacej sa medzinárodnej revolúcie, čo vyvolalo nárast bojovnosti.

V rokoch 1918-19 sa Nemecko takmer stalo dejiskom revolúcie. Pracujúci v niektorých regiónoch okupovali továrne a za účelom ich riadenia vytvorili továrenské rady. „Vplyv syndikalistov rýchlo vzrástol po potlačení generálneho štrajku armádou v Porúri v apríli 1919.“⁹⁴ Pracujúci „sklamaní zo ‚starých odborov‘ prestali platiť členské príspevky, symbolicky spálili odborové knižky a podnecovali kvstupu do FVdG“.⁹⁵ V decembri 1919 vytvorilo FVdG spoločne s viacerými zväzmi, ktoré vystúpili z odborov hlav-

⁹⁴ Vadim Damier, *Anarcho-syndicalism in the 20th century*, s. 49.

⁹⁵ Hans Manfred Bock, *Anarchosyndicalism in the German labour movement: a distinctive minority tradition*, vyšlo v Marcel van der Linden a Wayne Thorpe (eds.), *Revolutionary syndicalism*, s. 59.

ného prúdu, a niekoľkými anarchistami Zväz slobodných pracujúcich Nemecka (FAUD). Posun od „Gewerkschaft“ (odborníci) k „Union“ (združenie pracujúcich) vyjadroval posun k anarchosyndikalizmu. V roku 1920 došlo v industrializovanom Porúří k otvoreným bojom pripomínajúcim občiansku vojnu. 45% vojakov ‚Porúrskej červenej armády‘ bolo zároveň aj vo FAUD.⁹⁶ FAUD mal 112 000 členov a neúspešne vyzýval ku generálnemu štrajku, ktorý by zhatil vlnu kontrarevolúcie, počas ktorej dochádzalo k mimosúdny m vraždám revolucionárov zo strany sociálnodemokratickej vlády SPD ruka v ruke s pravicovými milíciami Freikorps zloženými z demobilizovaných vojenských oddielov. Najznámejšími obeťami kontrarevolúcie sa stali Rosa Luxemburg a Karl Liebknecht z Komunistickej strany.

FAUD prijal na zakladajúcom kongrese takmer jednohlasne „deklaráciu princípov syndikalizmu“, ktorej autorom bol Rudolf Rocker.⁹⁷ Rocker bol komunistický anarchista, ktorý kládol dôraz tak na odborovú akciu pracujúcich, ako aj na kultúrnu zmenu. O rok neskôr sa FAUD začal označovať prídavným menom „anarchosyndikalistický“, čím potvrdil túto orientáciu. Avšak „opadnutie revolučnej vlny a vládne represie spôsobili prudký pokles počtu členov v organizácii“ (do roku 1922 sa znížil z vyše 100 000 na menej ako 70 000 členov).⁹⁸ Súčasťou kultúrnych aktivít FAUD bolo aj vytváranie ženských združení, ktoré diskutovali o situácii žien z pracujúcej triedy.

⁹⁶ Vadim Damier, *Anarcho-syndicalism in the 20th century*, s. 50.

⁹⁷ Hans Manfred Bock, *Anarchosyndicalism in the German labour movement: a distinctive minority tradition*, vyšlo v Marcel van der Linden a Wayne Thorpe (eds.), *Revolutionary syndicalism*, s. 72-73.

⁹⁸ Vadim Damier, *Anarcho-syndicalism in the 20th century*, s. 50-51.

Na vrchole mali 1 000 členiek, no v priebehu 20. rokov ich počet postupne klesal. Po vzniku Weimarskej republiky ďalej klesal aj počet členov celého FAUD a stabilizoval sa na počte zhruba 25 000, čo bolo aj tak viac, ako mal ktorýkoľvek z predvojnových a predrevolučných predchodcov FAUD. Dôraz zväzu na politické a kultúrne organizovanie však pomohol tomu, že napriek poklesu členov „zostal FAUD relatívne najsilnejšou časťou antiautoritárskeho tábora vo Weimarskej republike“.⁹⁹ Vadim Damier zhŕňa anarchosyndikalizmus FAUD nasledovne:

„Podľa nemeckých anarchosyndikalistov sa mali v prípade víťazného generálneho štrajku vyvlastniť podniky, obchody s potravinami, nehnuteľnosti, súkromný majetok atď. Správa podnikov mala prejsť do rúk Rád pracujúcich a zamestnancov [administratívnych pracovníkov]; správa bývania do rúk Rád nájomcov. Delegáti z podnikov a štvrtí mali vytvoriť Komúnu. Predpokladalo sa zrušenie peňazí a systému tovarovej výroby (výroby na predaj).“¹⁰⁰

Pravdepodobnosť, že sa tieto predstavy podarí naplniť, klesla, keď sociálni demokrati a jednotky Freikorps, ktoré sa postarali o špinavú prácu, spoločnými silami rozdrvili revolúciu. Sociálni demokrati v roku 1920 zlegalizovali továrenské rady, v dôsledku čoho ich začal FAUD bojkotovať, lebo z revolučných orgánov sa zmenili na orgány triednej kolabo-

⁹⁹ Hans Manfred Bock, *Anarchosyndicalism in the German labour movement: a distinctive minority tradition*, vyšlo v Marcel van der Linden a Wayne Thorpe (eds.), *Revolutionary syndicalism*, s. 63.

¹⁰⁰ Vadim Damier, *Anarcho-syndicalism in the 20th century*, s. 68.

rácie (podobné inštitúcie – zamestnanecké rady – sa zaviedli v celej Európe po druhej svetovej vojne). Nemôžeme však ignorovať ani skutočnosť, že pracujúca trieda v oboch prípadoch v podstate podporila sociálnych demokratov, čo by sa dalo pripísať nedostatočnej antiparlamentnej agitácii a organizácii v rámci triedy pred vojnou a revolúciou. Model sociálnej revolúcie presadzovaný FAUD v praxi často viedol k spolupráci s organizáciami radových komunistov, hlavne v niekoľkých ozbrojených povstaniach v rokoch 1920 a 1921. FAUD však naďalej kritizoval AAUD za to, že zostal v područí KAPD. Keď AAUD-E odmietol politické strany, jeho členovia boli pozývaní ako pozorovatelia na zjazdy FAUD. No hoci bola časť členov v oboch organizáciách, pretrvávali medzi nimi veľké rozdiely ohľadom „diktatúry proletariátu“ a úlohy revolučných zväzov.

Pochopiteľne, FORA a FAUD neboli jediné anarcho-syndikalistické organizácie v 20. storočí. Na ich príklade však možno ukázať, že anarchosyndikalizmus nadobudol v rozličných podmienkach rozličné podoby. Po preskúmaní FORA a FAUD sa môžeme pozrieť na ich známejšiu sesterskú organizáciu z Medzinárodnej asociácie pracujúcich – CNT.

CNT v španielskej (kontra)revolúcii

Je iróniou osudu, že CNT je najslávnejšia a často sa považuje za najreprezentatívnejšiu anarchosyndikalistickú organizáciu. Keď ju však porovnáme s FORA, FAUD a inými organizáciami, ide pravdepodobne o najmenej úspešný príklad spojenia anarchizmu a syndikalizmu do súdržného celku. Netvrdíme, že nebola anarchosyndikalistická – ako inak sa dá nazvať syndikalistický zväz s anarchistickým progra-

mom, ktorý sa organizuje s cieľom uskutočniť anarchistickú revolúciu? Skôr ide o to, že tieto dve tendencie proti sebe v CNT neustále bojovali a CNT ako celok bola protirečivým spojením syndikalistického zväzu a anarchistickej organizácie. Bola zároveň neideologická aj libertínsky komunistická, revolučná aj reformistická, kolektivistická aj komunistická a v rozličných obdobiach a za rozličných okolností v nej prevládali rozličné tendencie. CNT vznikla v roku 1910 zlúčením existujúcich zväzov zhruba podľa modelu francúzskej CGT. Od začiatku bola pod silným anarchistickým vplyvom a odmietala „neutrálnosť“ v prospech libertínskeho komunistického programu. Dve desaťročia agitácie vyústili do revolučných udalostí v roku 1936.

Libertínsky marxista Guy Debord, ktorý nebol žiadnym fanúšikom anarchizmu, píše, že „v roku 1936 stál anarchizmus skutočne na čele sociálnej revolúcie, ktorá bola najpokrokovejším modelom proletárskej moci, aký kedy existoval“ – čo je naozaj veľká lichôtka. Následne však stručne sumarizuje paradox španielskej revolúcie:

„Ukázalo sa, že organizované anarchistické hnutie nedokáže rozšíriť polovičaté víťazstvá revolúcie a dokonca ich ani ubrániť. Jeho vedúce osobnosti sa stali ministrami a rukojemníkmi buržoázneho štátu, ktorý zničil revolúciu a napokon prehral aj občiansku vojnu.“¹⁰¹

Toto by mohlo znieť ako problém už aj pre nestranných študentov histórie, nieto ešte pre anarchosyn-

¹⁰¹ Guy Debord, *Society of the spectacle*, téza 94:

<http://libcom.org/library/society-of-the-spectacle-debord-four>

dikalistov, keďže sa natíska otázka: vedie naše úsilie sem, k neodvratnej kontrarevolúcii? Aj keď si to rozhodne nemyslíme, táto zložitá otázka sa nedá nechať len tak a odpovede na ňu sú často neuspokojivé. Na jednej strane, zástancovia CNT často zľahčujú jej obrat smerom k triednej kolaborácii ako dôsledok mimoriadnej situácie alebo chýb. Mimoriadna situácia spojená so sociálnou revolúciou však bola od začiatku cieľom CNT. Už len predstava anarchistickeho ministra spravodlivosti, nehovoriac o tom, že naozaj existoval, si vyžaduje presvedčivejšie vysvetlenie ako údajné chyby jednotlivcov.

Na druhej strane, kritici anarchosyndikalizmu zvyknú považovať zložitú udalosť v Španielsku za dôkaz správnosti svojej vlastnej ideológie. A tak nám tvrdia, že takto to dopadne, keď vám chýba strana, ktorá by fungovala ako predvoj, alebo keď uskutočnite revolúciu v nesprávnom čase, alebo že každá odborová organizácia je zo svojej podstaty odsúdená postaviť sa na stranu štátu proti pracujúcej triede. Posledné tvrdenie je najčastejšou anarchistickou kritikou anarchosyndikalizmu, takže sa oplatí vysvetliť, prečo neobstojí. V prvom rade je tu príklad anarchosyndikalistických zväzov FORA a FAUD, ktoré sa týmto smerom neuberali. Z uvedenej kritiky sa okrem toho nedozvedáme, čo konkrétne v samotnej povahe CNT údajne spečatilo jej osud.¹⁰² Iste, v CNT existovali sklony k triednej kolaborácii aj pred rokom 1936, no

¹⁰² Tento argument často používajú ľudia ovplyvnení radovým komunizmom, zjavne netušiac, že kritika radových komunistov bola namierená na nemecké odborové organizácie (Gewerkschaften) a nie na rozličné revolučné zväzy (anarchosyndikalistický FAUD, radovokomunistické AAUD, AAUD-E...). Napríklad Anton Pannekoek venuje časť svojej knihy *Rady pracujúcich* ostrej kritike odborárstva a o niekoľko strán ďalej chváli severoamerických IWW.

neboli jedinou príčinou kolaborácie s vládou Ludo-
vého frontu. Navyše pri bližšom pohľade zistíme, že
chyby naozaj zohrali istú úlohu, čo však so sebou
prináša rovnako veľa otázok ako odpovedí.

Vôbec netvrdíme, že keby všetko išlo ako po masle,
výsledkom revolúcie v Španielsku by bol trvácný
libertínsky komunizmus. Aj keby došlo k porážke
Francových fašistov a buržoáznej republiky, s veľkou
pravdepodobnosťou by nasledovala zahraničná in-
tervencia imperialistických mocností. V tom období
už fašizmus stihol zničiť MAP v Taliansku
a Nemecku, britských pracujúcich zabrzdili šikovné
ťahy TUC a Labouristickej strany počas generálneho
štrajku v roku 1926, z francúzskej CGT zostala kola-
borantská a zbyrokratizovaná organizácia
a anarchosyndikalistické hnutie bolo malé. A aj keby
španielsky proletariát porazil imperialistickú inter-
venciu, zostal by osamotený vo svete na pokraji to-
tálnej vojny.¹⁰³ Nevieme si predstaviť, ako by mohol
„libertínsky komunizmus“ zvíťaziť v jednej krajine.
Odvolávanie sa na „objektívne podmienky“ však
vysvetľuje zlyhanie revolúcie len vo všeobecnom
zmysle. Nevysvetľuje, prečo napokon zlyhala takým
spôsobom, akým zlyhala, a prečo CNT kolaborovala s
buržoáznym štátom.

Generál Franco uskutočnil 17. júla 1936 vojenský
puč. Očakával sa už dlho a v skutočnosti bol do veľ-
kej miery dôsledkom bojovnosti pracujúcej triedy
a roľníkov, obzvlášť CNT. CNT presadzovala straté-
giu „revolučnej gymnastiky“ a spustila vlnu bojov-

¹⁰³ Pochopiteľne nemôžeme vedieť, ako by úspešnejšia revolúcia
zmenila vývoj dejín. Podobné špekulácie odporujúce faktom majú
obmedzenú hodnotu, no poznámka o izolácii revolúcie platí.

ných štrajkov, okupácií a povstaní, ktorá spôsobila, že štát bol relatívne bezmocný z hľadiska výkonu moci vlastníckej triedy. Tá sa čoraz viac odvracala od republikánskej demokracie k monarchii, cirkvi a armáde a hľadala v nich zdroj authority, ktorá by potrestala pracujúcu triedu. Išlo o zvláštny španielsky variant fašizmu. Keď sa teda rozšírili zvesti o hroziacom puči, CNT sa postavila do čela organizovania odporu, alebo skôr sociálnej revolúcie, keďže situáciu vnímala ako voľbu medzi fašizmom a libertínskym komunizmom. Zväzy CNT v prístavoch skonfiškovali lode so zbraňami a ich členovia v období niekoľkých týždňov pred pučom odzbrojili policajtov a zhromaždili zbrane pre pracujúcich. Keď k puču naozaj došlo, CNT vyhlásila generálny štrajk a fašistickým silám v uliciach sa postavili ozbrojení pracujúci s členmi CNT v prvej línii.

Roky priamych akcií a propagácie libertínskeho komunizmu spôsobili, že keď sa naskytna príležitosť, pracujúci a roľníci neváhali prevziať továrne a polia do svojich rúk a spravovať ich na základe potrieb. V mnohých vidieckych oblastiach aj mestách sa začalo znova vyrábať pod kontrolou pracujúcich na základe libertínsko-komunistických myšlienok s bezplatným prístupom k výrobkom a službám (niekedy po preukázaní sa odborovou knižkou, ako navrhoval Pouget). Ďalšie továrne a firmy fungovali na kolektivistickom základe a tam, kde naďalej existovali peniaze a trhy, existovala „samospráva na pomedzí kapitalizmu a socializmu, ku ktorej by podľa nás nedošlo, keby sa revolúcia rozvinula naplno“, ako sa vyjadril jeden z účastníkov Gaston Leval.¹⁰⁴ Či

¹⁰⁴ Gaston Leval, *Collectives in the Spanish revolution*:
<http://libcom.org/library/collectives-leval-3>

to odzrkadľovalo kolektivistickú ideológiu v CNT alebo limity, na ktoré narazili snahy o „komunizmus v jednom regióne“, alebo bol prvý prípad iba racionalizáciou druhého, sú otázky, na ktoré teraz nebudeme odpovedať. Nemožno však pochybovať, že milióny pracujúcich a roľníkov sa zapojili do najrozsiahlnejšej sociálnej revolúcie v dejinách. Takisto niet pochýb, že CNT na jej začiatku zohrala revolučnú úlohu, aká sa od nej očakávala vzhľadom na povahu anarchosyndikalistickej teórie. Bez CNT by totiž k revolúcii naozaj nedošlo.

Keď 19. júla 1936 utíchli pouličné boje, Francove sily kontrolovali zhruba polovicu krajiny, zatiaľ čo druhá polovica bola pod kontrolou povstaleckých pracujúcich a roľníkov.

„Katalánska regionálna vláda (Generalitat) na čele s Luisom Companysom mala pod kontrolou len vlastnú budovu. Miestna správa bola buď odstránená alebo neutralizovaná. Armáda a polícia bola buď rozpustená alebo zničená. Barcelona bola pod kontrolou milícií pracujúcich pozostávajúcich predovšetkým z anarchosyndikalistov.“¹⁰⁵

V Barcelone, ktorá bola baštou CNT, sa odohrali udalosti, ktoré nám pomôžu rozuzliť zložitý priebeh ďalšieho diania. Katalánsky prezident Luis Companys si uvedomil, že sa ocitol v slabej pozícii. Nemal k dispozícii v podstate žiadne sily, zatiaľ čo pracujúci ovládali ulice a mali plné ruky práce s vyvlastňovaním polí, tovární a pracovísk na území

¹⁰⁵ Vadim Damier, *Anarchosyndicalism in the 20th century*, s. 123.

Katalánska aj za jeho hranicami. Pozval CNT na stretnutie a povedal:

„V prvom rade musím priznať, že so CNT a FAI [anarchisti v CNT] sa nikdy nezaobchádzalo tak, ako si vzhľadom na svoju dôležitosť zaslúžia. Vždy ste boli kruto prenasledovaní. Dokonca aj mňa, vášho spojenca, donútili politické okolnosti postaviť sa proti vám a perzekvovať vás, hoci ma to bolelo. Dnes ste pánmi tohto mesta a Katalánska. Vy sami ste porazili fašistov, no dúfam, že sa neurazíte, keď dodám, že s určitou pomocou Gardy, Mossos [katalánska polícia] a ľudí oddaných mojej strane. (...) Pravdou však zostáva, že hoci ste boli ešte pred dvoma dňami kruto utláčaní, porazili ste fašistických vojakov. Keďže viem, čo a kto ste, môžem použiť iba tie najúprimnejšie slová. Zvíťazili ste. Máte všetko vo svojej moci. Ak ma nechcete alebo nepotrebuje ako prezidenta Katalánska, povedzte mi to teraz, aby som sa mohol stať ďalším z vojakov bojujúcich proti fašizmu.“¹⁰⁶

Po zuby ozbrojená delegácia CNT-FAI stála pred prezidentom Katalánska a počúvala, ako v podstate prosí o milosť. Companys prišiel s návrhom: spolupracovať v boji proti fašizmu s republikánskymi politickými stranami, ktorých vodcov zhromaždil vo vedľajšej miestnosti.

„Anarchosyndikalisti, ktorí mali teraz dominantný vplyv medzi katalánskymi pracujúcimi, sa museli rozhodnúť, čo urobiť s touto mocou:

¹⁰⁶ Citované v Abel Paz, Durruti in the Spanish revolution, s. 457.

zničiť ju, vziať do vlastných rúk alebo prenechať iným.“¹⁰⁷

Ako sa CNT podarilo na poslednú chvíľu prehrať, hoci mala víťazstvo na dosah? Situáciu zhodnotila tak, že treba urobiť ťažké rozhodnutie: buď CNT prevezme moc a vznikne oxymoron („anarchistická diktatúra“), alebo sa podelí o moc s buržoáznymi politickými silami v rámci Companysovho návrhu na vytvorenie antifašistického ľudového frontu.

„V CNT dlhé roky existovalo presvedčenie, že autentická sociálna revolúcia bude možná len vtedy, keď bude CNT reprezentovať drvivú väčšinu pracujúcich v celom Španielsku.“¹⁰⁸

Dokonca aj vo svojej katalánskej bašte predstavovala CNT len necelú polovicu pracujúcej triedy. Po sprístupnení kolektivizovaných služieb (napríklad dopravy) po preukázaní sa odborovou knižkou uviazla na mŕtvom bode. Členovia CNT mali pocit, že môžu buď zastupovať celú pracujúcu triedu a prevziať moc ako CNT bez toho, aby do jej radov vstúpili všetci pracujúci a roľníci (došlo im, že táto „anarchistická diktatúra“ by predstavovala substitucionizmus, čo by znamenalo opakovanie chýb ruskej revolúcie, v ktorej sa Komunistická strana dopustila toho istého), alebo sa zapojiť do Companysovho ľudového frontu.

Hoci pracujúci usilovne vytvárali susedské a továrenské výbory, často v spolupráci s pracujúcimi zo socialistických odborov UGT, ne-

¹⁰⁷ Vadim Damier, *Anarcho-syndicalism in the 20th century*, s. 123.

¹⁰⁸ Vadim Damier, *Anarcho-syndicalism in the 20th century*, s. 124.

uvažovali o vytvorení systému rád, pretože túto možnosť zavrholi už v medzivojnových rokoch. A hoci nemeckí anarchosyndikalisti, ako aj ruský syndikalista G.P. Maximov, podporovali rady pracujúcich v revolúciách, ktoré sami zažili, a „systém slobodných rád“ sa navyše spomína aj v stanovách MAP, CNT vzala do úvahy aj neúspechy ruskej a nemeckej revolúcie. Došla k záveru, že prinajmenšom čiastočne sa pod ne podpísala schopnosť politických strán infiltrovať a zmanipulovať rady (ako sa to podarilo Komunistickej strane v Rusku). Rozhodla sa teda pre model navrhovaný Émilom Pougetom, kde sa zväz počas revolúcie otvorí novým členom a takto zabezpečí, že profesionálni revolucionári a iné sily mimo pracujúcej triedy a roľníctva nebudú mať vplyv na priebeh revolúcie. Keďže sa teda možnosť vytvorenia systému rád vylúčila a pretrvávali obavy, že CNT zopakuje kroky ruskej Komunistickej strany, ktorá prevzala moc v mene pracujúcej triedy, zostala len možnosť triednej kolaborácie prostredníctvom ľudového frontu.

Bola to zrejme tá najhoršia voľba. Prevzatie moci by aspoň umožnilo zrealizovať Pougetov scenár, podľa ktorého by mohol do zväzu vstúpiť každý pracujúci alebo roľník a kontrolovať ho prostredníctvom zhromaždení radových členov, keďže v CNT existovala oveľa väčšia kontrola zo strany členov ako v centralizovanej a hierarchickej ruskej Komunistickej strane. Companys začal pracovať na vytvorení ľudového frontu, len čo delegácia CNT-FAI opustila jeho kanceláriu. Z kolaborácie sa teda rýchlo stala hotová vec. CNT vstúpila do neznámeho sveta zastupiteľskej politiky, ktorý tak dlho odmietala, a s jej neskúsenými aktivistami poľahky vybabrali ostrieľaní politici. Zväzy CNT síce mohli odvolať svojich

delegátov a zvrátiť rozhodnutie o kolaborácii, avšak tých, čo sa prikláňali k tomuto kroku, odhovorili ostatní členovia zväzu.

„Aktivisti CNT nepodstúpili riziko spojené s uskutočnením nezávislej revolučnej akcie, lebo sa obávali možnej vojny na troch frontoch: proti fašistom, vláde a pravdepodobne aj zahraničnej intervencii. Inými slovami, väčšina aktivistov sa domnievala, že je priskoro hovoriť o sociálnej revolúcii na území celej krajiny, ak je libertínsky komunizmus odsúdený na zánik aj v samotnom Katalánsku.“¹⁰⁹

Zostáva ešte jedna dilema. Uplynulo desať mesiacov a CNT sa ako súčasť katalánskej vlády postavila proti svojim ozbrojeným radovým členom počas „májových dní“. Ako mohol anarchosyndikalistický zväz, ktorého delegáti by nemali mať žiadnu moc nad členmi na zhromaždeniach, dospieť až do tohto bodu? Odpoveď poskytuje protirečivá povaha španielskeho anarchosyndikalizmu.

„Treba si tiež uvedomiť, že v CNT vždy boli reformistické tendencie, ktoré občas organizáciu ovládli. Preto Pestaña a Piero, ktorí stáli na čele CNT koncom 20. a začiatkom 30. rokov, podporovali blízke vzťahy s republikánskymi politickými organizáciami a v rokoch 1931-1932 sa stali vodcami reformistickej skupiny „Treintistas“. Významná časť tejto frakcie z CNT odišla, no vrátila sa do nej v roku 1936. Avšak bez ohľadu na „Treintistas“ zostával v odborovej federácii značný počet „čistých“ syndikalistov, ale

¹⁰⁹ Vadim Damier, *Anarcho-syndicalism in the 20th century*, s. 130.

aj takých členov, ktorí do nej vstúpili čisto z pragmatických dôvodov. Do istej miery išlo o dôsledok protirečivej organizačnej vízie španielskeho anarchosyndikalizmu, ktorá sa usilovala spojiť anarchistické ciele a sociálne ideály s revolučnými syndikalistickými princípmi odborov otvorených „všetkým pracujúcim“ bez ohľadu na ich presvedčenie. Členmi CNT ani zd'aleka neboli iba uvedomelí anarchisti; obzvlášť to platilo pre tých, ktorí vstúpili počas obdobia trvania republiky (od roku 1931). Na týchto prívržencov pragmatického prístupu sa mohli spoliehať tí aktivisti a členovia výkonných orgánov CNT, ktorí sa chceli vyhýbať riskantným, „extrémistickým“ rozhodnutiam.“¹¹⁰

CNT sa teda v skutočnosti nikdy nevzdialila od modelu „neutrálneho“ ekonomického odborárstva francúzskej CGT, no aj tak sa naň pokúšala priklinať anarchistické myšlienky. V roku 1927 vznikla Iberiská anarchistická federácia (FAI), ktorá sa snažila zabrániť tomu, aby neutrálny syndikalizmus skĺzol do reformizmu, čo sa stáva (hrubo povedané) vtedy, keď spojíme veľký počet reformistických členov s internou demokraciou. FAI slúžila ako protiváha k reformistickým politickým frakciám v CNT, do ktorých patrili Angel Pestaña a ďalší „Treintistas“ („Tridsiatka“). V skutočnosti však len obnovila rozpor medzi politickým a ekonomickým. V tomto prípade však nešlo o rozkol medzi odbormi a stranou, ale skôr medzi členmi, ktorí do organizácie vstúpili z ekonomických dôvodov, a politickými frakciami, ktoré súperili o kontrolu na vrchole. Vnútorný rozkol medzi ekonomickým a politickým vytvoril priestor,

¹¹⁰ Vadim Damier, *Anarcho-syndicalism in the 20th century*, s. 126.

v ktorom sa začala postupne rozrastať zastupiteľská funkcia. Zväz sa navyše po voľbách do svojich orgánov ocitol v situácii, kedy ho mali v mene členov viesť ľudia z protichodných tendencií (aj keď platení funkcionári neexistovali a delegáti museli dodržiavať mandáty a boli kedykoľvek odvolateľní).

Reformistom sa z času na čas naozaj podarilo ovládnuť CNT, takže sa nedajú len tak zavrhnúť ako nepodstatná menšina. Očividne mali základňu vo zväzoch a mohli sa na ňu spoliehať. CNT chcela, aby sa vlk nažral aj ovca zostala celá: chcela, aby do nej členovia nevstupovali na základe ideológie, ale zároveň nechcela, aby sa na kľúčové posty dostali reformisti alebo aby sa inak skompromitovala jej anarchistická ideológia.¹¹¹ Hoci bol vertikálny rozkol medzi politickým a ekonomickým dobre myslený pokus udržať pokope revolučné anarchistické myšlienky a „neutrálny syndikalistický“ organizačný model, priniesol so sebou zárodoky byrokratizácie. Vytvoril rozpor medzi ideologickým vedením a radovými členmi (z ktorých podstatná menšina a niekedy aj väčšina mala celkom iné názory ako vedenie). Rýchly rast členskej základne v období

¹¹¹ Presnejšie povedané, „CNT“ to nechcela, lebo nebola jednotným celkom. Názory na to, aká by mala byť, sa rôznili, a toto bol *de facto* kompromis medzi súperiacimi tendenciami. Durruti sa k tomu vyjadril takto: „Niektorí si myslia, že organizácia je iba prostriedkom na obranu ich ekonomických záujmov. Iní ju vnímajú ako organizáciu, ktorá spolupracuje s anarchistami na dosiahnutí sociálnej zmeny. Potom sa dá pochopiť, prečo je pre odborových aktivistov a anarchistov také ťažké spolu vychádzať.“ Aj Francisco Ascaso v súvislosti s „čistými odborovými aktivistami“ Tridsiatky vyhlásil, že „všetky organizácie za sebou ťahajú dosť veľký balvan a výnimkou nie je ani CNT.“ Abel Paz, Durruti in the Spanish revolution, s. 381 a s. 288.

republiky urýchlil tento proces, hoci najväčší reformisti zostali väčšinou mimo CNT. Problém sa však nevyriešil vylúčením „Tridsiatky“ v roku 1931. Keď sa známy bojovník z radov CNT Buenaventura Durruti v roku 1934 dozvedel o tajnom stretnutí medzi reformistami a katalánskou vládou, napísal:

„Prečo sme bojovali proti ‚Tridsiatke‘, keď teraz sami praktikujeme ich politiku? Nie je formou politiky ‚Tridsiatky‘ sťažovať sa Companysovi, že nás prenasledujú? Aký je rozdiel medzi Companysom, Casaresom Quirogaom a Mauraom? Nepatria všetci k buržoázii? Prenasledujú nás. No, pravdaže áno. Sme hrozbou pre systém, ktorý reprezentujú. Ak nechceme, aby nás obťažovali, tak sa skrátka podriadme ich zákonom, začleňme do ich systému a úplne zbyrokratizujme. Potom sa môžeme stať dokonalými zradcami pracujúcej triedy, rovnako ako socialisti a všetci ostatní, čo žijú na úkor pracujúcich. Potom nám dajú pokoj. Naozaj však chceme, aby sa z nás stalo toto?“¹¹²

Môžeme teda usudzovať, že išlo skôr o štruktúrnu tendenciu ako o problém reformistických lídrov. FAI a iným revolucionárom sa síce podarilo poraziť reformistov, no ako nezamýšľaný dôsledok sa objavil rozkol medzi ideologickým vedením a radovými členmi. Spolupráca s vládou sa obrátila proti radovým členom, pričom vedenie ich zradilo v čase, keď uskutočňovali revolúciu. Čím sa dostávame k poslednému bodu. Nakoniec sa ukázalo, že aj napriek veľkej snahe sa FAI a ostatným politickým skupinám, napríklad Priateľom Durrutiho, nepodari-

¹¹² Abel Paz, Durruti in the Spanish revolution, s. 342.

lo zabrániť premene CNT z revolučnej sily na kontra-revolučnú. Tendencia k byrokratizácii a kolaborácii totiž vyplývala zo síce modifikovaného, no aj tak neutrálneho syndikalistického modelu. Špecifické podmienky v Španielsku pred rokom 1936 dovtedy nedovolili tejto tendencii prejavit' sa výraznejšie, hoci náznaky existovali už skôr napríklad v podobe „Tridsiatky“. A bol to práve štát, ktorý odmietol pokusy o spoluprácu zo strany reformistov, ktorí následne rozhnevali Durrutiho.

Ani napriek týmto skutočnostiam však nevidíme dôvod, prečo by sa mala odborová organizácia nahradiť politickou. Naopak, politické organizácie v CNT zlyhali na celej čiare. V skutočnosti bolo v ich radoch ešte viac reformistických anarchistov vrátane Juana Peira¹¹³ a rozhodne aj Diega Abada de Santillána,¹¹⁴ ktorý podporoval priemyselné odborárstvo vo FORA¹¹⁵, od začiatku obhajoval spoluprácu s ľudovým frontom¹¹⁶ a zastával kolektivistické ekonomické názory, nevel'mi odlišné od samosprávneho kapitalizmu s cenami, daňovými reformami a tak

¹¹³ Peiro „bol členom skupiny patriacej k FAI“ (Stuart Christie, *We, the anarchists! A study of the Iberian Anarchist Federation*, s. 50). Bol tiež jedným zo signatárov „Manifestu Tridsiatky“. Domnieval sa, že ešte nenastali tie správne podmienky pre revolúciu, a tak presadzoval menej radikálny prístup.

¹¹⁴ De Santillán nebol čistý reformista a dôrazne kritizoval spájanie syndikalizmu s hnutím pracujúcich (We, the anarchists! A study of the Iberian Anarchist Federation, s. 16). Vo FAI bol však z hľadiska praktickej činnosti jedným z reformistickejších členov.

¹¹⁵ Vadim Damier, *Anarcho-syndicalism in the 20th century*, s. 116.

¹¹⁶ Vadim Damier, *Anarcho-syndicalism in the 20th century*, s. 126. Na obranu de Santillána, jeho argument bol postavený na tom, že libertínsky komunizmus nemôže existovať len v jednej krajine. Triedna kolaborácia však aj tak nie je anarchosyndikalistickým riešením.

d'alej.¹¹⁷ Ani samotné politické organizácie, ktoré mali zaručiť revolučnosť CNT, sa teda nedokázali oslobodiť od reformistov. Vlastne neexistuje vôbec nijaký dôvod, prečo by ideologickí anarchisti nemohli byť reformistami; revolučná ideológia je často maska, za ktorou sa skrýva reformistická prax.

Nešlo však o problém, ktorý by bol v samom jadre anarchosyndikalizmu. Problémom bola protirečivá fúzia „neutrálnych syndikalistických“ štruktúr a revolučného anarchizmu v CNT. Fúzia, ktorá sa mohla objaviť len ako provizórium za určitých historických podmienok. Inými slovami, nešlo len o to, že CNT bola otvorená „všetkým pracujúcim“ a v dôsledku toho jej chýbala anarchistická ideológia (práve radoví členovia predsa uskutočnili revolúciu), ale skôr o jej protirečivú a spornú povahu. Problém nebol v tom, či bolo vedenie anarchistické alebo reformistické, ale v tom, že vôbec vznikla vrstva s vedúcim postavením. Koniec koncov, vo vedení CNT vždy existovala reformistická tendencia, ktorá nachádzala podporu medzi reformistickými radovými členmi. CNT bola zároveň reformistickým aj revolučným zväzom. K oddeleniu týchto tendencií došlo až po smrti Franca v 70. rokoch, keď sa od anarchosyndikalistickej CNT odštiepila reformistickejšia CGT kvôli otázke participácie v zamestnaneckých radách a prijímania príspevkov od štátu.

¹¹⁷ Vadim Damier, *Anarcho-syndicalism in the 20th century*, s. 138. De Santillán síce tvrdil, že výsledkom týchto reforiem budú také sociálno-ekonomické zmeny, aké presadzovala CNT, stále však išlo o reformistický postoj.

Tragédia spočívala v tom, že toto protirečenie do veľkej miery zastierali okolnosti až do chvíle, keď na ňom záležalo najviac. Presne vo chvíli, keď radoví členovia predbehli svojich „revolučných lídrov“, ktorí dohliadali na reformistov, sa títo lídri začlenili do systému a postavili proti vzbúreným radovým členom. Zlyhanie španielskeho anarchosyndikalizmu malo teda istým kurióznym spôsobom dvojaký charakter. Na jednej strane nebol dost' syndikalistický a toleroval, že od radových členov sa oddelila vrstva vodcov, ktorá mala držať reformistov nakrátko. Na druhej strane nebol dost' anarchistický a nedokázal zničiť štát (prinajmenšom v Katalánsku), keď sa naskytla príležitosť. Dovolil mu preskupiť svoje sily v boji proti revolúcii a vtaiahnuť do seba vedenie CNT. Samozrejme, je ľahké vypichovať chyby revolúcie a teoretizovať o tom, čo by bolo lepšie. Veľa to však neznamená, kým sa to neurobí aj v praxi. Z chýb CNT sa musíme poučiť. To však nie je všetko. Našou úlohou je dokázať viac.

Teórie anarchosyndikalizmu

Dejiny 20. storočia nám jasne ukazujú, že existujú dva odlišné prúdy syndikalizmu. Na jednej strane je „neutrálny“ alebo ekonomický syndikalizmus, ktorý sa usiluje zjednotiť všetkých pracujúcich na základe ekonomických záujmov.¹¹⁸ Pierre Monatte bol v debate s Malatestom na Medzinárodnom anarchistickom kongrese v roku 1907 jedným

¹¹⁸ Zvykne sa nazývať aj „revolučný syndikalizmus“ alebo dokonca „anarchosyndikalizmus“. Podľa kritikov ide o „reformistický syndikalizmus“. My sme nepoužili ani jeden z týchto pojmov, aby sme sa vyhli zmätku.

z najvýznamnejších zástancov tejto tendencie.¹¹⁹ Na druhej strane je anarchosyndikalizmus, smer snažiaci sa zlúčiť syndikalistické metódy s anarchistickou filozofiou, ktorej cieľom je spoločenská zmena. História sa však neriadi úhl'adným rozlišovaním pojmov a často vidieť, ako medzi sebou tieto protichodné tendencie zápasia v jednej organizácii. Vo francúzskej CGT súvisel pokles vplyvu anarchosyndikalistov s rastom počtu jej členov. Španielska CNT sa zasa snažila držať byrokratov bokom a zaplatila za to polobyrokratizáciou, ktorá ju počas španielskej revolúcie priviedla do nešťastia. V Argentíne sa pod vplyvom týchto tendencií od anarchosyndikalistickej FORA odštíepila „neutrálna“ FORA IX, ktorá sa postupne integrovala do štátnych štruktúr. Podobný rozkol v anarchosyndikalistickom hnutí nenastal nikde inde vo svete až do roku 1956, keď švédska SAC vystúpila z Medzinárodnej asociácie pracujúcich (MAP) po spore ohľadom rozdeľovania štátnych príspevkov v nezamestnanosti. Ďalší prišiel v roku 1979, keď sa od CNT odtrhla CGT-E, a potom v roku 1993, keď sa francúzska CNT rozdelila na CNT-AIT a CNT-Vignoles. V posledných dvoch prípadoch išlo o otázku účasti na štátom dotovaných voľbách do zamestnaneckých rád (čo sú štátom podporované orgány, v ktorých sa odbory uchádzajú o hlasy, aby mohli zastupovať pracujúcich, a podľa toho dostávajú príspevky od štátu). Do konca 20. storočia vznikli z týchto tendencií v podstate samostatné organizácie. My sa budeme venovať anarchosyndikalistickému smeru (t.j. MAP).¹²⁰

¹¹⁹ Pozri Maurizio Antonioli (ed.), *The international anarchist congress of Amsterdam (1907)*.

¹²⁰ Tieto rozkoly boli trpké, deštruktívne a občas násilné. Nevieme sa však ubrániť myšlienke, že nič lepšie sa ani nemohlo stať, lebo

Ako sme videli, anarchosyndikalizmus spája politickú filozofiu a ciele anarchizmu s ekonomickou organizáciou a metódami syndikalizmu. Táto politicko-ekonomická organizácia je založená na praktických pokusoch, na rôznych miestach na seba berie rôzne podoby a prispôsobuje sa okolnostiam. Ako napísal sekretár MAP Pierre Besnard v roku 1937:

„Rovnako ako každé skutočne sociálne učenie, aj anarchosyndikalizmus je v zásade vecou pokusu a omylu. (...) Myšlienka pramení z konania a vracia sa k nemu.“¹²¹

Prístup pokusu a omylu nevyhnutne prináša chyby, ako napríklad v Španielsku. Ak je však ekonomický obsah anarchosyndikalizmu očividný – organizovať pracujúcich ako pracujúcich za účelom boja za ich záujmy –, v čom potom spočíva politický obsah? Známy je Leninov výrok: „Politika sa začína tam, kde sú milióny mužov a žien; nie kde sú tisíce, ale milióny.“¹²² S týmto môžu anarchosyndikalisti iba nesúhlasiť. Ide vlastne o jeden zo zásadných rozdielov medzi anarchosyndikalizmom a marxizmom, a to aj v jeho libertínskejších formách. Pepe Gomez, člen

revolučné a reformistické odborárstvo nedokážu len tak existovať v jednej organizácii (s výnimkou veľmi špecifických podmienok, ktoré ich zväzujú dokopy).

¹²¹ Pierre Besnard, Anarcho-syndicalism and anarchism: <http://libcom.org/library/anarchosyndicalism-anarchism-pierre-besnard>

¹²² Vladimir Il'jič Lenin, Political report of the central committee to the extraordinary seventh congress of the Russian Communist Party (Bolshevik):

<http://www.marxists.org/archive/lenin/works/1918/7thcong/01.htm>

CNT, ktorý sa aktívne zapojil do bojov v lodeniach v Puerto Real v roku 1987, trefne poznamenal:

„Z marxistického pohľadu máme pred sebou dve otázky. Po prvé, marxizmus separuje ekonomické od politického a pokúša sa šíriť myšlienku ekonomických odborov, odborov, ktoré sa venujú čisto ekonomickým otázkam, pričom politické otázky rieši politická strana. Po druhé, náš boj musíme viesť proti celej kultúre, ktorá bola vybudovaná okolo konceptu zastupiteľstva a delegovania moci na iných. Anarchosyndikalizmus odmieta toto negatívne dedičstvo marxizmu, aby sa ľudia mohli naozaj prevzdať, zničiť kultúru závislosti a vybudovať novú kultúru, ktorá je založená na ich vlastnej činnosti a akciách.“¹²³

Práve názor, že politika si vyžaduje milióny ľudí, je dôvodom, prečo marxizmus oddeľuje politickú sféru od ekonomickej; strana potrebuje rozvíjať myšlienky, vďaka ktorým povedie milióny. Preto považovali radoví komunisti z AAUD-E svoj politicko-ekonomický odborový zväz za dočasný. Podľa nich sa politické a ekonomické boje v Nemecku prepojili len v masových bojoch počas revolučného obdobia. Pre anarchosyndikalistov je však politika dôležitá dávno pred rozkvetom masových hnutí. Masové

¹²³ Citované v Solidarity Federation, Anarcho-syndicalism in Puerto Real: from shipyard resistance to community control:

<http://solfed.org.uk/?q=pamphlets/puertoreal>.

Upravený citát zo slovenského vydania Úspešný štrajk v lodeniach v Puerto Real. Anarchosyndikalizmus v praxi:

<http://www.priamaakcia.sk/Skusenosti-z-angazovania-sa-v-triednych-konfliktoch--dve-novinky-od-Nakladatelstva-bod-zlomu.html>.

hnutia sú iba vyvrcholením obrovského počtu menších prípravných bojov s ekonomickou aj politickou povahou, ktoré určujú charakter neskorších masových hnutí. Politika je súčasťou našich každodenných životov a konfliktov. Skúmanie tohto názoru začneme poučným citátom od historika syndikalizmu Marcela van der Lindena:

„V praxi by sme mohli hovoriť najmenej o troch analytických úrovniach, ktoré sa dosť často nerozlišujú, prípadne sa rozlišujú nedostatočne. Prvá je ideologická úroveň, na ktorej človek uvažuje o hnutí všeobecným politicko-filozofickým spôsobom. Sporné otázky sú napríklad: Aký je svet v skutočnosti? Čo je nespravodlivé, zlé atď.? Kto sú naši nepriatelia a priatelia? Aké sociálne zmeny sú možné a ako sa dajú dosiahnuť? Druhá je organizačná úroveň: Aká je štruktúra odborov (napríklad členské príspevky a štrajkové fondy) a ako sa správajú v každodennej praxi k zamestnávateľom a štátu v prípade pracovných sporov? Tretia je úroveň konkrétneho pracoviska: Sú členovia odborov bojovní a ochotní štrajkovať? Akým formám akcií dávajú prednosť?“¹²⁴

Z hľadiska politického obsahu môžeme teda o anarchosyndikalizme uvažovať na troch prepojených úrovniach. Na úrovni konkrétneho pracoviska ide o to, aby sme pochopili, že aj „ekonomické“ boje týkajúce sa miezd alebo nájomného sú zároveň poli-

¹²⁴ Marcel van der Linden, Second thoughts on revolutionary syndicalism:

<http://libcom.org/library/second-thoughts-revolutionary-syndicalism-marcel-van-der-linden>

tickými bojmi o moc nad pracoviskom a komunitou. Na organizačnej úrovni ide o zväz so združovacou funkciou, zbavený všetkých zastupiteľských funkcií, s takými štruktúrami založenými na mandátoch a delegátoch, ktoré pracujúcim umožňujú vyjadrovať sa za seba ako kolektív. Na ideologickej úrovni sa anarchosyndikalizmus odmieta začleniť do štátnych štruktúr a manažovať kapitalizmus, a zároveň má za cieľ libertínsky komunizmus. Tieto úrovne sú vzájomne prepojené; napríklad začlenenie do štátom financovaného systému zamestnávateľských rád by viedlo k rozvoju zastupiteľskej funkcie na organizačnej úrovni a zmenám vo fungovaní zväzu na úrovni konkrétneho pracoviska, kde by sa právo manažmentu manažovať muselo akceptovať ako podmienka účasti v systéme pracovnoprávných vzťahov. Hoci sa môže klásť dôraz na rôzne úrovne (porovnajme napríklad „ideologické odborárstvo“ FORA a „neideologické odborárstvo“ CNT), v skutočnosti sú všetky tri úzko prepojené s formou a obsahom aktivít zväzu. Na základe všetkých troch možno odlíšiť revolučné odborárstvo od reformistických verzí, hoci monolitický anarchosyndikalizmus platný pre všetky miesta a obdobia neexistuje a ani nemôže existovať.

Ďalším príkladom politického obsahu revolučného zväzu je podpora antirasizmu a emancipácie žien. IWW fungovali v období rozšírenej segregácie ako multirasový zväz, čo bolo nepochybne politickým vyjadrením triednych princípov, ktorými sa postavili proti vtedajším zvyklostiam. FAUD sa (aj keď nie celkom úspešne) snažil zakladať ženské spolky za účelom sebazvedávania a debát o situácii žien z pracujúcej triedy. Zrejme najslávnejším príkladom sú však Mujeres Libres (Slobodné ženy) v Španielsku.

Išlo o skupinu, ktorú vytvorili anarchosyndikalistky zo CNT v roku 1936. Do veľkej miery reagovali na marginalizáciu žien vo zväze ovládanom mužmi, ktorý sa však formálne hlásil k emancipácii žien. Samotná existencia Mujeres Libres naznačovala neúspech CNT vyjadriť potreby celej triedy, t.j. nielen jej mužskej polovice. Ide o jasný príklad toho, že politický obsah neexistuje len na ideologickej úrovni, ale má aj obrovský praktický rozmer. Je pomerne jednoduché prijať formálne ideologické stanovisko v prospech emancipácie žien bez toho, aby sa naozaj prejavilo v organizácii alebo praktickej činnosti na úrovni konkrétneho pracoviska. V tomto zmysle je ideologická úroveň tá najmenej dôležitá.

Van der Linden tvrdí, že nedorozumenia nastávajú, keď niektorá z úrovní neexistuje, čo platí pre viaceré syndikalistické odbory spomenuté v druhej kapitole. V praxi sa však takéto rozpory zvyčajne nejako vyriešia. Zväz, ktorý vylučuje ženy alebo menšiny z organizačného života, bude s najväčšou pravdepodobnosťou tento stav ďalej reprodukovat', nie ho prekonávať. Zväz, ktorý je naladený bojovne a ochotný štrajkovať, no nemá revolučnú ideológiu, si buď nejakú vytvorí a odmietne sa začleniť do štátnych a podnikových štruktúr, alebo si ju nevytvorí a bojovnosť jeho členov budú zrejme čoraz viac obmedzovať byrokratické prekážky vyplývajúce z rozširovania zastupiteľských funkcií. Alebo môže prijať ponuku začleniť sa do systému, čo v minulosti urobili mnohé bojovné zväzy. Na druhej strane, ideologické anarchosyndikalistické skupiny, ktoré nedokážu uskutočňovať priame akcie ako organizácia alebo na úrovni konkrétneho pracoviska, nie sú vôbec zväzmi, ale propagačnými skupinami (Solidarity

Federation sa začala len nedávno rozvíjať nad rámec propagačnej skupiny). Otázka, ako sa posunúť z tohto bodu a stať sa funkčným revolučným zväzom, bude predmetom poslednej kapitoly. Van der Linden oprávnenne zdôrazňuje, že rozhodujúca nie je ideológia. Keď o sebe nejaká organizácia tvrdí, že je anarchosyndikalistická (alebo libertínsko-komunistická, revolučná, feministická atď.), neznamená to, že taká aj naozaj je. Nedá sa však tvrdiť, že ideológia je nepodstatná, či už je vyjadrená implicitne odmietnutím začlenenia do štátnych a podnikových štruktúr, alebo sa prejavuje otvorenejšie.

Anarchosyndikalizmus však zaplatil daň za vernosť revolučným princípom. Od druhej svetovej vojny sa kapitalistická stratégia v prístupe k organizovaným pracujúcim vo väčšine rozvinutých krajín definitívne zmenila z represii na pokusy začleniť ich do štátnych štruktúr (tejto téme sa venujeme v nasledujúcej kapitole). Odbory sa mali stať partnermi, prizvanými podieľať sa na správe sociálnych záležitostí. V MAP to viedlo k niekoľkým rozkolom. Po odchode SAC v roku 1956, keď bola v Španielsku ešte vždy silná Francova diktatúra a CNT prežívala iba v exile, ostala MAP bez sekcie, ktorá by pôsobila ako zväz. Zdalo sa, že Malatesta mal pravdu, keď tvrdil, že anarchizmus a syndikalizmus sa nedajú spojiť, keďže fungovali len syndikalistické zväzy s reformistickou povahou. Vyššie spomenuté rozkoly v Španielsku a Francúzsku ohľadom účasti v zamestnaneckých radách boli ďalším odrazom tohto problému. Z anarchosyndikalizmu sa do konca 20. storočia stal síce bojovný, no menšinový smer, a to aj v krajinách s najsilnejšími sekciami MAP.

Dnešné organizované hnutie pracujúcich je odrazom pracujúcej triedy. Vláadne v ňom pluralita a zahŕňa veľký počet odborov a iniciatív od revolučných až po reformistické, ba dokonca otvorene fašistické alebo štrajkokazecké. Ak teda ako revoluční odborári nechceme, aby sa pracujúca trieda rozdeľovala do separátnych zväzov, musíme nájsť spôsob, ako organizovať boje, ktoré zjednotia pracujúcich bez ohľadu na členstvo v našej organizácii a zabránia sporom medzi členmi rôznych odborov. Boje v Puerto Real sú dobrým príkladom, ako na to. CNT tam zohrala ústrednú úlohu pri organizovaní zhromaždení na pracovisku a v komunite, ktoré spojili pracujúcich a ich rodiny bez ohľadu na odborovú príslušnosť. Vďaka tomu CNT úspešne podnietila sebaorganizovaný boj formou priamych akcií, čo by sa jej určite nepodarilo bez vopred existujúcej a dobre zorganizovanej základne na pracovisku (t.j. keby nemala v lodeniach zväz). CNT sa pritom nemusela premeniť na čisto ekonomický zväz a naverbovať do svojich radov väčšinu pracujúcich bez ohľadu na spoločne zdieľané ciele a postoje (nových členov však získala vďaka svojim aktivitám).

Takéto zhromaždenia nie sú všeliakom a majú sklon trpieť tými istými neduhmi ako soviety. Môžu sa dostať do područia politických strán alebo väčších reformistických odborov, alebo sa môžu utopiť v reformizme a byrokracii. V konečnom dôsledku však ide o „neduh“ demokracie. Ak sa nenájde dost zástancov revolučnej zmeny alebo metód priamej akcie, nič sa nedá robiť. Je pritom jedno, či sa organizujú formou zhromaždení, výborov, rád alebo odborov. Skôr platí, že ak sa zväz skladá z členov, ktorých cieľom je práve toto, boj sa dá využiť ako dôkaz nevyhnutnosti sociálnej revolúcie a metód priamej

akcie a jeho prostredníctvom možno získať viac pracujúcich pre myšlienku revolučného odborárstva. Napríklad, keď výdobytky boja okreše inflácia alebo nové zákony, alebo keď sa polícia pridá na stranu šéfov, môžeme poukázať na to, že prístup anarcho-syndikalistického zväzu, ktorý odmieta kapitalizmus a štát, dáva zmysel. Takto vieme zaujať viac ľudí, keďže ukazujeme, že zväz je ten najlepší spôsob na presadenie našich ekonomických aj širších triednych záujmov. Organizačné formy, ktoré si osvojil anarchosyndikalizmus, úzko súvisia s jeho praktickým obsahom – viesť každodenný triedny boj s cieľom brániť a zlepšovať našu životnú úroveň spôsobom, ktorý pripraví pracujúcu triedu na sociálnu revolúciu, posilní jej sebavedomie prostredníctvom kolektívnych priamych akcií, vytvorí kultúru solidarity a poskytne verejný priestor, v ktorom môže pracujúca trieda diskutovať o revolučných myšlienkach a rozvíjať ich v rámci ozajstného praktického hnutia.

„Na tomto mieste sa dostávame k všeobecnému kultúrnemu významu boja pracujúcich. Ekonomické spojenectvo je pre výrobcov nielen zbraňou, vďaka ktorej si dokážu vybojovať lepšie životné podmienky, ale stáva sa pre nich aj praktickou školou, univerzitou skúseností, z ktorých môžu hojne čerpať poučenia a osvetu.“¹²⁵

Ľudia sa menia počas boja. Prítomnosť revolučného zväzu na konkrétnom pracovisku alebo v lokalite môže povzbudiť tých, ktorí sa chcú organizovať na základe anarchosyndikalistických princípov, aby

¹²⁵ Rudolf Rocker, Anarcho-syndicalism:

<http://libcom.org/library/anarchosyndicalism-rudolf-rocker-chapter-5>

pokračovali v ďalších bojoch aj vtedy, keď sú širšie boje na ústupe. CNT nepoľavila v organizačnom úsilí ani po oslabení veľkých bojov a všeobecných zhromaždení v Puerto Real, čo ju napokon posilnilo. Podobne na tom bol FAUD, ktorému po revolučnom období v Nemecku klesla členská základňa, no aj tak mal viac členov ako jeho predrevoluční predchodcovia (až kým ho nedorazila fašistická represia). Malatestov argument o oddelení ekonomického syndikalizmu a politického anarchizmu má teda očividne zásadný nedostatok. Zväz sa vôbec nemusí vzdať anarchistických princípov, ak chce organizovať pracujúcich. Len musí zvoliť radikálnejší prístup. Nemožno ho vnímať ako nádobu, do ktorej treba vložiť celú pracujúcu triedu, ale skôr ako katalyzátor, ktorý v rámci pracujúcej triedy organizuje priame akcie na základe anarchosyndikalistických princípov. Revolučný zväz dokáže aj z pozície menšiny organizovať boje, demonštrovať svoje myšlienky v praxi, rásť, posilňovať svoje postavenie a organizovať čoraz väčšie boje. Pochopiteľne nejde o kontinuálny proces bez prekážok. Aj členstvo v CNT a jej vplyv sa v 20. a 30. rokoch 20. storočia výrazne menili v závislosti od širších spoločenských podmienok. Avšak bez ohľadu na podmienky je cieľom revolučného zväzu organizovať triedne konflikty prostredníctvom priamych akcií, a to tak, aby pracujúcich pripravil na revolučnú sociálnu zmenu tým, že získajú skúsenosti so sebaorganizovanými bojmi, praktickou solidaritou a víťazstvami dosiahnutými vlastnou snahou.

Navyše, zatiaľ čo odbory často rozdeľujú triedu, pluralitné odborové hnutie, ktoré sa stalo koncom 20. storočia skutočnosťou, ešte nemusí znamenať rozdelených pracujúcich. Iste, chceme získať čo najviac pracujúcich na stranu anarchosyndikalizmu, no

kým sa o to snažíme, potrebujeme solidaritu na triednom základe. Revolučný zväz môže podporovať boje pracujúcich v reformistickejších odboroch na principiálnom triednom základe. Dobrým príkladom je nedávne zblíženie medzi CNT a CGT v Španielsku v podobe spolupráce na príprave generálneho štrajku proti úsporným opatreniam.¹²⁶ Pravdaže neexistuje záruka, že naša solidarita bude opätovaná. Anarchosyndikalisti môžu rešpektovať línie piketov^{iv} odborov TUC, no len ťažko môžeme očakávať, že TUC budú rešpektovať naše línie piketov. Môžeme sa však obrátiť priamo na pracujúcich v reformistických odboroch a požiadať ich, aby rešpektovali triednu solidaritu. Skôr uspejeme vtedy, keď budú vedieť, že sme ich už v minulosti podporili a že ako organizácia naozaj vieme prejaviť solidaritu. Ak je základnou formou anarchosyndikalizmu revolučný zväz ako politicko-ekonomická organizácia, základným obsahom jeho činnosti je organizovanie triednych konfliktov, ktoré slúžia nielen ako prostriedok splnenia našich okamžitých požiadaviek, ale aj ako „praktická škola sociálnej filozofie“.¹²⁷

¹²⁶ CNT, CGT y SO llaman a la huelga general el 29 de marzo:

<http://www.cnt.es/noticias/cnt-cgt-y-so-llaman-la-huelga-general-el-29-de-marzo>

^{iv} Piket je druh akcie, pri ktorej sa zamestnanci zhromaždia pred pracoviskom, aby upozornili na svoje problémy. Piket má zabrániť tomu, aby sa na pracovisko dostali zásoby, a zablokovať distribúciu produktov smerom k odberateľom a zákazníkom. Takisto by mal zabrániť aj vstupu štrajkokazov. S piketom sa spája pojem „lína piketu“ (picket line), ktorý vyjadruje rozdiel medzi tými, čo bojujú, a ostatnými zamestnancami. Fyzicky ju tvorí miesto, na ktorom sa počas sporu zhromažďujú protestujúci alebo štrajkové hliadky.

¹²⁷ Rudolf Rocker, Anarcho-syndicalism:

<http://libcom.org/library/anarchosyndicalism-rudolf-rocker-chapter-3>

Ako sme videli, anarchosyndikalizmus si získal najviac priaznivcov v Španielsku a Argentíne. V odlišných podmienkach, napríklad v Nemecku alebo v rámci francúzskej CGT, fungoval skôr ako revolučná menšina. Aj Émile Pouget však predvídal, že v revolučnom procese bude revolučný zväz „aktívnou menšinou“.¹²⁸ Z miliónovej CNT v roku 1936 by bol určite užasnutý! Masový záujem o anarchosyndikalizmus v určitých obdobiach a na určitých miestach zjavne pramení z troch hlavných faktorov.

1. Raná industrializácia. Súvislosť je niekoľko a sú veľmi dôležité. Po prvé, v súvislosti so zásadnými sociálnymi zmenami spôsobenými industrializáciou a urbanizáciou bol kapitalizmus novinkou. Veľa pracujúcich malo so zavádzaním tejto novinky priamu skúsenosť, alebo to aspoň mali v živej pamäti. Kapitalizmus bol očividne len ďalším systémom v poradí a milióny ľudí zažili aj niečo iné (hoci aj život v chudobe na vidieku). Druhá súvislosť sa týka toho, že v krajinách, kde sa anarchosyndikalizmu darilo najviac, ešte nebol rozšírený priemysel, a teda ani rozvinuté odborové hnutia. Anarchosyndikalizmus bol teda jedinou voľbou, resp. nemal konkurenciu v etablovaných reformistických odboroch s vysokým a stabilným počtom členov a blízkym vzťahom k štátu. Porovnajme si to s rozvinutejšími krajinami ako Británia a Nemecko, kde syndikalizmus aj anarchosyndikalizmus fungovali hlavne ako bojovné menšinové tendencie v etablovaných odboroch a mimo nich.

¹²⁸ Émile Pataud a Émile Pouget, How we shall bring about the revolution, s. 63.

2. Absencia politickej integrácie pracujúcej triedy do štátu. Argentína a Španielsko boli diktatúry alebo krehké republiky. Všeobecné volebné právo sa vyskytovalo iba zriedkavo. V Argentíne bolo veľa bojovných pracujúcich z radov pristáhovalcov, takže nemohli voliť. Pracujúci mali málo príležitostí byť súčasťou straníckej politiky, aj keby chceli. Stranícky socializmus síce nezmizol, no situácia nahrávala do kariet zástancom priamych akcií a zvyšovala záujem o anarchistickú ideológiu, podľa ktorej je štát nástrojom vládnucej triedy a nedá sa použiť na účely oslobodenia. Dnešná situácia je iná, no demontáž sociálneho štátu a pokles záujmu o „post-politickú“ stranícku politiku nás môže vrátiť do stavu, v ktorom bude opäť každému jasné, kto sme „my“ a kto sú „oni“ (viac o tom v nasledujúcej kapitole).

3. S predchádzajúcimi bodmi súvisí aj fakt, že vládnuca trieda v týchto krajinách zvolila cestu represie organizácií pracujúcej triedy namiesto ich uznania a snahy o integráciu (na rozdiel napríklad od Británie alebo Nemecka, kde sa prijali zákony o továrenských radách). Represia sa používala, lebo fungovala (už sme spomínali, ako došlo k zničeniu IWW v USA). Druhou stranou mince však bola polarizácia spoločnosti na majetných a nemajetných a legitimizácia revolučných myšlienok. Ak sa mohol niekto dostať do väzenia alebo prísť o život za to, že sa stane odborovým aktivistom, a predsa sa ním stal, takmer automaticky sa tak rozhodol z pozície revolučného odborára. Dá sa na to však pozrieť aj inak. Ako sme spomínali, reformisti zo CNT argumentovali, že represia by sa dala obmedziť, keby CNT hrala podľa pravidiel a snažila sa zblížiť so štátom. Ich pokusy však ne-

padali na úrodnú pôdu (prinajmenšom nie do udalostí z júla 1936), čo zužovalo priestor pre rast reformistickej tendencie. Na triednu kolaboráciu treba dvoch, a šéfovia a štát uprednostnili represiu pred integráciou, takže reformisti nič nedosiahli, nemali sa čím pochváliť a neboli až takí zaujímaví. Represia zo strany vládnucej triedy vytvárala dojem, že jediným riešením je revolúcia, čo vyhovovalo revolucionárom.

Podmienky zo začiatku 20. storočia typické pre Argentínu, Nemecko či Španielsko, sa pravdepodobne už nikdy nezopakujú. Určite nie v najrozvinutejších krajinách, ale ani inde, kde sa mohli vládnuce triedy poučiť z chýb svojich predchodcov. Z rovnakých dôvodov by sme nemali považovať historické vrcholy anarchosyndikalizmu za niečo, čo definuje celú tradíciu. Dokonca aj v Španielsku a Argentíne dochádzalo k prudkým zmenám z hľadiska počtu členov a vplyvu. Marcel van der Linden a Wayne Thorpe nám vo svojom výskume revolučných syndikalistických prúdov pripomínajú, že vo všeobecnosti bol syndikalizmus vo všetkých svojich podobách „jedinou menšinovou tradíciou“.¹²⁹ Tým nechceme povedať, že anarchosyndikalizmus sa nemôže snažiť vyvolať masový záujem, resp. ho aj dosiahnuť. Pochopiteľne pracujeme na tom, aby si naše myšlienky a metódy osvojilo čo najviac ľudí. Na masový záujem sa však nespoliehame.

Ako anarchosyndikalisti môžeme pokojne organizovať kolektívne priame akcie týkajúce sa našich živo-

¹²⁹ Marcel van der Linden a Wayne Thorpe, *The rise and fall of revolutionary syndicalism*, v Marcel van der Linden a Wayne Thorpe (eds.), *Revolutionary syndicalism*, s. 1.

tov a pracovnísk aj ako bojovná menšina s nádejou, že vďaka principiálnej a neustálej solidarite si získame rešpekt kolegov a kolegýň, hoci tu a teraz nemusia zdieľať náš revolučný antikapitalistický a protištátny postoj. Keďže súčasné podmienky sa líšia od tých od začiatku 20. storočia do 30. rokov vo Francúzsku, Argentíne, Nemecku a Španielsku, nemôžeme len tak vytrhnúť Pougeta, FORA, FAUD či CNT z dejín a považovať ich za hotový projekt. Rovnako ako v minulosti, aj teraz musíme metódou pokusu a omylu prispôbiť politicko-ekonomické jadro anarchosyndikalizmu súčasným podmienkam, a pritom sa poučiť z ich chýb. Preto by sme mali zanalyzovať, ako sa menili podmienky po druhej svetovej vojne (štvrtá kapitola) a následne vypracovať našu revolučno-odborársku stratégiu pre 21. storočie (piata kapitola).

Zhrnutie

V tejto kapitole sme sa stretli so štyrmi špecifickými formami anarchosyndikalizmu v 20. storočí spojenými s teóriou Émila Pougeta, argentínskou FORA, nemeckým FAUD a španielskou CNT. Prostredníctvom nich sme sa snažili pochopiť anarchosyndikalizmus ako prax pokusu a omylu súvisiacu s politicko-ekonomickým jadrom a spájajúcu anarchistické princípy a syndikalistické metódy, prispôsobené určitým obdobiam a miestam. Kapitulu sme zakončili zamyslením nad situáciou na konci 20. storočia, kedy anarchosyndikalizmus tvoril menšinový bojovný prúd v pracujúcej triede, a diskusiou o tom, že tento fakt sa nesmie stať prekážkou efektívneho agitovania a organizovania na triednom základe ani efektívneho revolučného odborárstva.

Ďalšie zdroje

Kniha „Anarcho-syndicalism in the 20th century“ (*Anarchosyndikalizmus v 20. storočí*) od Vadima Damiera je najkomplexnejším opisom dostupným v anglickom jazyku, pričom ide iba o skrátený preklad dlhšieho textu z ruštiny. „Anarcho-syndicalism in theory and practice“ (*Anarchosyndikalizmus v teórii a praxi*) od Rudolfa Rockera zostáva dôležitým textom o pôvode anarchosyndikalizmu a anarchosyndikalistického hnutia do obdobia druhej svetovej vojny. Kapitoly 13 až 18 v prezentácii SelfEdu sa zameriavajú na anarchosyndikalizmus a obzvlášť na Španielsko, zatiaľ čo kapitola 9 si všíma Argentínu. Brožúra Direct Action Movement s názvom „Revolutionary unionism in Latin America – the FORA in Argentina“ (*Revolučné odborárstvo v Latinskej Amerike: FORA v Argentíne*) takisto stojí za prečítanie. Kapitola od Hansa Manfreda Bocka v knihe Marcela van der Lindena a Wayne Thorpa „Revolutionary Syndicalism“ (*Revolučný syndikalizmus*) je dobrým zhrnutím o FAUD v Nemecku. Kniha „Durruti in the Spanish Revolution“ (*Durruti v španielskej revolúcii*) od Abela Paza je viac než len jednoduchou biografiou (hoci aj ako biografia je vynikajúca) a obsahuje dôležité informácie o danom období a vnútorných sporoch medzi reformistami a revolucionármi v CNT. Trojzväzková kniha Joseho Peiratsa „The CNT in the Spanish Revolution“ (*CNT v španielskej revolúcii*) sa považuje za najreprezentatívnejší a najuznávanejší opis udalostí. Kniha Marthy Acklesberg „Free Women of Spain“ (*Mujeres Libres – Slobodné ženy*)^v zasa opisuje Mujeres Libres.

^v V češtine

http://proletarchiv.yolasite.com/resources/Ackelsberg_M.%20A.2

002.Mujeres%20Libres%20%E2%80%93%20Svobodne%20zeny.
Anarchismus%20a%20boj%20za%20emancipaci%20zen.pdf

4

KAPITALIZMUS A TRIEDNY BOJ PO DRUHEJ SVETOVEJ VOJNE

Úvod

V tejto kapitole budeme analyzovať niektoré zmeny v kapitalizme a spoločnosti po druhej svetovej vojne, kedy fašizmus, stalinizmus, totálna vojna a sociálne partnerstvo v podstate zlikvidovali anarchosyndikalizmus. Ukážeme, ako sociálnodemokratický zmier po druhej svetovej vojne obmedzil priestor pre opätovný vznik radikálnych prúdov v hnutí pracujúcich, keď integroval odbory ako zástupcov pracujúcich do kapitalistického systému. Potom sa pozrieme na vzostup triednych bojov od roku 1968, ktorými sa prejavila kríza sociálnodemokratického zmieru. Porážka týchto bojov napokon vydláždila cestu neoliberalizmu a presunu tradičných centier bojovnosti, ktoré sa nachádzali v baniach a továrňach. Pri analýze neoliberalizmu sa zameriame na podmienky, v akých sa organizujeme v súčasnosti. Je pre ne typická neistá práca v sektore služieb a oslabovanie inštitúcií politického a ekonomického zastupovania (politických strán a odborov), ktoré zohrali ústrednú úlohu v povojnovom zmiere.

Sociálnodemokratický zmier v Británii

„Vojna narušila rovnováhu medzi prácou a kapitálom. Väčšina sa domnieva, že misky váh sa naklonili na stranu pracujúcich. Skutočná lekcia z druhej svetovej vojny spočíva v tom, že

vojna rozdrvila nezávislé organizácie pracujúcej triedy.“¹³⁰

Druhá svetová vojna v podstate zničila radikálne prúdy v hnutí pracujúcich, ktorých bašty v Nemecku, Španielsku a Taliansku rozdrvil fašizmus v spojení s totálnou vojnou. Vládnuca trieda sa však obávala, že by sa mohla opakovať situácia po prvej svetovej vojne, keď sa v Európe aj za jej hranicami rozšírila revolučná vlna. V prvej kapitole sme uviedli poznámku toryovského poslanca Quintina Hogga z roku 1943: „Ak im nedáme reformy, oni nám dajú revolúciu.“ Pôvod tejto myšlienky však siaha ďalej do minulosti.

„Keď premiér Earl Grey v roku 1831 predstavoval britskému parlamentu volebnú reformu, povedal: ‚Niet nikoho, kto by bol väčším odporcom každoročných volieb, všeobecného volebného práva a tajného hlasovania (...) Princípom mojej reformy je zabrániť nevyhnutnosti revolúcie (...) Reformujem, aby som niečo zachoval, nie zvrhol.‘“¹³¹

Práve britská vládnuca trieda mala najdlhšiu skúsenosť s kapitalizmom a k myšlienke „reformovať s cieľom zachovať“ dospela pomerne skoro. Po druhej svetovej vojne sa takmer vo všetkých priemyselne najvyspelejších krajinách táto -

¹³⁰ James Heartfield, World war as class war:

<http://libcom.org/history/world-war-class-war>

¹³¹ Citované v Daron Acemoglu a James A. Robinson, Why did the West extend the franchise? Democracy, inequality and growth in historical perspective:

http://scholar.harvard.edu/jrobinson/files/jr_west.pdf

myšlienka integrovala do existujúceho manažovania kapitalizmu. Stratégiu represie z predvojnovkej reality pracovnoprávných vzťahov (tanky v uliciach v roku 1926, delové člny v Mersey v roku 1911) zatičila stratégia ovládnutia. Nebola nijakou novinkou, no zavádzala sa oveľa systematickejšim spôsobom ako v minulosti, a to najmä v rámci sociálneho štátu. Triedny konflikt sa inštitucionalizoval a využíval ako hnacia sila kapitalistického rozvoja. Reformy zlepšili životnú úroveň natoľko, že revolučné tendencie v pracujúcej triede sa dostali na okraj záujmu.

Povojnový zmier znamenal, že vládnuca trieda bola nútená prijať fakt, že pracujúca trieda je kolektívnou sociálnou silou. Kapitalistický plán degradovať nás na úroveň atomizovaných jednotlivcov, ktorí na trhu ponúkajú svoju pracovnú silu, sa dočasne odložil. Prednosť dostala inštitucionalizácia pracujúcej triedy ako kolektívnej entity, čo okrem iného znamenalo, že reformistické prúdy v hnutí pracujúcich dostali miesto za rokovacím stolom. Hrozba pracujúcej triedy sa začala vnímať ako niečo, čo patrí k životu – ako režijné náklady spojené s podnikaním. Takže sa jej muselo poskytnúť zastúpenie v kapitalistickom systéme, aby ho nenarúšala a neničila. Ekonomické zastupovanie pracujúcej triedy mali mať na starosti odbory, politické Labouristická strana. S týmito inštitúciami sme sa stretli už v prvej kapitole. Teraz sa sústredíme skôr na to, ako tento model „reformy s cieľom zachovať“ stabilizoval povojnový kapitalizmus a odsunul na okraj záujmu revolučné smery v hnutí pracujúcich.

Druhým aspektom inštitucionalizácie pracujúcej triedy ako celku bol rozvoj konzumnej osobnosti.

Keynesiánska ekonómia, ktorá sa po Veľkej hospodárskej kríze v 30. rokoch 20. storočia stala hlavným prúdom, kládla dôraz na agregátny dopyt, čo je ekonomický termín pre celkové množstvo peňazí dostupných na účel spotreby. Stimulovať ho mali dva zdroje: rast miezd a verejné výdavky. Pokiaľ išlo o rast miezd, odbory boli prizvané ako sociálny partner pri podpisovaní kolektívnych dohôd o produktivite. Odbory mali zabezpečiť zmier na pracoviskách a pomáhať manažmentu zvyšovať produktivitu (napríklad pomocou nových technológií alebo pracovných postupov). Manažment sa mal na oplátku podeliť s pracujúcimi o časť zvýšených ziskov vo forme každoročného zvyšovania miezd. Tieto dohody o produktivite sa stali oporným pilierom povojnového sociálneho partnerstva na pracoviskách a poskytli základ pre rozmach spotrebiteľského trhu. V rovnakom čase sa vďaka verejným výdavkom najmä prostredníctvom nového sociálneho štátu priamo zamestnali milióny ľudí a do istej miery došlo k stimulácii ekonomiky nezávisle od konjunktúr a recesií spojených s hospodárskym cyklom. Štát razil politiku financovania pomocou deficitu, ktorá mala zmierniť prípadný pokles aktivity v súkromnom sektore, a teda tlmieť recesie a zároveň udržiavať viac-menej plnú zamestnanosť.

Tento režim znamenal vybudovanie domáceho spotrebiteľského trhu, ktorý vstrelal časť výroby z povojnového rozmachu, čím vznikol šikovný kolobeh ekonomického rastu, konzumerizmu a relatívneho sociálneho zmiernu. Hrubý domáci produkt (HDP) neustále rástol až do roku 1974 a počet preštrajkovaných dní sa držal na pomerne nízkej úrovni až do konca 60. rokov. Úlohou štátu, do ktorého sa odbory v podstate integrovali, bolo zabezpečiť poriadok

a sociálny zmier. Treba dodať, že pracujúca trieda bola po vojne akceptovaná ako kolektívna sila na materiálnom základe. Nesúviselo to len s rovnováhou síl, ale aj s organizáciou výroby. Zhruba 70% ekonomiky tvoril primárny sektor (ťažobný priemysel, poľnohospodárstvo) a sekundárny sektor (výroba). Baníctvo a výroba boli pilierom bojovnosti pred vojnou (a opäť sa ním stali v 70. rokoch). V dôsledku toho mali veľkí zamestnávateľi často pod kontrolou zamestnanosť v celých mestách, takže inštitucionalizované kolektívne vyjednávanie sa mohlo týkať veľkých skupín pracovníkov. Vďaka tomu sa celkom darilo držať bojovnosť pracujúcich na uzde a usmerňovať ju mimo otvorený triedny boj. Sociálnodemokratická logika sa prejavuje v citáte spoza Atlantiku. Jeden z predákov odborov Canadian Auto Workers' Union napísal:

„Dobré odbory zmierňujú hnev [pracujúcich] – a robia to efektívne. Bez odborov by došlo na pracovisku k anarchii. Štrajky by sa stali samozrejmosťou a vzrástol by počet stretov a násilných činov. Pracujúci by uprednostňovali protest vo forme nekvalitne odvedenej práce, nízkej produktivity, častejšej práceneschopnosti a absentérstva. Skrátka a dobre, odbory odvracajú škodlivé a nákladné formy odporu pracujúcich. Keby naši kritici pochopili, čo sa naozaj odohráva v zákulisí, d'akovali by odborovým predákom za to, ako účinne sa im darí zamedzovať štrajkom.“¹³²

¹³² Citované v Ed Goddard, Red flags torn:
<http://libcom.org/library/red-flags-torn-brief-sketch-some-problems-unions-ed-goddard>

Toto sociálne partnerstvo bolo z pohľadu kapitálu relatívne úspešné v prvých dvoch desaťročiach po vojne. Avšak koncom 60. a začiatkom 70. rokov sa začalo rozpadat'. V povojnovej Británii pomaly klesalo členstvo v politických stranách. Konzervatívna strana mala na vrchole dva milióny členov a Labouristická jeden milión, z čoho koncom 70. rokov zostala zhruba polovica. Členstvo v odboroch naopak narastalo a v roku 1979 dosiahlo maximum. Existuje veľa dôvodov, prečo sa povojnový režim zrútil. Blížil sa koniec povojnového rozmachu. Medzinárodný finančný systém sa rozpadal. USA zrušili v roku 1971 zlatý štandard, čím sa začala éra plávajúcich menových kurzov. Ropné embargo zo strany OPEC v roku 1973 zdvihlo ceny energií. Zároveň sa množili boje pracujúcich a začali sa šíriť sociálne boje od antirasizmu cez feminizmus a environmentalizmus až po boje za práva gay komunity. O všetkých okolnostiach vedúcich k rozpadu povojnovej spoločenskej zmluvy by sa dala napísať samostatná brožúra. Nám však postačí poznámka, že spojením viacerých faktorov vznikol silnejší tlak na znižovanie ziskov, a tým aj na režim relatívneho sociálneho zmiernu, založený na kolektívnych dohodách o produktivite. Konflikt medzi kapitálom a pracujúcimi sa tak znova vyhrotil.

Prvou významnou salvou ohlasujúcou oživenie triedneho boja v Británii bol prvý celoštátny štrajk pracovníkov pôšt v roku 1971, ktorý odbory udržali pod kontrolou.¹³³ Po ňom nasledoval úspešný štrajk baníkov v roku 1972, ktorý mal výrazne autonómny

¹³³ Pozri Joe Jacobs, *Sorting out the postal strike, 1971*:
<http://libcom.org/history/sorting-out-postal-strike-1971-joe-jacobs>

charakter, keďže akcie uskutočňovali radoví členovia a odbory sa s nimi snažili udržať krok. Zo strachu pred vypuknutím divokých štrajkov zvolali odbory National Union of Miners (NUM) oficiálny štrajk na január. Zamestnávateľia ponúkli novú dohodu o produktivite, ktorá však bola odmietnutá a štrajk sa začal. Od prvého dňa bolo zatvorených všetkých 289 šácht a štrajkujúci napriek pokynom od NUM v mnohých z nich odmietli zaistiť bezpečnosť. Predseda NUM Gormley v tretí deň štrajku vyhlásil, že „muži sú oveľa bojovnejší, ako by sme si želali,“ pričom už skôr varoval, že „tlak zdola povedie k anarchii“. O deň neskôr sa sťažoval, že „niektorí muži sa do štrajku zapojili s prílišnou vervou“.¹³⁴

Štrajk sa rozšíril vďaka protestným skupinám organizovaným hlavne radovými členmi a úsekovými dôverníkmi NUM, ktoré sa presúvali z miesta na miesto. Štrajkujúci zorganizovali masové pikety pred elektrárnami a koksovňami (najznámejší v Saltley), čo spôsobilo výpadky elektrického prúdu v dôsledku nedostatku uhlia. Solidárne akcie uskutočnili aj iné skupiny pracujúcich vrátane vodičov v preprave, pričom mnohí odmietli prekročiť línie piketu a dokonca vopred informovali štrajkujúcich, kam majú namierené, aby ich tam čakali presúvajúce sa protestné skupiny a aby sa museli otočiť. Vyvrcholením bol jeden februárový týždeň, počas ktorého sa v dôsledku výpadkov elektriny spojených so štrajkom pracovalo iba tri dni a zamestnávateľia dočasne poslali domov vyše 1,5 milióna pracujúcich. Výsledkom bolo presvedčivé víťazstvo baníkov, ktoré ov-

¹³⁴ Citácie a chronológia podľa Endangered Phoenix et al., 1926-1985: So near – so far – a selective history of the British miners: <http://libcom.org/library/chapter-05-1972-miners-strike>

plyvnilo očakávania pracujúcich aj v iných odvetviach.

„Narýchlo zbúchaná vládna správa prišla s odporúčaním zvýšiť mzdy v rozmedzí od 15% do 31,6%, čo bolo štyrikrát viac, ako pôvodne ponúkala štátna banská spoločnosť NCB, a o niečo viac, ako pôvodne žiadali baníci. NUM však musel pod tlakom baníkov odmietnuť aj tento návrh, lebo si jasne uvedomovali svoju obrovskú moc a trvali na príplatku vo výške 1 libry týždenne pre tých, ktorí nepracovali v čelbe. Po typicky romantických vyjednávaniach pri sviečkach, sendvičoch a pive v sídle premiéra na Downing Street 10 túto požiadavku aj dosiahli – čo bol celkom dobrý výsledok, ktorý pozdvihol sebavedomie pracujúcej triedy.“¹³⁵

Baníci udreli znova v roku 1974. Toryovský premiér Ted Heath vyhlásil všeobecné voľby len dva dni po tom, ako odbory odhlasovali štrajk, a voličom položil otázku: „Kto riadi túto krajinu?“ Ani toryovci, ani labouristi však nezískali jasný mandát. Štrajky baníkov sa teda viac-menej postarali o pád vlády Teda Heatha, ktorá v roku 1971 schválila zákon o pracovnoprávných vzťahoch práve s cieľom udržať na uzde podobné prejavy moci pracujúcej triedy. Štrajky, samozrejme, šokovali celú vládnucu triedu. Jedným z prvých krokov labouristickej vlády v roku 1974 bola spolupráca s TUC na opatreniach, ktorými sa mal obmedziť rast miezd. Dohodli sa na zhruba piatich percentách, pričom v tom čase sa inflácia

¹³⁵ Endangered Phoenix et al., 1926-1985: So near – so far – a selective history of the British miners:
<http://libcom.org/library/chapter-05-1972-miners-strike>

pohybovala medzi 15% až 25%. V podstate teda išlo o výrazné mzdové škrty. V roku 1976 sa Británia obrátila na Medzinárodný menový fond so žiadosťou o finančnú pomoc. Podmienkou však bolo prijatie úsporných opatrení. Labouristická vláda, TUC a medzinárodný kapitál sa začali dostávať do konfliktu s pracujúcou triedou.

Takzvaná „zima nespokojnosti“ sa začala štrajkom 15 000 robotníkov vo Forde, ktorí dôrazne odmietli ponuku na 5%-ný rast miezd. Žiadali 25% a 35-hodinový pracovný týždeň. Onedlho sa k nim pridalo ďalších 67 000 robotníkov, čo ochromilo 23 tovární Fordu. Neoficiálne štrajky sa šírili ďalej. Odbory Transport and General Workers Union (TGWU) sa snažili získať nad nimi kontrolu a napokon predniesli požiadavky oficiálnou cestou. Štrajkujúci sa o mesiac vrátili do práce a prijali ponuku na 17%-ný nárast miezd. Nasledovali vodiči nákladiakov a pracovníci verejného sektora vrátane smetiárov, sestričiek, vodičov sanitiek a povestných liverpoolských hrobárov. V roku 1979 sa preštrajkovalo 2,9 milióna pracovných dní a počet členov v odboroch vzrástol na 13,2 milióna. Pracujúci z rozličných odvetví štrajkovali a dosiahli oveľa väčší rast miezd, ako bola vláda ochotná ponúknuť. Takto aspoň čiastočne získali späť príjem, o ktorý prišli v dôsledku prudkej inflácie v priebehu 70. rokov. Štrajky tiež znamenali úplný koniec povojnovej spoločenskej zmluvy.

V tomto bode však štrajkové hnutie dosiahlo svoje hranice. Kapitalizmus sa dostal do zovretia nielen v dôsledku nepokojov na pracoviskách, ale aj medzinárodných a ekonomických tlakov. V mnohých prípadoch si zamestnávateľia naozaj nemohli dovoliť

splniť požiadavky pracujúcich. Samozrejme, vždy tvrdia, že nemôžu splniť to, čo sa od nich žiada, no teraz to bolo iné. V 70. rokoch mnohí ukázali pracujúcim svoje účty a prázdne knihy objednávok, čím dali najavo, že majú naozaj problémy. Inými slovami, bojovnosť pracujúcej triedy narazila na hranice možných výdobytkov v rámci kapitalizmu. Sociológ Michael Mann o tejto spoločenskej zmluve napísal:

„Británia spoločnými silami zachovala vládu oboch záujmových skupín a tried. Hnutie pracujúcich je čiastočne záujmová skupina, čiastočne triedne hnutie, beznádejne reformistické, prakticky nepoškvrnené marxistickými či anarchistickými revolučnými tendenciami.“¹³⁶

Mal pravdu. Povojnový zmier odsunul revolučné tendencie na pracoviskách na okraj. Keď teda pracujúci narazili na hranice kapitalizmu, hnutie sa zastavilo. Mnohí pracujúci mali pocit, že odbory a Labouristická strana ich zradili, no revolučné hnutie z toho nevzniklo. Neobjavil sa nijaký vážnejší pokus urobiť niečo viac ako iba štrajkovať, napríklad vyvlastniť pracoviská (čo sa dialo zhruba v rovnakom čase vo Francúzsku a Taliansku). Pracujúca trieda spôsobila, že v krajine sa nedalo vládnuť, no zostala zaskočená a nevedela, čo so svojou mocou urobiť. Uvoľnila tým cestu neoliberalnej kontrarevolúcii, ktorá sa snažila systematicky rozbiť bašty tejto moci v baniach a továrňach a nanútiť nový sociálny zmier založený na individualizme a zadlženosti. Skôr ako sa budeme venovať tejto téme, pozrime sa na hnutia vo Francúzsku a Taliansku v rovnakom obdo-

¹³⁶ Michael Mann, Ruling class strategies and citizenship: <http://dx.doi.org/10.1177/0038038587021003003>

bí, ktoré mali veľa spoločného s nepokojmi na pracoviskách v Británii, no v mnohých ohľadoch sa väčšmi priblížili revolučnej zmene.

Francúzsko 1968 a Taliansko 1969

Koncom 60. a začiatkom 70. rokov 20. storočia došlo v krajinách NATO aj v krajinách Varšavskej zmluvy k bojom, ktoré sa týkali pracovísk a sociálnych otázok, pričom do popredia sa dostali protivojnové aktivity, feministické boje, občianske práva a študentské hnutia. Zameriame sa na dve hnutia, ktoré najlepšie vystihujú možnú podobu revolučného hnutia v rozvinutej krajine: na Francúzsko v roku 1968 a na „horúcu jeseň“ v Taliansku v roku 1969. Rovnako ako v Británii, aj v týchto krajinách prebiehali boje pracujúcich v protiklade k tomu, čo chceli odbory, prípadne aj bez odborov. Ani tam sa však nepodarilo dospieť k revolučnému rozkolu s kapitalizmom a boje napokon znova ovládli odbory a kapitalizmus.

Nepokoje vo Francúzsku odštartovalo študentské hnutie. V máji poriadková polícia CRS násilne potlačila vlnu okupácií univerzít. Po obvinení údajných študentských vodcov sa na ich podporu uskutočnili masové demonštrácie, proti ktorým na mnohých miestach tvrdo zasiahla polícia. Účasť na demonštráciách rástla a k študentom v uliciach sa začali pridávať pracujúci. Protesty vyvrcholili „nocou barikád“ (10.-11. mája), počas ktorej študenti bojovali s CRS do skorých ranných hodín. Odbory študentov a pracovníkov v školstve zvolali solidárne štrajky proti represii. Hlavné odborové konfederácie boli najskôr proti, no pracujúci na rôznych miestach začali aj tak štrajkovať:

„Štrajk niekoľkých stoviek pracujúcich v továrni na lietadlá Sud-Aviation v Nantes, ktorý sa uskutočnil 14. mája, sa rýchlo rozšíril: 18. mája už štrajkovali dva milióny pracujúcich, 24. mája ich bolo deväť miliónov a o dva dni neskôr takmer desať miliónov.“¹³⁷

Povedzme si však viac o francúzskych pracovno-právnych vzťahoch, keďže sa v niečom líšia od britských. Vo Francúzsku existuje systém zamestnanec-kých rád (Comités d'Entreprise). Fungujú ako parlamenty na pracoviskách: pracujúci si volia odbory, ktoré ich majú zastupovať, a zástupcovia odborov obsadzujú miesta v rade podľa pomeru hlasov, ktoré získali. Pracujúci nemusia byť členmi odborov, aby mohli hlasovať alebo byť zastupovaní zamestnanec-kými radami, takže miera odborovej organizovanosti je dosť nízka. V roku 1968 bola približne 20%. Základné organizácie teda neboli obzvlášť silné. Bežné spory zvykli viesť vyjednávacie výbory (často so zastúpením viacerých odborov), ktoré ich konzultovali na všeobecných zhromaždeniach pracujúcich (zvyčajne sa však považovali len za miesto, kde sa malo potvrdiť niečo, na čom sa už dohodli zástupcovia). V roku 1968 sa však konali stretnutia radových členov odborov, ktoré rozhodovali o štrajkoch aj bez súhlasu odborov (aj keď niektoré odbory ich v priebehu bojov odobrili).

¹³⁷ Andre Hoyles, General strike: France 1968 – a factory by factory account:

<http://libcom.org/library/general-strike-france-1968-factory-factory-account>

Výsledkom bola štrajková vlna, ktorá sa šírila a rozvíjala vďaka iniciatíve zdola. Z divokých štrajkov sa bez akejkoľvek oficiálnej výzvy rozvinul najväčší generálny štrajk v dejinách Európy.¹³⁸ Robotníci počas okupácií tovární počúvali rádio, takže mali informácie o hnutí, ktoré sa šírilo a naberalo na sile:

„Zdalo sa, že socializmus je možný. Bolo to, akoby po desiatich rokoch konečne explodoval tlakový hrniec, a to bez kontroly stalinistov, reformistov a profesionálnych organizátorov.“¹³⁹

Pracujúci pochodovali zo svojich tovární k iným, aby ľudí presvedčili, že treba vyjsť do štrajku. Na mnohých miestach vznikli akčné výbory so zastúpením radikálnych študentov, ktorých cieľom bolo rozširovať štrajk, diskutovať o politických súvislostiach a šíriť propagandu, napríklad vo forme známych sloganov namalovaných po celom Paríži („Všetku moc predstavivosti!“, „Práca - už nikdy!“, „Pod chodníkom - pláž!“). Ukázalo sa však, že brány tovární strážia odboroví predáci:

¹³⁸ Súčasné štrajky v Indii zatiaľujú Francúzsko v roku 1968, pozri napríklad

<http://libcom.org/blog/world%E2%80%99s-biggest-ever-strike-india-28th-february-2012-24012012>,

hoci pokiaľ ide o percento štrajkujúcich vo Francúzsku v roku 1968, bolo pravdepodobne vyššie (okolo 66%, t.j. 10 miliónov z celkového počtu 15 miliónov pracujúcich).

¹³⁹ Mouvement Communiste, May-June 1968 – a situation lacking in workers' autonomy:

<http://libcom.org/library/firsthand-account-montreuil-ca>.

Slovensko-český preklad Máj – jún 1968, Francúzsko: zmeškaná príležitosť na autonómiu pracujúcich:

http://protikapitalu.org/down/MC-Francuzsko-maj_jun_1968.pdf.

„Prišiel som k bránam piatich či šiestich tovární a zakaždým som bol plný nadšenia. Natrafil som tam však na delegátov CGT, pravdepodobne členov PCF [Francúzska komunistická strana]. Nedalo sa dostať do továrne a diskutovať so štrajkujúcimi. Zistil som, že továrne neboli okupované (...), neboli sme v roku 1936. Dúfal som, že príde demonštrácia a túto odborovú blokádu zlomí. Trvalé a politické kontakty s pracujúcimi na veľkých pracoviskách, nezávislé na odboroch, sme v žiadnom štádiu nenadviazali.“¹⁴⁰

Štrajkujúci, ktorí sa chytili iniciatívy generalizovať štrajk, začali svoj elán strácať. Vlastne by sme prehľadali, keby sme tvrdili, že boj vôbec niekedy mali pod kontrolou, vrátane obdobia, keď ho rozširovali. Napriek pocitu mnohých zúčastnených, že osud majú vo svojich rukách, mali takmer všetko pod kontrolou odbory:

„V každej továrni vznikol štrajkový (alebo okupačný) výbor s cieľom organizovať a koordinovať štrajk, no jeho zloženie a spôsob volenia alebo nominovania členov sa líšil. Hoci odbory štrajk v skutočnosti nezvolali, vo väčšine prípadov sa im ho podarilo udržať pod kontrolou: štrajkový výbor bol medziodborovým

¹⁴⁰ Mouvement Communiste, May-June 1968 – a situation lacking in workers' autonomy:

<http://libcom.org/library/firsthand-account-montreuil-ca>.

Slovensko-český preklad Máj – jún 1968, Francúzsko: zmeškaná príležitosť na autonómiu pracujúcich:

http://protikapitalu.org/down/MC-Francuzsko-maj_jun_1968.pdf.

výborom zloženým z odborových funkcionárov a delegátov na úrovni daného pracoviska.¹⁴¹

Inými slovami, hoci odbory boj neodsúhlasili, vo väčšine prípadov mal klasickú podobu definovanú francúzskou pracovnoprávnou legislatívou, pričom ho mali pevne v rukách výbory ovládané odbormi. Je pochopiteľné, že prekvitajúce hnutie vychádzajúce zdola prichádzalo s rôznymi požiadavkami. Niektoré štrajky a okupácie sa sústredili na solidaritu so študentmi, iné na rast miezd, ďalšie na kratší pracovný čas. Odbory to využili a štrajky začali demobilizovať:

„Stratégia odborov mala jediný cieľ: zničiť štrajk. S týmto cieľom sa odbory známe dlhou štrajkokazeckou tradíciou podujali zredukovať obrovský generálny štrajk na rad izolovaných štrajkov na úrovni jednotlivých podnikov. Protiútok viedla CGT.“¹⁴²

Dosiahnuť sa to malo rozdelením vyjednávaní na úroveň jednotlivých štrajkov či okupácii v každej továrni zvlášť, čím sa malo hnutie rozdrobiť a ovládnuť. Medzi pracujúcimi neexistovali vzťahy potrebné na skordinovanie svojich aktivít mimo odborov a takéto priame väzby nedokázali vytvoriť ani počas samotného boja, keďže brány fabriek strážili odboroví funkcionári. Odborom sa postupne darilo štrajk de-

¹⁴¹ Andre Hoyles, General strike: France 1968 – a factory by factory account:

<http://libcom.org/library/general-strike-france-1968-factory-factory-account>

¹⁴² Situationist International, Enragés and Situationists in the occupations movement:

<http://libcom.org/library/enragés-situationists-occupations-movement>

generalizovať. Spoločne s vládou vyzývali k vyjednávaniu a k zákazu demonštrácií. Odbory CGT, ktoré sa už dávno vzdali svojich radikálnych koreňov opísaných v druhej kapitole, vyzvali k návratu do práce. Štrajková vlna opadala a do júna bolo po všetkom. V Paríži znova zavládol poriadok.

Teraz si povieme niečo o tom, aký vplyv mal boj na jeho účastníkov. Mnohých pracujúcich táto skúsenosť naozaj zradikalizovala, hoci ich napokon demoralizovalo, že skončili demobilizovaní a vybabral s nimi odborový aparát.

„Skutočný výdobytok roku 1968 pre našu triedu spočíva v niečom inom. Je ním zrod minority robotníkov (všade, vo všetkých továrňach), ktorá sa viac či menej rozišla s odborovým aparátom. Niečo sa zmenilo a v nasledujúcich desiatich rokoch môžeme hovoriť o dôležitých štrajkoch, ktoré unikli – úplne alebo čiastočne – aparátu PCF/CGT. A v tých rokoch došlo k niekoľkým naozaj veľkým štrajkom.“¹⁴³

Medzi trockistami sa hovorilo o zrode „predvoja pracujúcich“ v továrňach. Akým smerom sa však vydal? Niektorí pracujúci vstúpili do odborov v snahe zreformovať ich, no napokon ich samých zmenila realita odborového hnutia. „Značná časť sa pridala k LCR, LO [trockistické strany] alebo k maois-

¹⁴³ Mouvement Communiste, May-June 1968 – a situation lacking in workers' autonomy:

<http://libcom.org/library/conclusion-0>.

Slovensko-český preklad Máj – jún 1968, Francúzsko: zmeškaná príležitosť na autonómiu pracujúcich:

http://protikapitalu.org/down/MC-Francuzsko-maj_jun_1968.pdf.

tom, no najviac sa ich skrátka nevydalo nijakým smerom.¹⁴⁴ Hoci výsledkom roku 1968 bolo viac bojovných pracujúcich, ktorí ovplyvnili spory v nasledujúcom desaťročí, mnohých buď pohltili odbory a politické strany, alebo skončili celkom demobilizovaní.

O rok neskôr došlo v Taliansku k bojom, ktoré síce neboli také početné, no v mnohých ohľadoch sa odborom ešte viac vymkli spod kontroly. „Horúca jeseň“ znamenala vlnu štrajkov a okupácií. Zároveň silnelo študentské hnutie a narastal počet mobilizácií mimo tovární. Do popredia sa dostal squatting ako masová záležitosť a rozvíjalo sa aj feministické hnutie. V obrovských automobilových továrňach na severe krajiny sa odohrávali priame akcie, nad ktorými odbory nemali kontrolu. Pracujúci prišli s autonómnou taktikou aj formami organizácie na pracoviskách. Jednou z najúčinnejších bol „šachovnicový štrajk“, počas ktorého jedna časť linky prestala pracovať, a kým ich vedenie a odboroví funkcionári prinútili znova začať, prestala pracovať iná časť linky. Vďaka lineárnej povahe výrobného procesu dokázali tieto drobné prerušenia ochromiť celú továreň. Robotník z Fiatu v Mirafiori opísal situáciu takto:

„Lisy sa zastavili, žeriavnici a vodiči vysoko-
zdvižných vozíkov nemali čo prevážať

¹⁴⁴ Mouvement Communiste, May-June 1968 – a situation lacking in workers' autonomy:

<http://libcom.org/library/conclusion-0>.

Slovensko-český preklad Máj – jún 1968, Francúzsko: zmeškaná príležitosť na autonómiu pracujúcich:

http://protikapitalu.org/down/MC-Francuzsko-maj_jun_1968.pdf.

a výrobné linky sa prakticky nehýbali. Pre odbory to bolo nebezpečné. Stratili kontrolu (...) Keď robota stála, chlapi sa začali schádzať a diskutovať najprv v továrni pri nehybnej montážnej linke, a potom vonku so skupinami študentov, ktorí sa zhromaždili pred bránami. Štrajk sa rozšíril po celej linke a viedol k politickým diskusiám. Všetci sa dohadovali a vyjadrovali svoje názory. Nieкто navrhol, že montážne linky by mohli podporiť požiadavky lisovne. Štrajk sa začal ako protest proti pracovnému tempu. O ňom sa však rozhoduje zhora, rovnako ako o celkovom spôsobe organizácie práce v kapitalizme, teda aj o platových triedach a platoch. Takže náš pôvodne obmedzený protest sa čoskoro rozšíril na všetky stránky pracovných vzťahov.“¹⁴⁵

Tento citát veľmi dobre zachytáva dynamiku boja. Zdanlivo bežné požiadavky súvisiace s pracovným tempom rýchlo prerástli do otvoreného politického boja o moc a spochybnili právo vedenia riadiť. V tejto súvislosti ešte dodávame:

„Mnohí kamaráti sa domnievali, že by sme mali pritlačiť ešte viac. V tom čase to však bolo náročné, lebo sme sa nemali na koho obrátiť so žiadosťou o organizačnú podporu. Odbory neprichádzali do úvahy a študenti ešte neprišli na scénu.“¹⁴⁶

¹⁴⁵ Unknown Fiat worker, Organising at Fiat, 1969:
<http://libcom.org/history/organising-fiat-1969>

¹⁴⁶ Unknown Fiat worker, Organising at Fiat, 1969:
<http://libcom.org/history/organising-fiat-1969>

Pracujúci sa organizovali prostredníctvom improvizovaných zhromaždení mimo odborov a na vyjednávanie s vedením používali kedykoľvek odvolateľných delegátov s mandátmi. Na mnohých miestach vytvorili títo delegáti továrenské rady. Odbory sa snažili prevziať iniciatívu a urobiť z delegátov zástupcov. Mnohí bojovní pracujúci pochopili, o čo ide – o pokus demobilizovať ich a obnoviť zastupiteľské štruktúry. Vymysleli teda slogan „Všetci sme delegáti!“, zastavili výrobu a začali s vedením vyjednávať en masse. Odboroví predáci sa zasa snažili „prinútiť“ hnutie k poslušnosti, aby pracujúci konali prostredníctvom organizácií, ktoré ich zastupujú, a nie mimo nich“.147

Použili pritom taktiku tzv. „inštitucionalizácie zdola“, prostredníctvom ktorej oddelili najaktívnejších pracujúcich od zvyšku a poskytli im odborové posty. Odbory CGIL (Talianska všeobecná konfederácia práce), ktoré spočiatku odmietali delegátsky systém, urobili obrat o 180 stupňov a premenili ho na základ vlastnej odborovej štruktúry. Keď vlna bojov opadla, najaktívnejší pracujúci sa ocitli v pozícii odborových zástupcov. Svoj mandát síce čerpali zo zhromaždení, no tých sa zúčastňovalo čoraz menej ľudí.

„Mnohí poprední aktivisti sa po roku 1969 stali odborovými organizátormi na plný úväzok, no v roku 1970 rezignovalo až 50 percent delegátov.“148 Proti

147 Robert Lumley, Institutionalization from below: The unions and social movements – 1970s Italy:

<http://libcom.org/history/institutionalization-below-unions-social-movements-1970s-italy>

148 Robert Lumley, Institutionalization from below: The unions and social movements – 1970s Italy:

<http://libcom.org/history/institutionalization-below-unions-social-movements-1970s-italy>

tomuto vývoju neexistovala nijaká skutočná organizovaná revolučná alternatíva, takže veľký počet tých najaktívnejších pohltili odborové štruktúry, lebo nepoznali lepšiu stratégiu. Ščasti to odzrkadľuje fakt, že medzi najlepšie organizovanými revolučnými pracujúcimi počas horúcej jesene bolo veľa takých, čo vychádzali z leninizmu. Operaisti organizovaní v skupinách ako Potere Operaio (Moc pracujúcich), Lotta Continua (Nepretržitý boj) a Avanguardia Operaia (Predvoj pracujúcich) sa však rozišli s marxizmom hlavného prúdu v otázke strany a podpory odborov. Namiesto toho sa snažili politicky organizovať v ekonomickej oblasti a šíriť v továrňach bulletin a protiodborové materiály. Pochopili, že povojnový zmier využil triedny konflikt a podporil vývoj kapitalizmu, a postrehli „stratégiu odmietania“ medzi pracujúcimi vo veľkých továrňach na severe Talianska:

„Odmietali hoci aj pasívne kolaborovať na rozvoji kapitalizmu: inými slovami, vzdali sa presne tej formy masového boja, aká dnes zjednocuje hnutia v rozvinutých kapitalistických krajinách.“¹⁴⁹

Tvrдили, že zhromaždenia a rady delegátov určite niekto ovládne. Preto sa nepokúšali byť revolučnou protiváhou k odborom, ale organizovali sa negatívne, čiže proti všetkým požiadavkám za lepšie mzdy, pracovné podmienky a tak ďalej. Odmietali pracovať, odmietali námezdnú prácu – odmietali kapitalizmus. Takto však odborom v továrňach nemal kto opono-

¹⁴⁹ Mario Tronti, The strategy of refusal:

<http://libcom.org/library/strategy-refusal-mario-tronti>

vať. Operaisti zatiaľ namiesto ekonomickej oblasti zamerali svoju pozornosť na ozbrojený boj:

„... Väčšina operaistov sa napokon rozhodla ponechať konfederáciám tých bojovných pracujúcich, ktorých nepresvedčili ani svojou kritikou odborárstva. Takto sa však ich obavy z ovládnutia odbormi premenili na sebanaplňujúce proroctvo. Práve preto mala skupina Potere Operaio veľké problémy získať členov v továrňach mimo tradičných báš, akou bola napríklad továreň Petrolchimico. Nielen v nich sa stávalo, že skupinky jej aktivistov sa rozhodli zapojiť do nových výborov delegátov. (...) Odborom sa počas ‚plazivého mája‘ zakaždým podarilo získať kontrolu nad väčšinou továrenských skupín radikálnych radových členov odborov. Skupina Lotta Continua si síce udržala vplyv vo FIATe a CUB [výbory na pracovisku] sa s podporou skupiny Avanguardia Operaia naďalej rozširovali po celom Lombardsku, no nový rozmach odborov priamo zasiahol politické ambície operaizmu. V kľúčových rokoch na začiatku 70. rokov sa hlavná organizačná snaha tejto tendencie odvrátila od problému triednej kompozície [organizácie na pracovisku] smerom k hazardnej hre o všetko alebo nič prostredníctvom ‚militarizácie‘ nového revolučného hnutia.“¹⁵⁰

Ozbrojený boj sa skončil katastrofou a štát rozpútal obrovskú vlnu represí proti sociálnym hnutiam,

¹⁵⁰ Steve Wright, Storming heaven:

<http://libcom.org/library/the-workerists-and-the-unions-in-italy-hot-autumn>

v dôsledku ktorej skončili vo väzení tisícky ľudí. Ťažko sa dá vyhnúť záveru, že operaisti si pod sebou podpíli konár. Je pravda, že požiadavka vyšších miezd vzišla z povojnového zmieru, ktorý bol motorom kapitalistického rastu. Požiadavky pracujúcich však v danej chvíli prevyšovali to, čoho sa mohol kapitál vzdať, a pritom zachovať zisk. Otváral sa teda priestor pre potenciálne revolučný okamih. Slovom robotníka z Fiatu, ktorého sme citovali na predchádzajúcich stranách:

„Naším heslom je BOJUJME V TOVÁRNI, lebo len vďaka boju v továrni sa vieme dostať do pozície, v ktorej prežijeme dlhodobý konflikt so šéfmi a štátom. Musíme ich dostať do najslabšej pozície, aby najvyššiu cenu namiesto nás zaplatili oni.“¹⁵¹

Časom však operaisti odmietli názor, že by tieto boje mohli byť predzvesťou revolučného zlomu: „Nešlo by o predzvesť budúcnosti, lebo z pohľadu pracujúcej triedy nijaká budúcnosť neexistuje; dá sa iba brániť pred prítomnosťou.“¹⁵² V továrňach si teda vedeli predstaviť len boje spojené s odmietaním požiadaviek. Chceli nadobudnúť prevahu nad vedením, aby muselo namiesto nich vymýšľať požiadavky, po splnení ktorých by sa vrátili do práce. Bezpochyby išlo o radikálny postoj. Potvrdzoval politickú povahu triedneho boja (t.j. boj o moc) a nemýlil sa, keď tvrdil, že revolúcia je viac ako len samospráva námezdnjej mzdy. V tomto zmysle nebolo „odmietnu-

¹⁵¹ Unknown Fiat worker, Organising at Fiat, 1969:

<http://libcom.org/history/organising-fiat-1969>

¹⁵² Mario Tronti, The strategy of refusal:

<http://libcom.org/library/strategy-refusal-mario-tronti>

tie práce“ iba výmyslom operaistických intelektuálov, ale pokusom teoretizovať o odmietnutí pracovnej etiky a zavrnutím predstavy redukujúcej život iba na prácu, ktorá charakterizovala časť štrajkového hnutia. V praxi však tento postoj a odklon od ekonomickej oblasti k ozbrojenému boju prenechal odborom otvorené pole na ovládnutie hnutia. Pozornosť sa presunula od štrajkového hnutia, kde boli pracujúci na domácej pôde, k ozbrojeným bojom, kde mal výhodu štát.

Nechceme tým povedať, že všetko by dopadlo dobre, keby počas zimy nespokojnosti v Británii, vo Francúzsku v roku 1968 a počas horúcej jesene 1969 existovali dobre fungujúce anarchosyndikalistické odbory. Ide o to, že neexistovali a ani nemohli existovať, lebo druhá svetová vojna zničila všetky nezávislé organizácie pracujúcej triedy a sociálnodemokratický zmier obmedzil možnosť ich obnovy. Vo všetkých troch prípadoch bol však nedostatok organizovanej revolučnej perspektívy na úrovni jednotlivých pracovísk jedným z faktorov, ktoré týmto bojom bránili posunúť sa za limity kapitalizmu. Porovnajme ich so Španielskom, kde pracujúci a roľníci po desaťročiach revolučnej agitácie hneď vedeli, čo robiť, keď sa naskytlá príležitosť vyvlastňovať a žiadať libertínsky komunizmus. Nedostatok organizačných väzieb mimo odborov obmedzil aj horizontálne šírenie bojov a umožnil odborom znovu sa chopiť iniciatívy. Platí to obzvlášť pre Francúzsko, kde pred bránami tovární hliadkovali funkcionári Komunistickej strany/odborov. Príťažlivý názor, že organizácia potrebná v boji vznikne uprostred boja, bol zjavne problematickejší, ako sa predpokladalo. Čiastočne preto, že reakčné sily a snaha ľavice ovládnuť hnutie mali obrovský náskok.

Na záver môžeme zhrnúť, že neexistencia organizovaného revolučného odborového hnutia zapríčinila, že pracujúcich radikalizovaných v boji vo všeobecnosti ovládla odborová byrokracia, leninistické a maoistické strany, alebo sa vydali celkom inou cestou. Rozhodne sa na pracovisku nezoskupili s cieľom presadzovať revolučný pohľad a postaviť sa proti snahe ovládnuť organizačné formy (výbory/rady/delegátov), ktoré vznikli počas boja. Porovnajme to s nemeckou revolúciou, v ktorej FAUD dokázala zoskupiť nových radikalizovaných bojovných pracujúcich a bojkotovať továrenské rady, keď ich ovládla sociálnodemokratická vláda. Úpadok boja sa podpísal pod pokles počtu členov, no aj tak boli oveľa silnejší ako v predrevolučnom období a dokázali viesť ďalšie boje a propagovať svoje myšlienky. Nemá význam nad tým lamentovať. Treba si však uvedomiť, že ak nie je k dispozícii iná jasná stratégia, autonómne a demokratické formy organizácie pracujúcich (napríklad rady a výbory) často niekto ovládne. O francúzskom divokom generálnom štrajku z roku 1968 existuje takáto úvaha:

„Bol to prvý krok, ktorý mal spochybníť legalizmus, prvý pokus dostať sa do fázy revolučného povstania: ďalšie však nenasledovali a odbory udržali hnutie ako celok pod kontrolou.“¹⁵³

¹⁵³ Andre Hoyles, General strike: France 1968 – a factory by factory account:

<http://libcom.org/library/general-strike-france-1968-factory-factory-account>

Boje z tohto obdobia nám môžu prezradiť veľa o možnom vývoji aj zlyhaní revolučného hnutia. Diskusia o nich by bola na samostatnú brožúru a na tomto mieste sme sa téme venovali len zbežne. Fakt, že tieto boje nedokázali vyústiť do povstaleckého hnutia proti kapitalizmu a štátu, je tiež dôkazom potreby organizovaného revolučného úsilia zo strany pracujúcich, ktoré by malo mať za cieľ rozširovať štrajkové hnutie, čeliť snahám odborov a politických strán znova nastoliť poriadok a šíriť bojovnosť medzi pracoviskami aj mimo nich v rámci širšej spoločnosti. Je dosť nepravdepodobné, že by sa organizácia revolučných pracujúcich dala vytvoriť za pochodu, obzvlášť keď majú odbory a politické strany celé desaťročia náskok. Treba si tiež uvedomiť, že základňa bojovnosti, ktorá sa v tom čase nachádzala hlavne v baniach a veľkých automobilkách, postupne zoslabla v súvislosti s „priestorovým korektívom“ (t.j. presunom priemyslu do zahraničia) a ekonomickou a sociálnou reštrukturalizáciou. Inými slovami, neoliberálna kontrarevolúcia zničila základne tohto odporu, prinajmenšom na Západe.

Neoliberálna kontrarevolúcia

V roku 1979 sa dostala k moci konzervatívna vláda na čele s Margaret Thatcher, ktorá často opakovala neslávne známu mantru „niet inej alternatívy“. V istom zmysle mala pravdu. Pracujúci síce otestovali limity kapitalizmu, no neboli ochotní alebo schopní zájsť ďalej. V dôsledku toho musel kapitál vyjsť do protiútok, obnoviť poriadok na pracoviskách, prinútiť pracujúcu triedu k poslušnosti a naštartovať akumuláciu kapitálu po dekáde nepokojov. Z kapitalistického uhla pohľadu neexistovala iná alternatíva; pracujúcu triedu bolo treba zlomiť.

Skôr ako budeme pokračovať, mali by sme vyvrátiť niekoľko častých mýtov o neoliberalizme. Údajne vyjadruje myšlienku „minimálneho štátu“ a „slobodného trhu“. Neplatí ani jedno z toho. Hoci po privatizácii starých štátnych monopolov ako British Rail, British Steel, British Telecom, British Gas atď. klesol počet ľudí priamo zamestnaných štátom, všeobecné vládne výdavky sa od druhej svetovej vojny v podstate nezmenili. Do konca 60. rokov pomaly rástli a ustálili sa zhruba na 40% HDP.¹⁵⁴ Rozsiahlu privatizáciu vyvážili štátne dotácie a zákazky pre firmy v súkromnom sektore. Spomeňme si, že Thatcher údajne nosila v kabelke výtlačok diela *Bohatstvo národov* od klasického liberálneho ekonóma Adama Smitha a pripomeňme si, čo hovoril Smith o štáte a slobodnom trhu:

„Zákony a vlády môžeme v tomto a vlastne v každom prípade považovať za nástroje bohatých, aby mohli utláčať chudobných a chrániť sa pred majetkovou nerovnosťou, ktorú by inak čoskoro zničili útoky chudobných. Keby im v tom nezabránila vláda, otvoreným násilím by rýchlo stiahli ostatných na svoju úroveň.“¹⁵⁵

Neoliberálny štát je teda „minimálny“ len v tom zmysle, že sa sústreďí na svoju kľúčovú funkciu, ktorou je triedny boj, pričom outsourcuje mnohé funkcie sociálneho štátu a zastupiteľských orgánov, ktoré

¹⁵⁴ Joe Hicks a Grahame Allen, A century of change: trends in UK statistics since 1900:

<http://www.parliament.uk/documents/commons/lib/research/rp99/rp99-111.pdf>, s. 22.

¹⁵⁵ Adam Smith, Lectures on jurisprudence, s. 208.

zabezpečujú sociálny zmiernenie v sociálnodemokratickom režime. Nejde o odsun štátu na vedľajšiu koľaj, ale o zmenu vymedzenia jeho úlohy. Verejnoprospešné služby, zdravotníctvo, školstvo a tak ďalej sa nepovažujú za kľúčové funkcie, a preto dochádza k neustálym pokusom privatizovať verejné služby. Tento „minimálny štát“, ktorý má predovšetkým zvládať nepokoje, sa označuje ako „bezpečnostný“ štát. Ako napísal politický filozof Michel Foucault:

„Základnou funkciou bezpečnosti (...) je reagovať na realitu takým spôsobom, aby táto reakcia vymazala realitu, na ktorú reaguje – aby ju zrušila, obmedzila, ovládla alebo usmernila.“¹⁵⁶

Neoliberálny štát teda znamená doslova *laissez faire*. Nesnaží sa zaručiť poriadok a „necháva veciam voľný priebeh“. Periodický zmätok na trhoch, obzvlášť na deregulovaných finančných trhoch, alebo v uliciach, sa v podstate považuje za samozrejmosť a úlohou štátu je vyhnúť sa nežiaducim účinkom (napríklad výbuchom triedneho boja). Práve tento vzťah medzi trhovým liberalizmom a bezpečnostným štátom charakterizuje neoliberálny režim. Prevaha trhových síl nad spoločenským životom a posilnenie represívnej štátnej moci, všadeprítomné sledovanie, militarizácia polície a ďalšie javy si vôbec neprotirečia; vzájomne sa predpokladajú. Keď sa štát zbavuje sociálnych funkcií, dochádza k úpadku politického zastúpenia; členstvo v politických stranách a účasť na voľbách klesajú. Štát sa preto môže čoraz menej spoliehať na zdanlivý „súhlas“, že jeho vláda je legítimná, a skôr sa bude viac opierať o surovú silu. Štu-

¹⁵⁶ Michel Foucault, *Security, terror, population*, s. 47.

denti sa s tým stretli počas represie hnutí vystupujúcich proti strojnásobeniu výšky školného a zrušeniu príspevku pre študentov. Oficiálna vládna správa o nepokojoch z augusta 2011 uvádza medzi príčinami „cynizmus/hnev voči politikom, autoritám, negatívne skúsenosti s políciou“.¹⁵⁷ Takéto podmienky sú pre neoliberalný režim typické a týkajú sa predovšetkým tých, ktorí trpia čoraz väčšou nerovnosťou.

No zatiaľ čo nepokoje mimo pracoviska sa považujú za samozrejmosť, na samotnom pracovisku treba udržiavať poriadok. Čo nás privádza k druhému mýtu, že neoliberalizmus je proti odborom. Platí to len čiastočne. Každý si pamätá, ako Margaret Thatcher bojovala s baníkmi v rokoch 1984-1985. Pracujúca trieda dodnes pociťuje dôsledky svojej porážky. Ak však chcela vtedajšia vláda poraziť baníkov, musela prijať dohody s inými odbormi. Štát postupoval krok za krokom a odbory ochotné prispôbiť sa novým podmienkam boli do istej miery ušetrené. Odbory už v podstate nemali byť prostredníkmi v triednom boji pri vyjednávaní dohôd o produktivite, ale skôr outsourcovaným krídlom vedenia – od pracujúcich mali vyžadovať disciplínu a presadzovať „modernizáciu“ tam, kde sa to samotným šéfom nedarilo. Neprekvapí, že členstvo v odboroch dosiahlo vrchol 13,2 milióna pracujúcich v roku 1979 a odvtedy neustále klesá až na dnešných približne 7,4 milióna.

¹⁵⁷ Gareth Morrell, Sara Scott, Di McNeish a Stephen Webster, The August riots in England: understanding the involvement of young people:

<http://www.natcen.ac.uk/media/769712/the%20august%20riots%20in%20england%20web.pdf>, s. 34.

Zmena úlohy odborov sa prejavila aj vo vývoji pracovnoprávných súdov, ktoré vznikli v roku 1964 prijatím zákona Industrial Training Act ako úsporná alternatíva k civilným súdom a mali prejednávať pracovnoprávne problémy. Súdny úradník sa označoval ako „predseda“ a rokoval s odborovým funkcionárom aj zástupcom zamestnávateľa. Dnes sa nazýva „pracovný sudca“, čo svedčí o čoraz väčšom legalizme v celom procese. Príprava na pracovnoprávny spor kedysi nevyžadovala od zamestnanca žiadne odborné vedomosti. Vždy bolo dobré poznať precedensy, no nebolo to nevyhnutné. Dnes je vaša šanca na úspech bez právnikova mizivá. Odbory ako organizácia poskytujúca služby ho často pre svojich členov vybaví. V minulosti dochádzalo v prípadoch neoprávnených trestov alebo prepustenia na mnohých pracoviskách k divokým štrajkom (a občas sa vyskytnú ešte aj dnes, najčastejšie na niektorých pobočkách pošty a v londýnskom metre). V súčasnosti je najúčinnnejším spôsobom predchádzania štrajkom metóda „počkajte na rozhodnutie súdu“. Hnev sa rozptýli v legalistickom procese, do ktorého je zapojený iba jednotlivec.

Vláda Margaret Thatcher nebola hlúpa a nemala v úmysle nechať centrá moci pracujúcej triedy nedotknuté bez ohľadu na vyjednávania s odbormi. Hoci odbory dlhé roky dozerali na bojovnosť pracujúcich na pracoviskách, nedokázali si vynútiť poslušnosť pracujúcej triedy počas zimy nespokojnosti. Existovala úzka vzájomná súvislosť medzi odvetviami so silnými organizáciami radových členov a divokými štrajkami. Keď sa odborová hierarchia snažila odvolať štrajky, základné organizácie a úsekoví dôverníci ju často ignorovali a organizovali neoficiálne divoké štrajky. Až do roku 1968 bolo 95% štrajkov práve

takých a do veľkej miery to platilo aj pre mnohé spory v 70. rokoch.¹⁵⁸ Cieľom vlády bolo preto demontovať bašty organizovanej pracujúcej triedy, a to hlavne v baníctve a výrobe. Boli prijaté „protiodborové“ zákony, ktoré mali zabrániť neoficiálnym akciám a tzv. sekundárnym piketom, čiže protestom u obchodných partnerov alebo v mieste bydliska zodpovedných osôb. V praxi však tieto zákony neboli ani tak protiodborové ako skôr protištrajkové, aj keď odbory, ktoré svojim členom nezabránili v neoficiálnej akcii, museli počítat' so zhabaním majetku.

Národnému zväzu baníkov sa nedalo veriť, že si dokáže vynútiť poslušnosť svojich členov, ktorí v roku 1972 zastavili chod krajiny a v roku 1974 položili vládu na kolená. Baníci ukázali, že dokážu organizovať nezávislé akcie na úrovni radových členov, hlavne v roku 1972. Ďalšia bašta sa nachádzala vo výrobe, zvlášť v automobilovom priemysle. Tieto centrá moci pracujúcej triedy bolo treba zničiť, aby sa nestalo, že znova povstanú. Porážka baníkov bola dôkladne naplánovaná, a to prinajmenšom už od roku 1978, kedy bol prijatý tzv. Ridleyho plán, ktorého obsah unikol a bol zverejnený v časopise Economist. Vytvorili sa zásoby uhlia, niektoré elektrárne sa prestavali, aby sa v nich dala spaľovať ropa, najal sa veľký počet štrajkokazov pre prípad, že by obsluha vozov v baniach odmietla prepravovať uhlie a boli nasadené jednotky rýchleho zásahu, ktoré mali rozbiť štrajky. Aby sa predišlo solidárnym akciám, uzav-

¹⁵⁸ The Donovan Report, správa spomenutá v DAM, Winning the class war:

<https://libcom.org/library/winning-class-war-anarcho-syndicalist-strategy>

reli sa dohody s inými odbormi. V roku 1984 zrušila vláda prostredníctvom štátnej banskej spoločnosti National Coal Board (NCB) dohodu z roku 1974 a oznámila plán zatvárania baní spojený so zrušením 20 000 pracovných miest. Baníci v dotknutých baniach vyšli do štrajku aj bez hlasovania. Vďaka protestným skupinám, ktoré sa presúvali z miesta na miesto, sa štrajk onedlho rozšíril aj do ďalších baní. Celý príbeh je známy a zapísaný do kolektívnej pamäti dnešných bojovných pracujúcich, dokonca aj tých, ktorí sa narodili až neskôr. Po dlhom a trpkom boji sa napokon podarilo baníkov izolovať. Bojovali a prehrali takmer úplne sami.

Zmeny vo výrobe neboli také prudké. Firmy sa skôr sústredili na „priestorový korektív“ a presúvali výrobu do krajín s nižšími mzdami a voľnejšími podmienkami. Nezriedka išlo o vojenské diktatúry, ako napríklad Brazília a Južná Kórea. Aj tam sa však často stávalo, že pracujúci, ktorých spojila práca pri výrobnnej linke, sa zorganizovali, bojovali a dosiahli lepšie podmienky. V Británii však presun výroby spôsobil úpadok bojovnosti.¹⁵⁹ Zatiaľ čo v 70. rokoch 20. storočia tvorili 70% britskej ekonomiky ťažobný priemysel a výroba, dnes tvoria vyše 70% služby. Ekonomická reštrukturalizácia spôsobila generačný zlom v bojovnosti pracujúcich v takmer všetkých odvetviach. Väčšina pracujúcich narodených v 80. rokoch a neskôr nikdy neštrajkovala a ak aj áno, väčšinou išlo o symbolický jednodňový štrajk. Spomienok na účinné kolektívne akcie je málo a odvetvia, kde sa bežne vyskytovali, už dávno neexistujú. Efektívne organizovanie sa v odvetví služieb

¹⁵⁹ Pozri Beverly Silver, Forces of labour: <http://libcom.org/library/forces-labor-beverly-j-silver>

nás ešte len čaká a mala by sa ním zaoberať každá novodobá anarchosyndikalistická stratégia.

Príchod neoliberalizmu teda zmenil rovnováhu triednych síl. Kapitál zasa raz prešiel do útoku. V dôsledku toho nadobudlo nový význam aj slovo „reforma“. Už nešlo o ústupky, ktoré mali zmierniť hrozbu revolúcie, ale o neustály proces reštrukturalizácie spoločnosti podľa záujmov kapitálu. Podstatou „reformy pracovného trhu“ je proces nahrádzania stálych pracovných zmlúv dočasnými, „flexibilita“ (pre zamestnávateľov), rastúci význam pracovných agentúr a čoraz väčšia neistota práce. Dôchodková reforma znamená nižšie dôchodky a vyššie príspevky zo strany zamestnanca. Súčasťou reformy finančného trhu je deregulácia odvetvia, ktorej dôsledkom je väčšia finančná nestabilita, prehlbujúca sa nerovnosť a obrovský rast osobnej zadlženosti (ide o faktory súvisiace s finančnou krízou v roku 2007). Reforma verejného sektora je spojená s privatizáciou a outsourcingom, zhoršením zmluvných podmienok a zavádzaním noriem riadenia typických pre súkromný sektor. Reforma pracovnoprávných vzťahov mení význam slova vzťahy na „ľudské zdroje“, čo vypovedá o tom, že pracujúca trieda z kolektívneho subjektu degradovala na disciplinovaný, individualizovaný, ovládateľný objekt. Sociálna reforma so sebou prináša škrty a workfare, t.j. nútenú prácu. Dôsledkom reformy bývania je rozsiahla privatizácia bytového fondu a úpadok sociálneho bývania. V situácii absencie silného hnutia pracujúcej triedy sa „reformujem, aby som zachoval“, zmenilo na „reformujem, aby som rozvíjal“.

Stručne povedané, reforma sa stala eufemizmom pre útok na našu životnú úroveň. Odbory si smeli zacho-

vať postavenie sociálnych partnerov, ak sa zmierili s tým, že ich úlohou už nebude dohľad nad pracoviskom výmenou za každoročné zlepšenia v oblasti miezd a pracovných podmienok, ale jednoducho manažovanie vlastnej stagnácie a úpadku bez výraznejšieho narušenia chodu vecí. Zvyčajne sa to nazýva „prerokovaním“, čo je azda jeden z najhorších manažérskych eufemizmov, keďže v drvivej väčšine prípadov je výsledok vopred jasný. Počas „rozmachu“ pred finančnou krízou v roku 2007 sa mzdy každoročne znižovali, keďže ich percentuálny rast nepokryval ani infláciu. Tento proces ešte urýchlili úspor- né opatrenia, ktoré prišli neskôr. Neoliberalizmus teda v podstate úplne obmedzil priestor pre reformizmus v pôvodnom zmysle slova, ktorý v rámci zastupiteľských inštitúcií tvorených odbormi a parlamentom požadoval postupný rast životnej úrovne pracujúcej triedy. Toto je paradox reformizmu: bez revolučnej alebo aspoň bojovnej a nekontrolovateľnej hrozby strácajú reformisti miesto za rokovacím stolom a kapitál a štát nemajú dôvod súhlasiť s reformami. Je otázne, či by to fungovalo po starom v prípade obnovenia hrozby pracujúcej triedy, alebo už je neskoro. S veľkou opatrnosťou tvrdíme, že áno a že by sme sa mali organizovať tak, aby sme dokázali prekuknúť pokusy, ktorými by nás chceli ovládnuť alebo podplatiť.

Keď vezmeme do úvahy toto všetko, možno dospeme k prekvapivému záveru, že neoliberalizmus znamená triednu kolaboráciu na úrovni jednotlivca. Sociálne partnerstvo sa už neinštitucionalizuje cez kolektívne vyjednávanie a dohody o produktivite. Práve naopak, produktivita a stimuly sa vo väčšej miere individualizujú. Počet ľudí s vlastným bývaním a teda aj s hypotékou prudko vzrástol za vlády Mar-

garet Thatcher (a aj neskôr vzhľadom na „právo odkúpiť“ obecný byt). Takto vznikol triedny základ „individualizovanej triednej kolaborácie“. Identita strednej vrstvy vystriedala „staromódnu“ identitu pracujúcej triedy spojenú s dedinami pri baniach a mestami s prevažujúcim výrobným priemyslom, ktoré nezadržateľne upadali. Rast osobnej zadlženosti prinútil pracujúcu triedu k poslušnosti: najprv prostredníctvom hypoték (ktoré sú silným faktorom proti vstupu do štrajku, lebo ľudia by mohli prísť o strechu nad hlavou) a neskôr prostredníctvom rozšírenia kreditných kariet, ktoré spoločne s rastom cien bývania zastavili pokles agregovaného dopytu, ktorý v rámci sociálnodemokratického režimu poháňali dohody o produktivite. Na pracoviskách sa rozšírili bezvýznamné hierarchie (vedúci tímov a pod.), ktoré naoko potvrdzovali pravdivosť vládnucej meritokratickej ideológie, podľa ktorej stačí nevyskakovat' a makat', ak chce človek urobiť kariéru. Atomizácia pracujúcej triedy spôsobila výrazný nárast nerovnosti. Giniho koeficient pre Britániu (0 = absolútna rovnosť, 100 = absolútna nerovnosť) vzrástol z hodnoty okolo 25 v povojnovom období na 40 a viac dnes, pričom sa naďalej pomaly zvyšuje.

Atomizácia pracujúcej triedy ide ruka v ruke s epidémiou duševných chorôb. Depresia je bežný jav, keďže tlaky, ktoré sa v minulosti vnímali ako kolektívny boj medzi pracujúcimi a šéfmi, sa dnes obrátili proti jednotlivcom a považujú sa za osobné zlyhanie. Koniec koncov, v dnešnej meritokratickej spoločnosti je tvoja chyba, že trčíš v zamestnaní bez budúcnosti, striedaš zamestnania alebo poberáš podporu. Takto nejako sa to hovorí. Každý rok trpí duševným problémom jeden zo štyroch ľudí,

pričom väčšinou ide o úzkosť alebo depresiu.¹⁶⁰ Výskumy naznačujú, že nezamestnanosť a rastúca príjmová nerovnosť sa prejavujú vo zvýšenej miere samovrážd.¹⁶¹ Keď sa grécka ekonomika po globálnej recesii dostala do krízy, miera samovrážd vyletela z najnižšej na najvyššiu v Európe.¹⁶² Pravdaže, epidémii depresie nespôsobuje iba neoliberalný kapitalizmus; duševné zdravie je oveľa komplikovanejšie. Je však dôležitým faktorom. Spisovateľ Mark Fisher poznamenáva:

„V Británii je dnes depresia najliečenejším stavom v rámci NHS. (...) Treba prehodnotiť rámec, akým sa pozeráme na čoraz vážnejšie problémy so stresom (a úzkosťou) v kapitalistických spoločnostiach. Namiesto požiadavky, aby si každý jednotlivec sám poradil s vlastnou psychologickou úzkosťou (čím potvrdzujeme, že za posledných tridsať rokov došlo k rozsiahlej privatizácii stresu), by sme si mali položiť otázku: Prečo je dnes také prijateľné, že toľko ľudí, a hlavne mladých, je chorých? „Pliaga duševných chorôb“ v kapitalistických

¹⁶⁰ Mental Health Foundation, Mental health statistics:

<http://www.mentalhealth.org.uk/help-information/mental-health-statistics/>

¹⁶¹ Pozri napríklad David Gunnell, Nicos Middleton, Elise Whitley, Daniel Dorling a Stephen Frank, Why are suicide rates rising in young men but falling in the elderly? – a time-series analysis of trends in England and Wales 1950–1998:

[http://dx.doi.org/10.1016/S0277-9536\(02\)00408-2](http://dx.doi.org/10.1016/S0277-9536(02)00408-2)

a Alfonso Ceccherini-Nelli a Stefan Priebe, Economic factors and suicide rates: associations over time in four countries:

<http://dx.doi.org/10.1007/s00127-010-0275-2>

¹⁶² Helena Smith, Greek woes drive up suicide rate:

<http://www.guardian.co.uk/world/2011/dec/18/greek-woes-suicide-rate-highest>

spoločnostiach skôr naznačuje, že kapitalizmus vôbec nie je jediný funkčný systém – v skutočnosti nefunguje a cena, ktorá sa platí za dojem, že je to naopak, je príliš vysoká.“¹⁶³

Rozpad identity pracujúcej triedy spôsobil, že Labo-uristická strana, ktorej členstvo sa prepadlo zo 666 000 v roku 1979 na 348 000 o rok neskôr, sa stala „nezvoliteľnou“. Teda až kým sa nezačala prezentovať ako New Labour a tvrdiť, že „teraz sme už všetci stredná vrstva“ (pri poslednom sčítaní v roku 2010 mali labouristi 194 000 členov). Stranícka politika sa zmenila z veľkolepého triedneho konfliktu, v ktorom proti sebe stojí strana šéfov a strana pracujúcich (sociálnodemokratická tragédia) na zápas medzi zameniteľnými správcami kapitalistickej ekonomiky (neoliberálna fraška). Neoliberálna politika spočíva v suchej manažérskej konfrontácii: v marginálnych volebných obvodoch sa snažia získať zopár rozhodujúcich hlasov kandidáti, ktorí sa na seba čoraz viac ponášajú. Rozhoduje osobnosť, no v skutočnosti vládne priemernosť. Skutočná moc leží inde a tí najpreffikanejší z vládnucej triedy sa už nepokúšajú urobiť kariéru v politike. Namiesto toho prenechávajú správu sociálnych vecí zástupu umelo vytvorených klonov.

Miliband napodobňuje Camerona, ktorý napodobňuje Blaira; navzájom sa kopírujú, pričom každá ďalšia kópia je nudnejšia a menej pôsobivá. Nečudo, že záujem o stranícku politiku upadá, čo je len dobre! Fakt, že nám dokáže vládnuť taká tuctovosť, je však dôkazom slabosti pracujúcej triedy. Keďže

¹⁶³ Mark Fisher, Capitalist realism:

<http://libcom.org/library/capitalist-realism-mark-fisher>, s. 19.

v podstate o nič nejde, členstvo v politických stranách aj účasť na voľbách ustavične klesá. Tento trend dokáže zabrzdiť len občasnú teatru, napríklad mediálna kampaň okolo New Labour alebo Obamánia. Tí pri moci sľubujú stabilitu. Opozícia sľubuje zmenu. Vymenia si miesta aj sľuby. Vo všeobecných voľbách v roku 2010 mala každá väčšia strana v sloganoch slovo „férovosť“.¹⁶⁴ Nepochybne preto, lebo nejaký prieskum ukázal, že práve táto hodnota rezonuje u mýtickej britskej „strednej vrstvy“. V minulosti museli revolucionári vysvetľovať, prečo parlament nie je cesta k spoločenskej zmene. Dnes už nemusíme, lebo nám to parlament dokazuje sám. Ako píše novinár BBC:

„... Veľké strany sa v podstate vzdali snahy stať sa organizáciami s veľkým počtom členov. Do 50. rokov 20. storočia sa už určite nevrátite. Skôr sa dá očakávať zrod nového druhu politickej strany. Nie na spôsob náboženstva s veriacimi, ale koníčka, ktorému sa človek venuje raz-dvakrát do roka, keď mu to umožnia iné povinnosti.“¹⁶⁵

Čím sa v podstate dostávame k súčasnej kríze. Sme v roku 2012 a veľa vecí sa ešte iba ukáže. Keynesiánske riešenie však už nie je na stole. Aj keby sa dala dosiahnuť ziskovosť, ktorá by umožnila uzatvárať

¹⁶⁴ „Férovosť znamená, že ľuďom dáme to, čo si zaslúžia.“ (Konzervatívna strana); „Férová budúcnosť pre všetkých.“ (Labouristická strana); „Vybudujeme férovejšiu Britániu.“ (Liberálnodemokratická strana); „Za férovosť sa oplatí bojovať.“ (Strana zelených).

¹⁶⁵ Brian Wheeler, Can UK political parties be saved from extinction?:

<http://www.bbc.co.uk/news/uk-politics-12934148>

nové dohody o produktivite (o čom pochybujeme), alebo keby existovalo bohatstvo, ktoré by sa dalo prerozdeliť (o čom nepochybujeme), vládnuca trieda sa ho vzdá len v prípade obnovy triedneho útoku. Tejto téme sa venoval aj časopis The Economist:

„... Z historického hľadiska aj relatívne nedemokratické vlády rozširujú volebné právo, aby presvedčili nepokojnú verejnosť o prísľube budúceho prerozdeľovania. Na Západe taká možnosť nie je. Verejný hnev by sa mohol zmierniť len pod vplyvom vyššieho rastu a menšieho počtu úsporných opatrení. Ak však sociálna nespokojnosť pramení z dôsledkov štruktúrnych ekonomických zmien, možno bude potrebné zásadnejšie spoločenské zúčtovanie. Výskum (...) nerovnosti a nepokojov v Indii ukázal, že protesty sa môžu upokojiť pod vplyvom prerozdeľovania. To môže byť aj výsledkom súčasnej nespokojnosti.“¹⁶⁶

No hoci jednorazové prerozdeľovanie môže upokojiť sociálne hnutia, nedokáže vyriešiť ekonomickú krízu. Vo svete je dosť bohatstva, ktoré sa v zásade dá prerozdeliť, ako však poznamenal Karol Marx, kapitalizmus je systém, v ktorom sa vytvára nadhodnota. Obyčajný presun existujúceho bohatstva nenašartuje proces akumulácie. Možno bude potrebné zásadnejšie spoločenské zúčtovanie. Keynesiánsky/socialnodemokratický režim zlyhal v dôsledku vlastných vnútorných protirečení. Nepodarilo sa ho udržať dlhšie ako 25 rokov, a to ani v malej časti sveta (t.j. v najrozvinutejších krajinách). Bez ohľadu

¹⁶⁶ The Economist, Unrest in peace:
<http://www.economist.com/node/21533365>

na nostalgické želania ľavice je návrat k povojnovému zmiernu nereálny, pretože podmienky jeho vzniku už pominuli. Rovnako nevhodné sú však aj pôvodné neoliberálne riešenia. Základom neoliberalnej individualizovanej triednej kolaborácie bola podpora vlastného bývania a dostupnosť lacných úverov, čím sa mali nahrádzať stagnujúce reálne mzdy. Po prasknutí úverovej bubliny a odpredaji väčšiny bytového fondu však táto možnosť už nie je použiteľná.

Uvidíme, čo príde. Neoliberalizmus sa možno bude potácať ďalej, lebo bude naďalej privatizovať, nahrádzať stále pracovné zmluvy dočasnými a spoliehať sa na represie, ktoré vyvážia upadajúcu politickú legitimitu. Zdá sa, že britská vládna trieda preferuje tento postup. Dá sa však proti nemu postaviť. Výsledkom bude buď iný model kapitalistickej akumulácie, alebo oživenie hnutia pracujúcej triedy usilujúceho sa prekonať kapitalizmus a štát na ceste k slobodnej spoločnosti založenej na ľudských potrebách. Čím viac zlyhá druhá možnosť, tým väčší priestor vznikne pre tú prvú. Inými slovami, posledný kliniec do rakvy neoliberalizmu možno zatlačie až triedny boj, no ak sa nám nepodarí dosiahnuť liberálny komunizmus, môže sa objaviť iná forma kapitalizmu. Kapitalizmus nám môže poskytnúť prinajlepšom nudnú odcudzenosť a neistú prácu, prinajhoršom úzkosť na liekoch a nezamestnanosť. Nech súčasná kríza povedie kamkoľvek, môžeme si byť istí, že čím lepšie sa zorganizujeme a čím väčšia bude naša solidarita, tým lepšie dokážeme ovplyvniť vývoj vecí v náš prospech. V tejto chvíli nie sme ani zďaleka takí silní. Revolučnú odborovú prax však dnes považujeme za ešte zmyslupnejšiu ako v minulosti, obzvlášť teraz, keď sa zásadne zmenšila možnosť

dosiahnuť hoci aj mierne výdobytky prostredníctvom reformistických odborov.

Zhrnutie

V tejto kapitole sme sa najskôr zamerali na sociálno-demokratický kompromis, ktorý marginalizoval revolučné smery v hnutí pracujúcich tak, že integroval politických a ekonomických zástupcov pracujúcej triedy do štátneho manažovaniu kapitalizmu. Keď sa tento kompromis v 60. a 70. rokoch rozpadol, bojovná pracujúca trieda vyšla do štrajkov. Boje však nedosiahli intenzitu revolučného povstania pracujúcej triedy, hoci vo Francúzsku a Taliansku mali k tomu chvíľami blízko. Keď ustali, kapitalizmus a štát viedli protiútok v podobe neoliberálnych reforiem. Tie zničili staré bašty bojovnosti, kolektívne boje nahradili obmedzenými individuálnymi výdobytkami a vytvorili paradoxnú „individualizovanú triednu kolaboráciu“. Tieto neoliberálne podmienky v žiadnom prípade neznamenajú minimálny či slabý štát, ale bezpečnostný štát, ktorý vytvára živnú pôdu pre nepokoje, a zároveň sa pokúša zneškodniť sociálne výbuchy. Práve toto dnes ovplyvňuje podmienky organizovania kolektívnych bojov pracujúcej triedy.

Ďalšie zdroje

Kapitoly 19 a 20 Histórie anarchosyndikalizmu od SelfEdu sa venujú vzostupu a úpadku sociálnej demokracie. V 13. čísle časopisu Aufheben je dobrý článok o bytovej otázke a o tom, ako sa bývanie využilo na rozloženie pracujúcej triedy.¹⁶⁷ Za prečítanie

¹⁶⁷ Aufheben, The housing question:

stojí aj dvojdielna séria venovaná finančnej kríze.¹⁶⁸ Brožúra „Salt“ (*Sol*) od kolektívu Escalate prináša zaujímavý pohľad na súčasnú krízu kapitalizmu a neoliberalizmu.¹⁶⁹ Na portáli libcom.org sa nachádza dobrý stručný úvod do zimy nespokojnosti,¹⁷⁰ ako aj niekoľko dobrých článkov o Francúzsku v roku 1968, vrátane „Enragés and Situationists in the Occupations Movement“ (*Enragés a situacionisti v okupačnom hnutí*) od Situacionistickej internacionály, „General Strike: France 1968 – A factory by factory account“ (*Generálny štrajk: Francúzsko 1968 – správy z jednotlivých tovární*) od Andreho Hoylea a „May-June 1968 – A Situation Lacking in Workers' Autonomy“ (*Máj – jún 1968, Francúzsko: zmeškaná príležitosť na autonómiu pracujúcich*) od Mouvement Communiste. Kniha Daniela Cohn-Bendita „Obsolete Communism – the left wing alternative“ (*Prekonaný komunizmus – ľavicová alternatíva*) približuje generálny štrajk vo Francúzsku. Text „States of emergency: Cultures of revolt in Italy from 1968 to 1978“ (*Výnimočné stavy: Kultúry revolty v Taliansku v rokoch 1968 až 1978*) od Roberta Lumleyho opisuje nepokoje v Taliansku a dá sa stiahnuť z libcom.org. Steve Wright sa venuje rovnakému obdobiu v knihe „Storming Heaven“ (*Útok na nebesá*) a zameriava sa na operaistické marxistické politické prúdy. „Strate-

<http://libcom.org/library/aufheben/aufheben-13-2005/the-housing-question>

¹⁶⁸ Aufheben, The return of the crisis – part 1:

<http://libcom.org/library/return-crisis-part-1>
and part 2:

<http://libcom.org/library/return-crisis-part-2>

¹⁶⁹ Escalate Collective, Salt:

<http://libcom.org/library/salt-escalate-collective>

¹⁷⁰ Sam Lowry, 1978-1979: Winter of discontent:

<http://libcom.org/history/1978-1979-winter-of-discontent>

gy of Refusal“ (*Stratégia odmietania*) od Maria Trontiho zostáva dodnes kľúčovým operaistickým textom z tých čias, ktorý načrtáva neortodoxný marxistický pohľad, a takisto sa dá stiahnuť z libcom.org.

5

ANARCHOSYNDIKALIZMUS V 21. STOROČÍ

Úvod

V poslednej kapitole predstavíme našu víziu súčasného anarchosyndikalizmu. Povieme si, ako prejsť od obyčajnej politickej propagačnej organizácie k revolučnému zväzu schopnému prevziať iniciatívu pri organizovaní a podnecovaní triednych bojov v ekonomickej aj sociálnej oblasti. Ústredným bodom tejto stratégie je potenciál priamych akcií budovať sebedomie, schopnosti a sebaorganizáciu pracujúcej triedy, teda potenciál boja stať sa „školou socializmu“. Tvrdíme, že revolučný zväz je základnou zložkou revolučného hnutia pracujúcich. Nielen preto, lebo organizuje a podnecuje boje, ale aj preto, lebo poskytuje fyzickú a organizačnú infraštruktúru pre pracujúcu triedu. Je východiskovým bodom pre početné iniciatívy v rámci zväzu aj mimo neho zamerané na samovzdelávanie, kultúru či boj proti útlaku. Vysvetlíme tiež, ako môže takýto typ politicko-ekonomickej organizácie dopomôcť k znovuzrodeniu bojovného a revolučného hnutia pracujúcich a prečo sa toto hnutie musí usilovať zjednotiť všetkých revolučných pracujúcich sveta. Na záver načrtujeme, ako by mohla vyzerat' sociálna revolúcia v celosvetovom meradle a akú úlohu by v tomto procese mali zohrať revolučné zväzy.

Od propagačnej skupiny k revolučnému zväzu

Istým spôsobom je zrejme najľahšie začať tým, čo nerobiť. Dejiny nám dávajú množstvo varovných príkladov. Anarchosyndikalisti rozhodne nechcú fungovať ako politická organizácia anarchistov. Politická organizácia ponecháva organizovanie bojov buď na reformistické organizácie (napríklad odbory), alebo na spontánne akcie pracujúcich. Ak boj prenecháme reformistickým odborom alebo iným organizáciám, použijú zastupiteľské metódy, ktoré pracujúcich oslabia. A v dôsledku toho sa z priamej akcie nestane ani prostriedok na dosiahnutie cieľa, ani škola sociálnej zmeny. Z reformisticky organizovaných bojov sa učíme, že nás môžu poslať do štrajku, a potom zasa naspäť do práce, a že môžeme skončiť s pocitom totálnej demoralizácie, keď sa odborovým predákom podarí vydobyt' prehru z istého víťazstva. Takéto scenáre na rozdiel od kolektívnych priamych akcií, nevzbudzujú pocit sebaorganizácie, kontroly nad vlastným bojom, sebadôvery a radosti z vybojovaných ústupkov.

Na druhej strane však odmietame názor, že kapitalizmus vytvára podmienky, ktoré spontánne povedú k odporu pracujúcich. Podmienky môžu boj formovať, ale nezaručujú ho. Kľúčový faktor odporu pracujúcich je podľa nás organizácia. Čím väčšia organizácia, tým väčší odpor, a teda aj väčšia šanca na úspech. Treba poznamenať, že keď radoví komunisti ako Pannekoek (podľa ktorého „organizácia vzniká spontánne a okamžite“¹⁷¹) vyzdvihovali pracujúcich, ktorí „spontánne“ organizovali štrajkové výbory v Nemecku a inde vo svete, vychádzali z konkrétnych pracovísk s vysokou mierou odborovej organizovanosti. Takže keď odborová byrokracia nepodporila

¹⁷¹ Anton Pannekoek, *Workers' councils*, s. 62.

ich akcie, dokázali zorganizovať divoké štrajky, vytvárať štrajkové výbory a tak ďalej. Podobný postup vidíme v posledných rokoch v Británii, kde sa neoficiálne akcie uskutočňujú hlavne na pracoviskách s vysokým zastúpením pracovníkov v odboroch. Ide napríklad o poštárov, smetiarov a elektrikárov, ktorí konajú z pozície radových členov odborov. Tam, kde takáto organizovanosť neexistuje (pričom organizovanosť niekedy nezaručuje ani prítomnosť odborov, ako sme vysvetlili v prvej kapitole), je výsledkom kapitalistickej ofenzívy oveľa častejšie rezignácia, demoralizácia a porážka, čoho zdrvivším príkladom je Británia po neoliberalnej protiofenzíve zo začiatku 80. rokov 20. storočia. Keď sa presadí kultúra porážky, začne sa rozširovať neoliberalna mantra „nieť inej alternatívy“ a je nepredstaviteľné, že veci sa dajú robiť aj inak.

Organizovanie triednych konfliktov preto nemôžeme nechať v rukách reformistov, ani čakať na to, že boje vzniknú spontánne. Musíme ich organizovať sami a použiť priame akcie. A ak to nedokážeme teraz, musíme sa snažiť, aby sme na to mali kapacity neskôr. Musíme sa zmeniť z politickej propagačnej skupiny na revolučný zväz. Solidarity Federation sa označuje ako iniciatíva za revolučný zväz, aby naznačila tento zámer. Zatiaľ sme viedli len malé boje, často zamerané na problémy jednotlivcov. To však iba odzrkadľuje naše možnosti so súčasnými kapacitami, ktoré sa neustále snažíme rozširovať. Špecifická politická organizácie sa na tento účel nehodí. Chceme sa stať organizáciou, ktorá je politická, a zároveň ekonomická.

Odmietame aj rozprávky o reformovaní byrokratických odborov, ktoré sa často objavujú medzi socialis-

tami a počuť o nich aj medzi anarchistami. Byrokratizácia je jednosmerný proces. Hoci by ju teoreticky dokázalo zvrátiť dostatočne silné hnutie radových členov odborov, podľa nás by bolo mrhaním energiou, keby sme sa snažili o reformu odborov na úkor priamych akcií (ide o omyl, ktorý prispel k ovládnutiu britského syndikalizmu, ako sme vysvetlili v druhej kapitole). Energia a sebaorganizácia potrebná na zosadenie zakorenených byrokracií podporovaných štátom by sa dala oveľa lepšie využiť na priame organizovanie bojov a preskupenie pracujúcich do organizácií založených na našich princípoch – do revolučných zväzov. To neznamená, že by sme mali hneď roztrhať odborové členské preukazy. Skôr by sme si mali prestať nahovárať, že má zmysel reformovať existujúce odborové štruktúry, a namiesto toho presadzovať anarchosyndikalistickú stratégiu bez ohľadu na odborovú príslušnosť.

Proti revolučnému odborárstvu sa bežne vyťahuje argument o počtoch. Odbory sú vraj „masové organizácie“ a taký veľký počet ľudí sa už nedokáže organizovať v súlade s revolučnými princípmi. Údajne teda môžeme mať revolučné názory, alebo môžeme byť zväz, ale nie oboje. Výsledkom je reformistický argument, ktorý sa tvári „pragmaticky“: ak sa chceme stať „masovou organizáciou“, musíme sa vzdať našich „ideologických“ námietok voči reformistickým metódam (akými sú zamestnanecké rady, funkcionári na plný úväzok, zastupiteľské funkcie, príspevky od štátu, dodržiavanie zákona a tak ďalej). Takto sa možno niečo „budovať“ dá, ale čo? Nemáme záujem vytvárať nové byrokracie, ktoré zaručene vzniknú, keď budeme budovať zväz na princípoch, ktoré jasne neodmietnu kapitalizmus a štát. V „post-politickom“ neoliberalnom svete by sme sa mali mať na pozore

pred každým, kto zavrhuje ideologickú motiváciu, lebo práve to je najspolahlivejší príznak ideológie! Reformistická ideológia sa vždy prezentuje ako post-ideologický „pragmatizmus“, akoby to malo znamenať, že obhajoba triednej kolaborácie je menej ideologická. Áno, revoluční odborári začínajú ako nepatrná menšina pracujúcej triedy. To však neznamená, že nedokážeme organizovať triedne konflikty presahujúce naše obmedzené počty a získať pracujúcich pre myšlienky revolučného odborárstva vďaka víťazstvám v „školách“ boja.

V každom prípade, podrobnejší pohľad na odbory by mal rozptýliť zjednodušujúce predstavy, že ide o „masové organizácie“. Je pravda, že odborové organizácie majú v Británii niekoľko miliónov členov, pričom tie najväčšie aj vyše milión. Čo to však znamená v praxi? Z hľadiska každodenného fungovania riadi odbory byrokracia pozostávajúca z platených funkcionárov a menšina neplatených funkcionárov. Títo neplatení funkcionári – úsekoví dôverníci, zástupcovia pre BOZP a tak ďalej – patria často medzi najbojovnejších pracujúcich na svojich pracoviskách. Nie je vôbec nezvyčajné, ak menej bojovné pracoviská nemajú žiadnych funkcionárov ani pravidelné členské schôdze. A keď sa aj členské schôdze konajú (pričom niekedy už v tomto bode narazíme na odpor byrokracie), zvyčajne na ne príde oveľa menej členov, ako je na papieroch. Zmena nastáva len počas veľkých sporov, keď na schôdze chodíva (takmer) celá členská základňa a dokonca sa stáva, že vstupujú aj noví ľudia, aby sa ich mohli zúčastniť. Takže v praxi sú odbory na konkrétnych pracoviskách organizáciami aktivistov a počas sporov organizujú hromadné stretnutia zamestnancov. V našej stratégii teda vychádzame z toho, že práve o tom je zväz.

Odbory sú centralizované, byrokratické a hierarchické organizácie, takže nespájajú aktívnych pracujúcich na horizontálnej úrovni. Pracoviská sú vzájomne prepojené skôr prostredníctvom základných organizácií alebo regionálnych rád, kde často pôsobia funkcionári na plný úväzok alebo neplatení funkcionári, ktorí majú záľusť na platené funkcie, a nezriedka aj „revoluční socialisti“, ktorých zaujíma kariéra v odboroch. Práve preto vystupujú proti šíreniu a koordinácii sebaorganizovaných bojov. Aktivisti z radov pracujúcich, napríklad úsekoví dôverníci z rozličných regiónov alebo oddelení, majú obmedzené možnosti vzájomnej komunikácie prostredníctvom „tých správnych kanálov“. Odborový aparát tak získava možnosť dohadovať sa s radovými členmi, rozdeľovať ich a kontrolovať v prípade, že si trúfnu vymyslieť niečo nad rámec svojej pôsobnosti (napríklad vstúpiť do štrajku, ktorý odborová centrála zrušila napriek výraznej podpore zo strany radových členov, čo je v súčasných britských pracovnoprávných sporoch dosť častý jav). Veľá ľavičiarov preto obhajuje jednu z foriem hnutia radových členov, t.j. vytváranie sietí aktívnych radových členov odborov nezávislých od odborovej štruktúry.

Predchodca Solidarity Federation, Direct Action Movement, bol zapojený v takýchto sieťach radových odborárov, no dospel k záveru, že povaha týchto skupín a politika ľudí, ktorí sa ich snažili organizovať, ich odsúdila na neúspech. Po druhej svetovej vojne sa viacero politických skupín pokúšalo vytvoriť siete radových členov odborov, napríklad Flashlight a Building Workers' Charter vytvorené Komunistickou stranou (CP) v 50. a 60. rokoch, siete Stra-

ny socialistických pracujúcich (SWP) v 70. rokoch a Broad Lefts ovládané Militant Tendency (dnes Socialistická strana). Asi ani netreba dodávať, že tieto marxistické skupiny hneď zmanipulovali radových členov pre vlastné ciele, aj keď to bolo na škodu týchto členov aj ďalších zapojených pracujúcich. Napríklad Building Workers' Charter, ktorá mala značnú podporu v stavebnom priemysle, sa v dôsledku manipulácie CP nezapojila do trpkého masového štrajku stavbárov na začiatku 70. rokov. V kľúčovom štrajku sa teda nestala alternatívou voči reformistickým odborom, a navyše demoralizovala podporovateľov Building Workers' Charter, čo nakoniec spôsobilo jej zánik. Situácia sa opakovala v roku 1973, keď sa International Socialists (IS; dnes SWP) pokúsili vytvoriť celoštátne hnutie radových členov. Radoví členovia pod vplyvom CP sa odmietli zúčastniť stretnutia, na ktorom malo hnutie vzniknúť, a noviny CP Morning Star odsúdili celú záležitosť ako sprisahanie IS. Podobná vec sa stala v roku 2011, keď zanikla sieť National Shop Stewards Network (NSSN), lebo Socialistická strana uskutočnila ťah, ktorý sa od nej dlho očakával, a pokúsila sa premeniť ju na skupinu bojujúcu proti úsporným opatreniam. Väčšina anarchistov, syndikalistov a nezávislých aktivistov sieť opustila.

Bolo by však chybou povedať, že za nedostatok politického presvedčenia môže skrátka zhubný vplyv marxizmu. Skôr by sme sa mali zamyslieť nad povahou samotných skupín radových členov odborov. Netvorí ich masa bežných pracujúcich, ale odboroví aktivisti (často členovia politických organizácií), ktorí dávajú bokom politické rozdiely, aby našli minimálny spoločný základ, ktorým je bojovné odborárstvo. Lepšie to možno pochopíme vďaka citátu

z novín jednej z úspešnejších sietí zo 70. rokov, NALGO Action Group. V úvodníku sa píše, že „budúci vývoj NALGO Action Group zostáva ako vždy v rukách jej podporovateľov, ktorých politické názory sú menej podstatné ako spoločná túžba pracovať pre väčšiu demokraciu a bojovnosť v NALGO aj širšom odborovom hnutí“.¹⁷² Objavujú sa tu podobné problémy ako pri „neutrálnom“ syndikalizme. Výsledkom nie je želané horizontálne sieťovanie aktivistov na pracoviskách, ale minimálny spoločný základ, teda odborárstvo. Veľa bojovných pracujúcich a revolucionárov s dobrými úmyslami napokon končí v pozícii pešiakov, ktorí majú presadzovať agendu ľavičiarov, napríklad reformu odborov alebo stranícke politické dobrodružstvá (taká bola prinajmenšom skúsenosť členov DAM). Tým nechceme povedať, že iniciatívy radových členov nedokážu podnieť pracujúcich, aby vzali boj do vlastných rúk. Nedávne víťazstvá kolektívu elektrikárov „Sparks“ sú jasným príkladom tohto potenciálu, najmä čo sa týka organizovania v súvislosti so špecifickým problémom (mzdové škrty), nie s reformou odborov. Anarchosyndikalisti však hnutie radových členov ani odborárstvo ako také nepovažujú za náhradu revolučného odborárstva.

Vždy sa síce treba organizovať s čo najväčším počtom pracujúcich na triednom základe, no zväzy, ktoré chceme budovať, nemôžu okresávať svoje princípy na minimálny spoločný základ. Nemali by sme sa uspokojiť ani s tým, že sa budeme zapájať do bojov

¹⁷² Tento citát a vlastne väčšina tejto časti pochádza z textu DAM s názvom *Winning the class war*:

<http://libcom.org/library/winning-class-war-anarchosyndicalist-strategy>

mainstreamových odborov, ktoré sa v neoliberalizme zvyčajne končia prehrou prezentovanou ako víťazstvo. Skôr by sme sa mali snažiť vybudovať organizáciu revolučných pracujúcich založenú na jasných princípoch odmietajúcich kapitalizmus a štát, ktorá dokáže organizovať vlastné boje. To má na mysli Solidarity Federation, keď sa označuje ako revolučná odborová iniciatíva. Pochopili sme, že súčasné odbory sú iba menšinové organizácie aktivistov, a odmietli sme mylný názor, že „politika sa začína tam, kde sú milióny“, takže aj každodenné boje považujeme za politické. Zostáva ešte praktická otázka: Ako môžeme sami organizovať kolektívne priame akcie?

Spájame politické a ekonomické, lebo to odráža skutočný stav vecí v kapitalizme. Pracujúca trieda je utláčaná, a zároveň vykorisťovaná. Ak chceme byť raz naozaj slobodní, musíme spochybniť kapitalistické vykorisťovanie aj moc kapitalizmu a štátu nad nami. Prepojenosť vykorisťovania a útlaku vidieť aj pri tých najmenších akciách na pracoviskách a v komunitách. Keď sa organizujú pracujúci, spochybňujú „právo“ vedenia na riadenie. Keď sa organizujú nájomníci, spochybňujú „právo“ prenajímateľov na súkromné vlastníctvo. Nezáleží až tak na tom, či ide o boj za vyššie mzdy alebo nižšie nájomné, alebo o boj proti pokusom zavádzať nové podmienky súvisiace s prácou alebo bývaním. Boj proti jednému je zároveň aj bojom proti druhému; ekonomické sa od politického nedá oddeliť. Ak pracujúci zvíťazia v štrajku za vyššie mzdy, nadobudnú väčšiu silu zvíťaziť aj v boji za lepšie podmienky a naopak. Revolučný zväz spája politické a ekonomické, snaží sa organizovať kolektívne priame akcie tu a teraz

a nečaká na povel od reformistov alebo na spontánny vznik bojov.

Úloha revolučného zväzu v každodennom triednom boji

Opisujeme niečo, čo sa občas označuje ako „menšinové odborárstvo“. Tento pojem je však mierne zavádzajúci, a to z dvoch dôvodov. Po prvé, ako sme už spomínali, aj odbory s miliónom členov sú v praxi z hľadiska vystupovania na pracovisku menšinovými organizáciami. Nie je nezvyčajné, ak na „odborovo organizovanom“ pracovisku nie je ani jeden aktivista. A ak tam je, najčastejšie ide len o jedného alebo dvoch úsekových dôverníkov na každom oddelení alebo dokonca v celej firme. Odbory majú iba zriedka veľký počet aktivistov na jednom pracovisku. V zmysle každodennej činnosti sú teda všetky odborové organizácie „aktívnymi menšinami“, ako ich nazval Émile Pouget.¹⁷³ Po druhé, menšinou sme nie preto, lebo ňou chceme byť, ale preto, lebo si uvedomujeme, aká je realita. Pravdaže, snažíme sa, aby pracujúca trieda v čo najväčšej miere prijala anarchosyndikalistické myšlienky a metódy. Nevidíme však dôvod vyčkávať s organizovaním, kým sa tak stane. Musíme využívať kapacity, ktoré máme, na organizovanie bojov, ktoré tu a teraz organizovať dokážeme.

Keď hovoríme o organizovaní priamych akcií, každému zrejme hneď napadne štrajk. Štrajk si však vyžaduje veľa organizačného úsilia, takže sa často zameriavame na iné formy akcií. Vo všeobecnosti sa

¹⁷³ Émile Pataud a Émile Pouget, How we shall bring about the revolution, s. 63.

dá povedať, že čím menej je účastníkov, tým menší priamy ekonomický tlak dokážeme vyvinúť, a tak sa viac spoliehame na morálny nátlak. Môžeme vyskúšať niečo jednoduché, napríklad vyhábať sa šéfovi. Členovia tímu s ním odmietnu komunikovať o všetkom, čo nie je nevyhnutné, alebo s ním odmietnu komunikovať ústne, až kým sa nezačne zaoberať ich požiadavkami. Tento typ akcie dokáže zorganizovať aj zopár jednotlivcov a každá propagačná organizácia schopná vydávať noviny sa môže okrem propagačných aktivít (alebo skôr namiesto nich) zamerať na takúto praktickú činnosť. Zo skúsenosti vieme, že takýto postup a informovanie o ňom, je dobrý spôsob, ako sa dostať do kontaktu s ďalšími bojovnými pracujúcimi s podobným presvedčením.

Naopak, čím väčší je počet účastníkov, tým väčší ekonomický tlak dokážeme vyvinúť a tým menej sa musíme spoliehať na morálny nátlak. Na druhej strane je revolučný generálny štrajk. Viac si o ňom povieme v nasledujúcej časti, ktorá sa týka úlohy revolučného zväzu v revolučnom procese. Netreba dodávať, že na jeho uskutočnenie treba zmobilizovať milióny pracujúcich, takže si vyžaduje vysokú mieru organizovanosti, od ktorej máme momentálne veľmi ďaleko. Netvrdíme, že na vznik takej organizácie stačí iba silná vôľa. Takto orientovaný revolučný zväz môže vzniknúť mnohými spôsobmi a zrejme vznikne kombináciou viacerých: na základe rastu členstva, vstupom radikálnejších skupín z iných odborov, príchodom ľudí po širších vlnách bojov, spájaním existujúcich a nových organizácií na anarcho-syndikalistických princípoch... Chceme povedať, že organizovaním triednych konfliktov na základe anarchosyndikalistických princípov sa prostredníc-

tvom boja učíme budovať organizáciu, ako aj širšiu kultúru solidarity a priamych akcií v rámci pracujúcej triedy. Presnú cestu medzi súčasnosťou a revolučným procesom ešte musíme vyšliapať. Dôležité však je, aby sme sa na ňu vydali. Akú úlohu má v tomto procese zohrať revolučný zväz?

Cieľom anarchosyndikalistického zväzu je konať ako organizačná sila v každodennom živote pracujúcej triedy. Snažíme sa organizovať odpor na pracoviskách a v komunitách a ustavične ho spájať s potrebou zbaviť sa okov kapitálu a štátu. Snažíme sa zvrhnúť kapitalizmus a nahradiť ho samosprávnou libertínskou komunistickou spoločnosťou. Hoci je pre nás ústrednou témou reálna organizácia odporu, revolučnú teóriu neodmietame. Podľa anarchosyndikalistov však teória vychádza z praxe a ako taká by sa mala chápať ako pomôcka pri organizovaní bojov pracujúcich, nie ako prostriedok ovládnutia boja a kontroly nad ním (čo sa často stáva). A keďže je kapitalizmus dynamický a podmienky sa neustále menia, musia aj pracujúci meniť spôsoby, akými proti nemu bojujú. Vďaka zapájaniu sa do každodenných bojov vieme najlepšie zabezpečiť, aby naša teória držala krok so zmenami.

Ako anarchosyndikalisti odmietame všetky formy politických strán. Odmietame názor, že vlády konajú v záujme pracujúcej triedy. Môžu predkladať drobné zlepšenia, aby dosiahli úspech vo voľbách, no zásadná zmena môže prísť len vďaka sile organizovaných pracujúcich. Odmietame aj takzvané „revolučné strany“, lebo rovnako ako všetky politické strany chcú získať štátnu moc. Naším cieľom je demokraticky kontrolovaná, samosprávna libertínska komunistická spoločnosť, nie spoločnosť, v ktorej kapitalistické

strany nahradí marxistická diktatúra. Tvrdíme, že pracujúci musia viesť vlastné boje namiesto toho, aby sa spoliehali na politikov. Obhajujeme a organizujeme priame akcie, ktoré chápeme ako prostriedok umožňujúci pracujúcim demokraticky viesť vlastné boje, a zároveň ako najefektívnejšiu zbraň v boji proti kapitalizmu. Zastávame názor, že namiesto volenia zbytočných politikov raz za niekoľko rokov by sa mali ľudia organizovať a priamo čeliť kapitalizmu a štátu.

Pre anarchosyndikalistov je priama akcia viac ako len taktika v boji proti kapitalizmu. Prostredníctvom priamych akcií sa snažíme budovať kultúru solidarity a vzájomnej pomoci v ostrom protiklade k dominantnej kapitalistickej kultúre založenej na úzkoprsej sebeckosti a chamtivosti. Vďaka priamym akciám môže pracujúca trieda získavať nové zručnosti, zvyšovať svoje sebavedomie a spoznávať, aká má byť povaha spoločnosti, aby sme dokázali spravovať budúcu libertínsku spoločnosť. Priama akcia nenapĺňa len naše okamžité požiadavky. Oslobodzuje nás aj od ubíjajúceho spoliehania sa na politických lídrov a štát. Vďaka nej dokáže pracujúca trieda nadviazať solidárne vzťahy, ktoré sa stanú základom budúcej libertínskej komunistickéhoj spoločnosti. Prostredníctvom priamej akcie môžu pracujúci vytvárať základy tejto spoločnosti už dnes.

Cieľom anarchosyndikalizmu je budovať organizáciu bojovných pracujúcich, no s jasnou revolučnou perspektívou. Anarchosyndikalistom je jasné, že podmienky v spoločnosti sa môžu meniť a spolu s nimi sa menia aj možnosti organizovania triedneho boja. Bez ohľadu na podmienky však zastávajú názor, že politická skupina, ktorá sa organizuje mimo pracov-

ska, nedokáže vytvoriť organizáciu bojovných pracujúcich. Organizáciu na pracovisku musí vybudovať revolučný zväz, ktorý sa zapája do každodenných bojov pracujúcich. Anarchosyndikalizmus si však nekladie za cieľ prijať do revolučného zväzu všetkých pracujúcich, ale organizovať všeobecné zhromaždenia, na ktorých môže zväz presadzovať priame akcie. „Všeobecné“ pritom neznamená „masové“. Ak tím pozostáva z piatich ľudí, stretnutie štyroch z nich je všeobecným zhromaždením. Na druhej strane, môže ísť aj o stovky pracujúcich. Veľké zhromaždenia však môžu potláčať potenciál zapojiť sa, preto môže byť v takých prípadoch vhodnejšie zhromaždenie rozdeliť na menšie stretnutia koordinované výborom delegátov. Konkrétne podoby, ktoré revolučný zväz využije, vyplynú z potrieb boja, nie z teórie. Revolučný zväz sa pritom nemusí obmedzovať len na pracovisko. Triedny boj môžeme viesť aj proti prenajímateľom, developerom, systému sociálnych dávok, realitným kanceláriám, pracovným agentúram, daňovému úradu, väzenskému systému a ďalším predstaviteľom kapitálu a štátu.

Anarchosyndikalistický zväz by však nemal byť vnímaný ako jednoliata organizácia, ktorá sa snaží organizovať všetky stránky ľudskej činnosti. Naším cieľom je budovať v rámci pracujúcej triedy revolučnú kultúru, ktorá sa stane základom budúcej liberálnej komunistickej spoločnosti. A táto revolučná kultúra bude rovnako bohatá a pestrá ako ľudstvo samo. Bude ju tvoriť nespočetné množstvo formálnych aj neformálnych skupín a záujmov, ktoré budú existovať vo zväze aj mimo neho. Úlohou zväzu je spojiť túto pestrosť na triednom základe v opozícii proti kapitalizmu a štátu. Základom anarchosyndikalistického zväzu je miestna skupina, ktorej cieľom je

stať sa centrom bojov v komunite a na pracoviskách v danej oblasti. Jej úloha je však širšia. Poskytuje fyzický priestor, kde sa môžu organizovať rôznorodé skupiny, napríklad skupiny utláčaných ľudí alebo také, ktoré sa venujú kultúrnej a vzdelávacej činnosti. Miestna skupina funguje ako sociálne, politické a ekonomické centrum boja pracujúcej triedy v danej lokalite. Je stelesnením našich názorov a metód a prostriedkom, vďaka ktorému sa pracujúci stávajú anarchosyndikalistami nielen na základe svojich myšlienok, ale hlavne činnosti.

Miestna skupina sa snaží byť zdrojom nezávislej činnosti pracujúcej triedy na istom území (vo zväze aj mimo neho), katalyzátorom nezávislej činnosti pracujúcich a infraštruktúrou a nástrojom boja pracujúcej triedy. Je východiskovým bodom organizovania sa proti kapitálu a štátu, ale aj prepájania všetkých druhov marginalizovaných a utláčaných skupín. Ak chceme už dnes ukazovať, ako by mala vyzerat' libertínska komunistická spoločnosť, musíme spochybňovať patriarchát, rasizmus a bigotnosť vo všetkých podobách v spoločnosti, a ak je to nevyhnutné, tak aj vo vlastných radoch. Kým nemáme vlastné priestory, s pracujúcimi sa môžeme stretávať a diskutovať na iných miestach, počas štrajkov alebo pri vlastných infostánkoch pravidelne sa objavujúcich v uliciach. Takto sa pravdepodobne dozvieme o bojoch proti kapitálu a štátu, do ktorých sa môžeme pustiť. Zo začiatku zrejme pôjde o malé boje a pokusy kolektivizovať problémy jednotlivcov. Odhryznúť si môžeme len toľko, koľko dokážeme požiť. Keď sa však chytíme prípadov nevyplatenj mzdy alebo zálohy za byt, ako aj iných drobných každodenných útokov, dokážeme vybojovať splnenie konkrétnych požiadaviek, a zároveň začať budovať

kultúru priamych akcií. Myšlienka, že sa treba postaviť za svoje záujmy a bojovať za seba, bude vďaka tomu úplne normálna.

Nahrádzanie stálych pracovných zmlúv dočasnými sa často považuje za nový fenomén, ktorý pracujúcim obmedzuje možnosti organizovania. Platí to však len čiastočne. Krátkodobé zmluvy a dočasné zamestnania naozaj sťažujú či dokonca až znemožňujú vybudovať permanentnú organizáciu na pracovisku. Znamená to však len toľko, že treba využiť iné taktiky a formy boja, v ktorých môže zohrávať ústrednú úlohu miestna skupina. Miestna skupina je pre pracujúcich s dočasnými zmluvami miestom stretnutí, diskusií a rozvíjania taktík vychádzajúcich z podmienok, v ktorých sa nachádzajú. Spomeňme pracujúcich s dočasnými zmluvami, ktorí tvorili bojové jadro francúzskej CGT v jej začiatkoch, alebo cestujúcich delegátov z IWW s miestnymi organizáciami takpovediac v aktovke. Kapitál sa bude vždy snažiť rozložiť naše sily tam, kde ich získame. To nás však iba prinúti rozvíjať nové taktiky. Pri šťastí môžeme premeniť naše slabé stránky na silné. Aj v prípade, že pracujúci striedajú pracovné miesta príčasto a je nemožné vybudovať stálu kolektívnu organizáciu na pracovisku, väčšinou zostávajú v rovnakom odvetví. Pracovníci v reštauráciách by sa napríklad mohli navzájom podeliť o nápady a vedomosti o zamestnávateľoch a spolu s ostatnými členmi miestnej skupiny organizovať pikety za svoje požiadavky. Na druhej strane, ak človek vie, že na danom mieste aj tak nezostane dlho, nemá až také obavy, že príde o prácu, lebo sa ozval s požiadavkami. Pre ľudí so stálejšími pracovnými zmluvami by bolo vhodnejšie vybudovať jednotnú

organizáciu na pracovisku, ktorá by sa dokázala postaviť proti prenasledovaniu.

Typickým argumentom zástancov potreby predvoja je, že činom predchádza uvedomenie. Koniec koncov, práve preto musí strana predvoja, nositeľka „revolučného uvedomenia“, viesť pracujúcu triedu. Tento postoj je explicitne vyjadrený v marxizme-leninizme, ale implicitne sa vyskytuje v mnohých ďalších politických organizáciách, aj keď im ide iba o „vodcovstvo myšlienok“. Anarchosyndikalisti sa na to pozerajú opačne. Nie všetci pracujúci musia súhlasiť s naším cieľom zvrhnúť kapitalizmus a štát, ale ani od nich nežiadame, aby s tým súhlasili ako s podmienkou organizovania. Žiadame ich iba o to, aby s nami uskutočnili priame akcie vo svojom záujme. Ak im v tomto procese začne anarchosyndikalizmus dávať väčší zmysel, zväz sa rozrastie o nových členov. Predtým by sme im mali vysvetliť, že nejde o klasický zväz, ktorý sa venuje len otázkam živobytia, ale o revolučný zväz, ktorého cieľom je aj radikálna sociálna zmena. Nejde o to, aby sa označovali za anarchosyndikalistov, ale skôr aby sa stotožnili s našimi metódami a cieľmi bez ohľadu na to, aká politická nálepka je im blízka (možno aj žiadna). Nijako nám neprospeje, keď budeme prijímať členov, ktorí nesúhlasia s našimi cieľmi a metódami. Ani pracujúcim nijako nepomôže vstup do zväzu, s ktorého cieľmi a metódami nesúhlasia. Na druhej strane, nemali by sme mať obavy z aktívneho získavania členov prostredníctvom našej činnosti, keďže je to jediný spôsob, ako zvýšiť počet bojovných pracujúcich s politickým presvedčením. Činnosť revolučného zväzu môže prispievať k nárastu počtu členov.

Organizácie na pracovisku môžu byť bojovné, no nemusia byť automaticky revolučné. Nemôžeme sa obmedziť len na organizovanie zhromaždení na pracovisku v nádeji, že zázrakom nadobudnú revolučné postoje. Po mnohých bojoch za uznanie odborovej organizácie na pracovisku došlo v prípade víťazstva k tomu, že organizácia sa následne uspokojila s rutinným vyjednávaním v rámci pracovnoprávných vzťahov. Organizovanie bojovných pracujúcich je podľa nás odrazový mostík k revolučnému mysleniu. Revolučný zväz môže urýchliť vznik kultúry solidarity a priamych akcií vnútri pracujúcej triedy a zabezpečiť vstup tých, ktorí majú rovnaké ciele, do našich radov. Okrem poukazovania na problémy a organizovania akcií by sme mali vydávať pravidelné propagačné materiály, pokúšať sa organizovať zhromaždenia na pracoviskách a všeobecne sa snažiť pritiahnuť ľudí do nášho zväzu. Z dlhodobého hľadiska je cieľom získať toľko členov, že zhromaždenia na pracoviskách sa pomaly premenia z obyčajných stretnutí bojovne naladených pracujúcich alebo stretnutí ohľadom ekonomických záležitostí na zhromaždenia revolučných pracujúcich. Zhromaždenia na pracovisku by sa takto stali základom anarchosyndikalistickej základnej organizácie na danom pracovisku. Podobne to môže prebiehať aj v prípade nejakého územia vďaka pôsobeniu miestnej skupiny, čo je obzvlášť dôležité pre príležitostných pracujúcich, nezamestnaných, pracujúcich v domácnosti či dôchodcov.

Niekedy sa stretávame s názorom, že vyjednávaním v rámci kapitalizmu riskujeme, že sa staneme jeho súčasťou. Tento názor však v skutočnosti neobstojí, lebo stotožňuje vyjednávanie s triednou kolaboráciou. Každá požiadavka (okrem revolúcie) pokraču-

je vyjednávaním, takže podľa tohto prístupu by bola reformistická vlastne každá organizácia, ktorá nežiada revolúciu v každej situácii, čo je nezmysel a čistá póza. Vyjednávania sú iba stretnutia medzi pracujúcimi a nepriateľom, či už je to vedenie, realitný agent alebo ktokoľvek iný. Rozhodujúcim faktorom pri vyjednávaní je, kto ho realizuje. Podľa nás sú vyjednávania súčasťou triedneho boja. Mali by sa uskutočňovať hromadne alebo prostredníctvom delegátov s mandátom od všetkých pracujúcich zapojených do boja. Revolučný zväz nevyjednáva za pracujúcich, oni sami vyjednávajú, ale nezdráhame sa stať delegátmi. Nejde nám o vyjednávanie so „spravodlivým“ alebo „férovým“ výsledkom, ale o to, aby sa za daných okolností žiadalo čo najviac. Ak začne vedenie po akcii ustupovať, nemá zmysel ostávať pri pôvodnej požiadavke, ale radšej pritlačiť a dosiahnuť ešte viac výdobytkov. Súčasťou revolučnej praxe je vzťah medzi prostriedkami a cieľmi. Práve vďaka priamym akciám, ktorými dosiahneme okamžité požiadavky, sa buduje sebadôvera, solidarita a kultúra potrebná do ďalších bojov a napokon aj v revolúcii. Revolúcia je vec činov, nie slov, a to tak v našich každodenných bojoch, ako aj počas budúcich spoločenských otrasov.

Nezabúdajme, že priame akcie sú ekonomickou vojnou vedenou z diaľky. Preto je vždy ťažké posúdiť, ako spor vplýva na druhú stranu. Obe strany sa stretávajú len počas vyjednávání. V nich je jedným zo základných cieľov posúdiť, čo môže akcia spôsobiť druhej strane, a zároveň zatajiť vlastné slabé stránky. Ak sa ukáže, že akcia má väčší účinok, ako sa predpokladalo, mali by sa pochopiteľne pridať ďalšie požiadavky. Anarchosyndikalisti idú do vyjednávání ako delegáti s mandátom. Len hlupák by však nežia-

dal viac, keď je očividné, že vedenie je v koncoch. Vyjednávania sa dajú chápať aj ako súčasť procesu demoralizácie vedenia. Anarchosyndikalistický zväz sa zapája do triedneho boja, a tak ako v každom boji, morálka zúčastnených, respektíve demoralizácia, hrá dôležitú úlohu. Anarchosyndikalistický zväz sa snaží vyvolať vo vedení pocity strachu, nepriateľstva a zmätku. Chceme ich dostať do bodu, kedy si budú trhať vlasy kvôli našim „nerozumným“ požiadavkám a zúfalo túžiť, aby už bolo po všetkom. Napríklad jeden náš člen sa v minulosti zapojil do akcie, ktorou pracovníci prinútili manažéra, aby im šiel v jeden horúci deň kúpiť zmrzlinu. Keď ustúpil a ponúkol sa, že za ňu zaplatí, trvali na tom, aby im ju šiel kúpiť osobne. Práve o takúto „nerozumnú“ a demoralizujúcu moc nad vedením sa snažíme. Netreba dodávať, že zmrzlina sa nerovná reformizmus.

Anarchosyndikalistický prístup spočíva v tom, že si vyberáme boje, v ktorých dokážeme zvíťaziť, a využívame tieto víťazstvá, aby sme zaujali ďalších pracujúcich a ukázali, že náš prístup zameraný proti kapitalizmu a štátu dáva zmysel. Je pravda, že väčšina pracujúcich sa dnes s našimi názormi nestotožňuje. Nie je to však nič, čo by sa nedalo zmeniť. Vplýva na to viacero faktorov, pričom niektoré vieme ovplyvniť a iné nie. V praxi sa ukázalo, že prinajmenšom niektorí naši kolegovia sú otvorení revolučným myšlienkam a metódam, zatiaľ čo reformizmus najčastejšie presadzujú politickí aktivisti presvedčení, že „pracujúcich“ odrádza „ideológia“ (spomeňme si na „Tridsiatku“). Treba tiež dodať, že priepasť medzi rozčarovaním zo zamestnania a straníckej politiky, čo je u ľudí pomerne rozšírený pocit, a revolučným postojom, nie je až taká veľká, ako tvrdia mnohí od-

borníci na „revolučnú teóriu“. Mnohí z nás ju prekonali a nie je na nás nič výnimočné. Byť proti kapitalizmu a štátu iba teoreticky nedáva veľký zmysel. Keď však svoj postoj vyjadríme priamymi akciami a konáme nezávisle od tých, proti ktorým bojujeme, stáva sa v podstate vecou zdravého rozumu. Sme presvedčení, že vďaka bojom sa budú naše postoje čoraz viac vnímať ako niečo samozrejmé, a zároveň sa prostredníctvom našich skúseností ďalej vyvíjať.

Často je napríklad ťažké uskutočniť v uliciach čokoľvek, čo by pripomínalo priamu akciu, a nedostat' sa pritom do konfliktu s políciou. V prípade neohlásenej demonštrácie alebo odklonenia sa od vopred ohlásenej trasy (a niekedy aj bez zjavného dôvodu) je represia zo strany polície dosť pravdepodobná. A tak sa stane, že policajná represia potvrdí správnosť nášho protištátneho postoja. Veľa z našich novších členov sa začalo zaujímať o politiku po tom, ako ich zasiahli policajné obušky počas nedávnych bojov proti školskému a úsporným opatreniam. Polícia je však v bezvýchodiskovej situácii. Ak nezareaguje represiou, môžeme pokojne organizovať priame akcie, ako sú napríklad pikety pred agentúrami dočasného zamestnávania a ekonomické alebo komunikačné blokády. A keď nimi dosiahneme naše požiadavky, potvrdíme správnosť nášho antikapitalistického postoja, ktorého základom sú priame akcie. Ak sa v zásade nemýlime v chápaní podstaty spoločnosti, potom by mali boje odkryť nezmieriteľné rozpory medzi pracujúcou triedou na jednej strane a kapitálom a štátom na strane druhej. V každodennom triednom boji sa môžu anarchosyndikalistické myšlienky stať vecou zdravého rozumu pracujúcej triedy. Ukradnutá záloha za byt? Proti tým smradom treba zorganizovať piket, blokádu

alebo obsadiť ich priestory. Problémy v práci? Treba sa spojiť s kolegami a kolegyňami a začať sa organizovať.

Členovia SF v rovnakom priemyselnom odvetví vytvárajú priemyselné siete. V súčasnosti sú malé a fungujú väčšinou prostredníctvom mailing listov určených na diskusie a prípravu propagačných materiálov. Na rozdiel od lokálnych skupín, siete sú geograficky rozptýlené, takže im chýba bezprostrednosť osobných stretnutí pri organizovaní sa. Ich činnosť je teda zatiaľ obmedzená a väčšina aktivít sa realizuje v príslušných lokálnych skupinách. Rast organizácie však otvára potenciál pre vytváranie priemyselných lokálnych skupín, ako aj základných organizácií SF na pracoviskách. Ak sa prepoja cez priemyselné siete, vznikne zárodok revolučných odvetvových zväzov. Samozrejme, pod pojmom priemyselné si nepredstavujeme priemysel chrliacim z komínov. Chápeme ich v duchu myšlienky „jedno pracovisko, jeden zväz“. Vezmime si ako príklad univerzitné mestečko, kde by existovala základná organizácia tvorená vrátnikmi, upratovačkami, asistentmi vyučujúcich aj akademickými pracovníkmi (teda za predpokladu, že by nepatrili medzi šéfov). Táto organizácia by bola zároveň súčasťou siete pracovníkov v školstve. U nás je niečo také ešte len v počiatočnom štádiu. Naše sesterské organizácie v Španielsku a Taliansku však majú základné organizácie na pracoviskách a priemyselné skupiny oveľa rozvinutejšie. Britské podmienky, obzvlášť vzhľadom na odborovú legislatívu, sú trocha iné. V skutočnosti však ovplyvňujú iba detaily a nie to, o čo nám ide.

Keďže v súčasnosti tvoríme len malú časť pracujúcej triedy, bude nevyhnutné organizovať sa aj mimo našich radov. A bolo by to tak, aj keby nás bolo desaťtisíckrát viac. Videli sme, že to platilo aj v Katalánsku v roku 1936. V praxi môžeme použiť viaceré organizačné formy: od výborov na pracoviskách, všeobecných zhromaždení, susedských zhromaždení a štrajkových výborov cez továrenské rady a rady delegátov až po plne rozvinuté federácie rád pracujúcich. Žiadna z nich nie je všeliakom a každá má svoje výhody a nevýhody. Ide skrátka o demokratické prostriedky organizovania sa, ktoré môže použiť revolučný zväz v prípade, že si to boj vyžiada. Konkrétne formy organizovania odrážajú obsah boja. V Puerto Real boli rozhodujúcou súčasťou boja všeobecné zhromaždenia na pracovisku a v komunite. Zažili sme však aj „všeobecné zhromaždenia“ zvolané reformistickými odbormi, kde skupinka rečníkov za stolom prednášala otrepané frázy pred znudeným publikom, alebo zhromaždenia, ktorých účelom bolo iba potvrdiť rozhodnutia prijaté niekde inde. Iná situácia nastala v prípade kolektívu Workmates v londýnskom metre. Rada delegátov, ktorá tam vznikla, sa dostala do úzadia, lebo akcie sa dohadovali priamo na všeobecných zhromaždeniach. Keby sa však podobné zhromaždenia konali na viacerých pracoviskách, rada delegátov by bola zrejme nenahraditeľná pri prepájaní bojov.¹⁷⁴ Obsah bojov musí určovať formy, ktoré použi-

¹⁷⁴ O Workmates a Puerto Real existujú naše brožúry #1 a #2 zo série Theory and Practice:

<http://solfed.org.uk/?q=pamphlets>.

V slovenčine Kolektív Workmates – organizovanie sa kmeňových a externých zamestnancov v metre:

<http://www.priamaakcia.sk/Kolektiv-Workmates--organizovanie-sa-kmenovych-a-externych-zamestnancov-v-metre.html>

jeme. Úlohou revolučného zväzu je predovšetkým prevziať iniciatívu a tieto boje organizovať.

Úloha revolučného zväzu v revolučnom procese

Anarchosyndikalistický zväz nemôže a ani nechce organizovať všetky stránky ľudskej činnosti a takisto sa nesnaží organizovať revolúciu v mene pracujúcej triedy. Revolúcie podľa nás prichádzajú vtedy, keď moc utláčateľov už nedokáže ovládnuť hnev utláčaných, ktorý potom vybuchne a stane sa motorom revolučnej zmeny. Revolúcie prepukajú, nedajú sa naplánovať, predvídať ani organizovať. Ak však majú uspieť, musia rýchlo prejsť od hnevu k rozhodným činom. Revolúciu treba rozvíjať a brániť, ľudia musia jesť, potrebujú vodu a elektrinu, a toto všetko treba zorganizovať. Úlohou anarchosyndikalistického zväzu je pôsobiť ako katalyzátor a organizačná sila v rámci revolúcie, aby sa zaistil jej úspech.

V revolučnom procese sa anarchosyndikalistický zväz snaží organizovať revolučný generálny štrajk ako prostriedok, prostredníctvom ktorého pracujúci ovládnu ulice a pracoviská. To znamená, že revolučný zväz sa počas štrajkových vln, demonštrácií v uliciach, výtržností a politických nepokojov snaží generalizovať štrajky a rozvíjať ich tak, aby sa začalo vyvlastňovať a aby sa nanovo rozbehla výroba a distribúcia na princípe samosprávy s cieľom naplniť spoločenské potreby. Revolučný generálny štrajk

a Úspešný štrajk v lodeniach v Puerto Real. Anarchosyndikalizmus v praxi:

<http://www.priamaakcia.sk/Skusenosti-z-angazovania-sa-v-triednych-konfliktach--dve-novinky-od-Nakladatelstva-bod-zlomu.html>.

predstavuje začiatok procesu budovania libertínskej komunistickej spoločnosti. Výroba a distribúcia produktov a služieb sa dostáva pod demokratickú kontrolu pracujúcich a funguje na základe ľudských potrieb. Revolučný zväz sa snaží zorganizovať systém slobodných rád bez toho, aby sa podriadili akejkoľvek autorite alebo politickej strane. Tieto organizácie pracujúcej triedy spravujú výrobu a distribúciu na základe potrieb, a zároveň nahrádzajú autoritu štátu. Milície vznikajú, aby bránili revolúciu pred vonkajšími silami kapitalizmu a bojovali proti silám štátu. Výstavba pilierov novej spoločnosti pokračuje na základoch z predošlých bojov.

Pravdupovediac, myšlienka revolúcie v jednej krajine vždy patrila buržoáznym revolucionárom, ktorým išlo iba o to, aby ovládli štát a zmenili ho na nástroj kapitalistického rozvoja. Dvadsiate storočie jednoznačne spochybnilo predstavu, že revolúcia v jednej krajine by mohla dospieť k niečomu, čo by aspoň vzdialene pripomínalo komunizmus. Ak je revolúcia izolovaná a obkľúčená zo všetkých strán, môže byť akokoľvek dokonalá, no revolucionári v nej uviaznu ako na ostrove. Budú čeliť neustálej hrozbe vojenskej intervencie, a zároveň hľadať na svetovom trhu zdroje, ktoré sa nevyskytujú na ich území. Obranné sily sa síce dajú zorganizovať ako neštátne milície pracujúcich, ťažko však posúdiť, ako by sa dali vytvoriť a udržať libertínsko-komunistické spoločenské vzťahy na malom revolučnom území v situácii trvalej vojny. Nutnosť obchodovať so svetovým trhom a udržať vojnovú výrobu by podkopala reorganizáciu spoločnosti, ktorá má napĺňať ľudské potreby. Snažíme sa o revolúciu, ktorá bude buď celosvetová, alebo nebude vôbec.

Opísaný revolučný proces teda neobmedzujeme na jednu krajinu ani ho nechápeme ako sériu postupných revolúcií v jednotlivých krajinách. Nemáme dôvod domnievať sa, že takéto revolučné vlny triedneho boja budú brať ohľad na hranice národných štátov. Potvrzuje to medzinárodná vlna triednych bojov po prvej svetovej vojne, ako aj vlna bojov od roku 1968. Je síce pravda, že národná identita je pre mnohých pracujúcich významná hnacia sila, no každodenná činnosť revolučného zväzu z kultúrneho a vzdelávacieho hľadiska, ako aj praktická medzinárodná solidarita, by mali podkopávať príťažlivosť konceptu národnej identity v prospech internacionalizmu pracujúcej triedy. Rudolf Rocker sa o Prvej internacionále vyjadril, že „sa stala veľkou učiteľkou socialistického hnutia pracujúcich a proti kapitalistickému svetu postavila svet medzinárodnej pracujúcej triedy, ktorý spájala ešte pevnejším putom proletárska solidarita“.¹⁷⁵

Materiálnou prekážkou medzinárodného rozšírenia bojov je aj jazyk. Skutočná revolučná internacionála môže v procese rozširovania a koordinácie iba napomôcť. Aj v tejto oblasti pred nami stojí veľa práce. MAP sa nachádza najmä v Európe a Južnej Amerike.^{vi} Mnohé sekcie vrátane SolFedu (zatiaľ) nefungujú ako zväzy. Dúfame, že tento text povzbudí posun od propagačných skupín k revolučným zväzom v celej internacionále. Aj potom však budeme mať čo robiť.

¹⁷⁵ Rudolf Rocker, *Anarchosyndicalism*:

<http://libcom.org/library/anarchosyndicalism-rudolf-rocker-chapter-3>

^{vi} Od vydania pôvodného anglického titulu došlo k výraznému pokroku a spomenuté postupy prispeli k tomu, že organizácie federované v MAP sa v súčasnosti nachádzajú už aj v Bangladéši, Indii a Indonézii.

V súčasnosti si nevieme predstaviť celosvetovú revolučnú vlnu, o akej sme hovorili, bez toho, aby v nej zohrali dôležitú úlohu pracujúci z Číny, Indie, Bangladéša, Vietnamu a mnohých ďalších krajín. Podmienky organizovania sa sú na mnohých z týchto miest prinajlepšom nepriateľské. Napriek tomu v nich došlo k vlnám masového nezávislého boja mimo kontroly oficiálnych odborov, ktoré hravo zatienia boje v Európe v posledných rokoch. Ak myslíme vážne, že „všetci revoluční pracujúci sveta musia vybudovať skutočnú Medzinárodnú asociáciu pracujúcich“, potrebujeme nájsť spôsob, ako s týmito skupinami otvoriť dialóg.

Ťažko povedať, kde začať. Je to zásadne praktická otázka, ktorá presahuje rámec tohto textu. Vyžaduje si veľa diskusií a pokusy a omyly, vďaka ktorým sa dopracujeme k odpovedi. Na tomto mieste ju kladieme len preto, lebo si uvedomujeme, že sme si dali náročnú úlohu. Možno by sa mohlo začať prekladáním anarchosyndikalistických materiálov do mandarínskej a kantonskej čínštiny, hindčiny, arabčiny, perzštiny atď., diskutovaním o praxi revolučných zväzov a prekladáním výslednej komunikácie do európskych jazykov. Mohli by sme hľadať a nadväzovať kontakty s jednotlivcami a skupinami v tých častiach sveta, kde MAP nemá zastúpenie, a potom prispieť k tomu, aby z nich vznikli sekcie, aby sa z malých sekcií, ktoré pôsobia ako propagačné skupiny, stali zväzy, a aby zväzy začali vnášať kultúru priamych akcií do každodenného života pracujúcej triedy. Radikálne skupiny pracujúcich už možno existujú a fungujú na základe podobných princípov, len o sebe navzájom nevieme. Takýto internacionalizmus pracujúcej triedy predstavuje nesmierne dôležitú praktickú úlohu vzhľadom na vyhliadky na

akúkoľvek globálnu revolučnú vlnu, ktorá zmetie kapitál a štáty a stane sa praktickým príkladom libertínskeho komunizmu.

Nech globálna revolučná vlna vznikne akokoľvek, niekde sa predsa len začne. Nejaká továreň, kancelária alebo infraštruktúra bude prvá, ktorej sa pracujúci zmocnia. Podnetom bude pravdepodobne materiálna nevyhnutnosť. Ľudia potrebujú jesť, potrebujú elektrinu, potrebujú vodu. Ak aj revolučná vlna nevznikne v dôsledku ekonomickej krízy, nejakú nepochybne spôsobí. Počas celosvetovej vlny štrajkov, okupácií, demonštrácií a nepokojov budú pracujúci hladovať, zatiaľ čo kapitalisti s najväčšími majetkami budú hromadiť zásoby. Snaha revolučného zväzu v tomto procese bude preto smerovať ku generalizácii štrajkovej vlny, aby presiahla odvetvia, oblasti a národné hranice štátov. Cieľom postupnej generalizácie bude organizovať štrajky tak, aby sa menili na okupácie, aby došlo k vyvlastneniu tých, ktorí vyvlastňovali, a aby sme získali do vlastných rúk spoločenskú výrobu, ktorá bude naplňovať ľudské potreby.

Všetko, čo vieme o sociálnych revolúciách, naznačuje, že ide o zložité a protirečivé procesy, otvorené strety protichodných síl, v ktorých dochádza k posunom aj ústupom, konsolidáciám aj kapituláciám. Vyvíjajú sa nerovnomerne a cyklicky: raz sa niečo deje, a potom zasa nie, a to si ešte vezmime, že reč je o porážke nie jedného, ale vyše dvesto štátov! Rozkol s kapitalizmom bude zrejme vyzerat' rovnako. Bude sa vyvíjať nerovnomerne: revolučné vlny budú zápasit' s kontrarevolučným odporom a pokusmi obnovit' posvätnosť súkromného vlastníctva. Je pravdepodobné, že niektoré z týchto konfliktov budú ozbrojené. Revolúcia je však v prvom rade

sociálna otázka, nie vojenská. Vládnuca trieda bude oslabená, lebo príde o svoj kapitál vďaka okupáciám pracovísk a o svoje štáty po odrazení útokov polície a vzburách vojakov proti rozkazom strieľať „do vlastných“.¹⁷⁶ Aj tak sa však dá počítať s tým, že prostredníctvom štátov a žoldnierov vyprovokujú čo najväčšie možné násilie, aby rozdrvili revolúciu, na čo bude treba odpovedať násilím organizovaným na základe libertínskych princípov vo forme systému milícií.

Libertínsko-komunistická revolúcia je proces. Je to hnutie. Zrejme potrvá roky, kým sa vyvinie zo štrajkových vln a dospeje až do štádia vyvlastňovania. Nejde pritom o „prechodné obdobie“. Takto skrátka vyzerá revolúcia. Nestane sa, že sa jedného dňa zobudíme a zistíme, že bol vyhlásený libertínsky komunizmus. Čo najviac sa snažíme brať si spoločnosť späť z rúk kapitálu a štátu a presadzovať libertínsko-komunistické spoločenské vzťahy. Naším cieľom je zrušiť mzdy a rozdeľovať produkty a služby na základe potrieb. Naším cieľom je zrušiť všetku štátnu moc a zničiť všetky sociálne hierarchie, či už sú založené na rode, farbe pleti alebo hocičom inom. Vďaka priamym akciám v našich každodenných bojoch si pracujúca trieda vytvára väzby solidarity a buduje étos budúcej libertínskej komunistickej spoločnosti.

¹⁷⁶ Keď začne revolučný zväz organizovať účinnejšie boje a priťahovať pozornosť štátu, vzrastie význam antimilitaristickej agitácie medzi vojakmi zo strany lokálnych skupín. Obzvlášť v posádkových mestách by sa mohli spriatelíť s vojakmi a organizovať sa v súvislosti s problémami vyslúžilých vojakov, vojenským bývaním alebo sťažnosťami rodín vojakov týkajúcimi sa nielen pracoviska. Konkrétne témy účinnej antimilitaristickej činnosti vyplynú z praxe, no s nárastom intenzity triedneho boja budú čoraz dôležitejšie.

Základy položia predchádzajúce boje. Predstava revolúcie ako veľkolepého dňa vznikla v predvečer dobytia Bastily a prikrášlil ju bolševický mýtus o dobytí Zimného paláca.¹⁷⁷ Musíme sa jej zbaviť.

Každá globálna revolúcia prinesie dramatické dni, no predstava, že revolúcia je okamžitý prechod, je pre tých, čo sa pokúšajú prevziať moc v jednom štáte. Je úplne nepoužiteľná, ak sa chceme zbaviť celkového spôsobu výroby. Libertínsky komunizmus nie je niečo, čo sa zavedie „po revolúcii“. Revolučný proces je procesom vytvárania libertínskeho komunizmu, procesom, ktorý bude zrejme prebiehať vo vlnách a nie v jeden veľkolepý deň. S postupným obsadzovaním pracovísk, oslabovaním štátnych síl a rozpadom štátov sa stane zo súkromného vlastníctva iba spomienka na minulosť, rovnako ako predtým z cirkevných desiatkov. Medzi vyvlastnenými pracoviskami nebudú existovať rovnaké vzťahy ako medzi izolovanými podnikmi obchodujúcimi na trhu. Združia sa do samosprávnych federácií, začnú spoločne využívať zdroje na základe potrieb a odstránia námezdnú prácu, keďže o základné životné potreby si zabezpečíme sami ako pracujúca trieda bez sprostredkovania trhom.

Revolučný zväz zohráva nesmierne dôležitú úlohu pri príprave na tieto rozhodujúce boje, a keď sa rozpútajú, bude v nich rozširovať libertínsko-

¹⁷⁷ Útok na Bastilu ráno 14. júla 1789 je symbolom začiatku francúzskej revolúcie, počas ktorej kapitalistická trieda na vzostupe prevzala moc od monarchie. Komunistická strana sa pokúsila vytvoriť podobný mýtus o útoku na Zimný palác v roku 1920, keď zinscenovala masové predstavenie pre vyše stotisíc divákov. Tieto ikonické udalosti sú náhradou za oveľa zložitejšie a protirečivejšie revolučné a protirevolučné procesy.

komunistické hnutie s cieľom uskutočniť revolučný generálny štrajk. Áno, je to ťažká úloha. No aká iná by mohla byť, keď chceme, aby nám patril celý svet.

Nakladateľstvo bod zlomu (NBZ)

NBZ je neziskový vydavateľský projekt zameraný prevažne na publikovanie textov, ktoré sa zaoberajú hnutím pracujúcich. Funguje ako pracovná skupina zväzu Priama akcia.

NBZ, P.O. BOX 16, 841 06 Bratislava 48
web: nbz.priamaakcia.sk
e-mail: nbz@priamaakcia.sk

VÝBER Z VYDANÝCH TITULOV

Úspešný štrajk v lodeniach v Puerto Real Anarchosyndikalizmus v praxi

(2008, 36 strán, A5)

Keď španielska vláda ohlásila v roku 1987 program „racionalizácie“ lodeníc v Puerto Real, pracujúci vyšli do štrajku. Vďaka aktivitám anarchosyndikalistického zväzu CNT v Puerto Real sa priama demokracia stala súčasťou miestnej politickej kultúry. Pracujúci odmietli politikov, odborových byrokratov či „odborníkov“ a rozhodovali priamo v prístavoch a v komunite. Masových všeobecných zhromaždení sa zúčastňovali robotníci, ich rodiny, susedia a všetci podporovatelia. Súčasťou aktivít odporu sa stali aj boje týkajúce sa zdravotníctva, daní, environmentálnych a iných otázok. V roku 2004 sa v lodeniach bojovalo znova. Tentoraz však v celom Španielsku.

Zápisky z triednych bojov Užitočné skúsenosti z praxe malých organizácií a odborových zväzov

(2008, 40 strán, A5)

Brožúra prináša príklady a analýzy úspešných bojov z Holandska a Nemecka, ktoré ukazujú, že pomocou kreativity, organizácie a bojovného ducha dokážu uspieť v sporoch so šéfmi aj malé skupiny pracujúcich a aktivistov.

Priame akcie na pracoviskách Základné druhy a konkrétne príklady

(2009, 24 strán, A5)

Stručný opis rôznych priamych akcií a príklady z praxe (zo zahraničia, ale aj zo Slovenska): štrajk dobrou prácou, maródka, normálny štrajk, okupácie a štrajky v sede, poškodzovanie, spomalenie, solidarita, práca podľa pravidiel.

Pozor, anarchista! Augustin Souchy

(2009, 16 strán, A5)

Augustin Souchy (1892-1984) zažil revolúcie v Rusku, Nemecku, Španielsku, na Kube aj v Portugalsku. V texte sa zameriava na ruskú revolúciu a vysvetľuje, prečo pozitívne hodnotenie revolučného procesu neskôr vystriedala zásadná kritika. Približuje tiež dôležité dilemy, ktoré v 20. storočí stáli pred revolučným hnutím pracujúcich.

Kapitalizmus, trieda a triedny boj pre (nie úplných) začiatovníkov :)

(2012, 12 strán, A5)

Krátky a jednoduchý úvod do témy kapitalizmus a trieda. Vysvetľuje, ako prebieha akumulácia kapitálu, čo je pracujúca trieda a ako bojovať proti kapitalizmu.

Ideš na brigádu?

Skúsenosti a tipy, ako so sebou nenechať zametať

(2012, 40 strán, A5)

Skúsenosti z brigád doplnené o právne informácie a praktické tipy, čo sa dá robiť, keď sa počas brigády ocitneš v problémoch, alebo sa im chceš vyhnúť.

Ako vytvoriť skupinu venujúcu sa problémom na pracovisku a v komunite

(2012, 40 strán, A5)

Šikovná pomôcka s príkladmi víťazstiev Seattle Solidarity Network (SeaSol) zo sporov proti zamestnávateľom a prenajímateľom. Obsahuje aj doslov zväzu Priama akcia porovnávajúci prístup SeaSolu s anarchosyndikalistickým prístupom v kontexte podmienok špecifických pre Slovensko a čiastočne aj Česko.

Kolektív Workmates

Organizovanie sa kmeňových a externých zamestnancov v metre

(2013, 20 strán, A5)

Preklad publikácie od Solidarity Federation (MAP Británia), v ktorej zhrnuli skúsenosti svojho člena s organizovaním sa v londýnskom metre. Boj spojil kmeňových aj externých pracovníkov a postavil sa proti plánu na outsourcing údržby tratí londýnskeho metra. Text približuje vývoj kolektívu Workmates aj konkrétne spory a nápadité spôsoby boja (kto by napríklad tušil, že existuje aj niečo ako „šťací štrajk“?).

Participatívna spoločnosť alebo libertínsky komunizmus?

(2013, 44 strán, A5)

Výnimočná debata o spoločnosti bez kapitalizmu a stratégii, ako k nej dospieť. Dve odlišné predstavy prezentujú člen kolektívu spravujúceho webstránku libcom.org a člen skupiny Project for a Participatory Society (PPS). Náročná téma je spracovaná veľmi zrozumiteľným jazykom.

Ako sme si poradili s problémami v práci Spory zväzu Priama akcia v rokoch 2015-2019

(2020, 48 strán, A5)

Publikácia opisuje päť sporov, do ktorých sa zapojil zväz Priama akcia v rokoch 2015-2019. Až na jeden dopadli

všetky v prospech pracujúcich, ktorí získali späť dlžné peniaze. Kľúčové bolo, že ich mali celý čas pod svojou kontrolou a riadili sa taktikou priamych akcií. Opísané spory sú dobrým dôkazom toho, že anarchosyndikalistické princípy fungujú a prinášajú výsledky.